

เป้าหมายและ แนวทางการ พัฒนาภาค

พ.ศ. 2566 - 2570

มติคณะรัฐมนตรี
15 พฤศจิกายน 2565

ภาคตะวันออก

เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก (พ.ศ. ๒๕๖๖ – ๒๕๗๐)

๑. สภาพทั่วไป

๑.๑ ที่ตั้ง

ภาคตะวันออก ประกอบด้วย ๘ จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง ปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด นครนายก และสระแก้ว โดยมีอาณาเขต ประกอบด้วย ทิศเหนือติดต่อกับจังหวัดสระบุรี นครราชสีมา และบุรีรัมย์ ทิศใต้ติดต่อกับอ่าวไทย ทิศตะวันออกติดต่อกับราชอาณาจักรกัมพูชา และทิศตะวันตกติดต่อกับ กรุงเทพมหานคร ปทุมธานี สมุทรปราการ และอ่าวไทย ทั้งนี้คิดณัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๖๐ เห็นชอบให้จัดตั้งกลุ่มจังหวัด จำนวน ๑๘ กลุ่มจังหวัด โดยภาคตะวันออก ประกอบด้วย ๒ กลุ่มจังหวัด ได้แก่ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ (จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง) และกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๒ (จังหวัดปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด นครนายก และสระแก้ว)

๑.๒ พื้นที่และลักษณะภูมิประเทศ

ภาคตะวันออก มีพื้นที่รวม ๒๒.๘๑ ล้านไร่ หรือร้อยละ ๗.๑ ของพื้นที่ประเทศ มีลักษณะภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาสูง ตอนกลางของภาคเป็นที่ราบสลับภูเขา ขณะที่ตอนล่างเป็นที่ราบลุ่มน้ำและที่ราบชายฝั่งทะเล และมีสภาพดินส่วนใหญ่เป็นดินปนทราย ที่ขาดความอุดมสมบูรณ์ ขณะที่บริเวณพื้นที่น้ำทะเลท่วมถึงเป็นดินโคลนหรือดินเหนียว บริเวณพื้นที่ราบลุ่มแม่น้ำเป็นดินอัลลูเวียนซึ่งเหมาะสมสำหรับการทำนา และบริเวณพื้นที่สูงเป็นดินที่เกิดจากการสลายตัวของหินบะซอลต์ หินปูน ซึ่งเหมาะสมสำหรับการปลูกพืชสวน เช่น เงาะ พุเรียน และมังคุด เป็นต้น

๒. สถานการณ์การพัฒนาภาค

๒.๑ ด้านเศรษฐกิจ

๒.๑.๑ ภาพรวม

๑) ภาคตะวันออกเป็นแหล่งเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ รองลงมาจากกรุงเทพมหานครและภาคกลาง โดยภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาค (Gross Regional Product: GRP) ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๓ เท่ากับ ๒,๖๘๗,๒๒๑ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๗.๒ ของผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ (Gross Domestic Product: GDP) ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออกต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศในช่วง ๔ ปีของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๒ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๓) พบว่าขยายตัวเพิ่มขึ้นจากเฉลี่ยร้อยละ ๑๗.๖ ต่อปี ในแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ (๒๕๕๕ - ๒๕๕๙) เป็นเฉลี่ยร้อยละ ๑๗.๙ ต่อปี

๒) เศรษฐกิจของภาคตะวันออกพึ่งพิงภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ขณะที่ภาคบริการมีความสำคัญเพิ่มขึ้น โดยช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรมมีส่วนต่อผลิตภัณฑ์ภาค เฉลี่ยสูงถึงร้อยละ ๖๔.๖ ต่อปี โดยอุตสาหกรรมสำคัญที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สูง ประกอบด้วย อุตสาหกรรมการผลิตถ่านโค้กและผลิตภัณฑ์จากการกลั่นปิโตรเลียม การผลิตยานยนต์ รถพ่วง และรถกึ่งพ่วง การผลิตผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์ทางทัศนศาสตร์ การผลิตเคมีภัณฑ์ และผลิตภัณฑ์เคมี สำหรับภาคบริการมีส่วนต่อผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยร้อยละ ๒๙.๐ ต่อปี ซึ่งส่วนใหญ่เป็นการค้าและการขนส่ง ขณะที่ภาคการเกษตรมีส่วนต่อผลิตภัณฑ์ภาคน้อยเพียงร้อยละ ๖.๔ ต่อปี โดยส่วนใหญ่เป็นการผลิตพืช และเมื่อเปรียบเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ภาคอุตสาหกรรมมีส่วนต่อผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยร้อยละ ๖๖.๙ ต่อปี ภาคบริการมีส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๒๖.๓ ต่อปี และภาคการเกษตรมีส่วนเฉลี่ยร้อยละ ๖.๘ ต่อปี แสดงให้เห็นว่าภาคบริการเข้ามามีบทบาทและทวีความสำคัญในโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคเพิ่มขึ้น และเมื่อพิจารณาพื้นที่เศรษฐกิจหลักของภาคตะวันออก พบว่า ยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดที่เป็นแหล่งอุตสาหกรรมสำคัญ โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อของผลิตภัณฑ์ภาค สูงที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี ร้อยละ ๓๓.๒ รองลงมา คือ จังหวัดระยอง ร้อยละ ๓๑.๙ และฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๑๒.๙ ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อของผลิตภัณฑ์ภาค ต่ำที่สุดคือ จังหวัดนครนายก ร้อยละ ๑.๒

ตารางที่ ๑ : มูลค่าและโครงสร้างผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก ณ ราคาประจำปี

สาขาการผลิต	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	เฉลี่ยระยะ แผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ยระยะ แผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๓)
ภาคเกษตร (ล้านบาท)	๑๕๑,๑๕๐	๑๘๔,๒๑๖	๑๖๙,๑๑๖	๑๘๒,๒๖๒	๑๙๓,๙๑๔	๑๕๙,๐๔๔	๑๘๒,๓๗๗
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๕.๙	๖.๖	๕.๗	๖.๐	๗.๒	๖.๘	๖.๔
ภาคอุตสาหกรรม (ล้านบาท)	๑,๖๘๒,๖๓๑	๑,๘๓๗,๗๘๙	๑,๙๖๘,๔๖๐	๑,๙๕๕,๘๔๑	๑,๖๘๐,๙๓๗	๑,๕๗๑,๘๗๗	๑,๘๖๐,๗๕๖
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๖๕.๙	๖๕.๖	๖๖.๐	๖๔.๔	๖๖.๖	๖๖.๙	๖๔.๖
เหมืองแร่เหมืองหิน (ล้านบาท)	๒๕๔,๒๕๑	๒๖๐,๔๘๓	๒๘๖,๕๒๓	๒๗๗,๕๖๙	๒๐๑,๓๗๓	๓๐๗,๙๓๙	๒๕๖,๔๘๗
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๑๐.๐	๙.๓	๙.๖	๙.๑	๗.๕	๑๓.๖	๘.๙
อุตสาหกรรม (ล้านบาท)	๑,๒๙๓,๓๗๙	๑,๕๖๖,๑๗๒	๑,๕๖๑,๖๘๑	๑,๕๕๘,๘๐๓	๑,๓๕๒,๕๖๗	๑,๒๖๓,๙๓๖	๑,๕๕๒,๓๓๓
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๕๐.๖	๕๐.๙	๕๑.๐	๕๐.๐	๕๐.๐	๔๘.๑	๕๐.๕
ไฟฟ้า (ล้านบาท)	๑๒๕,๑๓๘	๑๔๑,๐๔๔	๑๔๙,๐๓๓	๑๔๔,๘๗๐	๑๒๐,๗๙๘	๑๑๒,๗๐๕	๑๓๘,๙๓๖
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๔.๙	๕.๐	๕.๐	๔.๘	๔.๕	๔.๘	๔.๘
การจัดหาน้ำ (ล้านบาท)	๙,๘๖๓	๑๐,๐๘๙	๑๑,๒๒๓	๑๔,๕๙๙	๑๖,๑๗๐	๘,๘๙๖	๑๓,๐๒๐
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๐.๔	๐.๔	๐.๔	๐.๕	๐.๖	๐.๔	๐.๕
ภาคบริการ (ล้านบาท)	๗๒๐,๐๓๔	๗๘๑,๕๔๒	๘๔๗,๐๓๗	๘๙๘,๔๙๙	๘๑๒,๓๗๐	๖๑๘,๘๑๗	๘๓๔,๘๖๒
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๒๘.๒	๒๗.๙	๒๘.๔	๒๙.๖	๓๐.๒	๒๖.๓	๒๙.๐
ค้าส่งค้าปลีก (ล้านบาท)	๒๔๙,๗๐๖	๒๘๕,๓๘๑	๓๐๙,๓๓๐	๓๒๖,๖๘๐	๓๑๔,๖๔๗	๒๑๑,๕๓๑	๓๐๙,๐๐๙
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๙.๘	๑๐.๒	๑๐.๔	๑๐.๘	๑๑.๗	๙.๐	๑๐.๘
ขนส่งฯ (ล้านบาท)	๙๕,๒๘๓	๙๙,๕๙๐	๑๑๐,๗๑๕	๑๑๓,๒๘๗	๑๐๓,๔๘๑	๘๑,๖๖๐	๑๐๖,๗๖๘
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๓.๗	๓.๖	๓.๗	๓.๗	๓.๙	๓.๕	๓.๗
ที่พักและบริการด้านอาหาร (ล้านบาท)	๖๗,๖๖๙	๗๙,๑๐๓	๘๙,๓๗๖	๑๐๒,๓๒๒	๙๖,๗๓๖	๔๒,๓๖๓	๗๙,๓๘๔
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๒.๖	๒.๘	๓.๐	๓.๔	๑.๗	๑.๘	๒.๗
อื่น ๆ (ล้านบาท)	๓๐๗,๓๗๕	๓๑๗,๔๖๘	๓๓๗,๖๑๗	๓๕๖,๒๑๐	๓๔๗,๕๐๖	๒๘๓,๒๖๔	๓๓๙,๗๐๐
สัดส่วน/GRP (ร้อยละ)	๑๒.๐	๑๑.๓	๑๑.๓	๑๑.๗	๑๒.๙	๑๒.๑	๑๑.๘
มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก	๒,๕๕๓,๘๑๕	๒,๘๐๓,๕๔๖	๒,๙๘๘,๖๑๓	๓,๐๓๖,๖๐๒	๒,๖๘๗,๒๒๑	๒,๓๕๙,๗๓๘	๒,๘๗๗,๙๙๕
สัดส่วน/GDP (ร้อยละ)	๑๗.๕	๑๘.๑	๑๘.๒	๑๘.๐	๑๗.๒	๑๗.๖	๑๗.๙
ประเทศ (ล้านบาท)	๑๔,๕๙๐,๓๓๗	๑๕,๔๘๘,๖๖๔	๑๖,๓๗๓,๓๔๐	๑๖,๘๙๒,๔๑๐	๑๕,๖๓๖,๘๙๑	๑๓,๓๖๗,๓๒๕	๑๖,๐๙๗,๘๒๖

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GPP ของกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๓) เศรษฐกิจภาคตะวันออกขยายตัวต่ำกว่าระดับประเทศเล็กน้อย ช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ เศรษฐกิจภาคตะวันออกขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๐ ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าการขยายตัวในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๒ ต่อปี และยังคงต่ำกว่าการขยายตัวของระดับประเทศที่เฉลี่ยร้อยละ ๑.๑ ต่อปี ทั้งที่ภาคตะวันออกเป็นภาคที่มีบทบาททางเศรษฐกิจที่สำคัญของประเทศ โดยที่ภาคอุตสาหกรรมขยายตัวเฉลี่ยเพียงร้อยละ ๐.๓ ต่อปี ขณะที่ภาคการเกษตรและบริการ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๗ และ ๒.๔ ต่อปี ตามลำดับ

ตารางที่ ๒ : อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก จำแนกตามภาคการผลิต แบบปริมาณลูกโซ่

หน่วย : ร้อยละ

สาขาการผลิต	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๓)
ภาคเกษตร	- ๖.๔	๑๕.๗	- ๘.๐	๑.๐	๒.๑	- ๓.๘	๒.๗
ภาคอุตสาหกรรม	๕.๖	๔.๗	๒.๒	๐.๔	- ๖.๑	๓.๓	๐.๓
เหมืองแร่เหมืองหิน	๒.๑	- ๐.๘	- ๓.๗	๐.๗	- ๑๓.๑	๒.๓	- ๔.๓
อุตสาหกรรม	๗.๕	๕.๖	๓.๘	- ๐.๑	- ๔.๙	๓.๖	๑.๑
ไฟฟ้า	- ๔.๒	๖.๑	- ๓.๗	๓.๓	- ๗.๙	๓.๖	- ๐.๖
การจัดหาน้ำ	๙.๖	๑.๗	๑๕.๒	๓๑.๕	๑๐.๖	๘.๘	๑๔.๗
ภาคบริการ	๖.๖	๖.๒	๖.๒	๔.๙	- ๗.๖	๔.๘	๒.๔
ค้าส่งค้าปลีก	๖.๔	๑๐.๘	๖.๐	๔.๓	- ๓.๓	๒.๗	๔.๕
ขนส่ง	๓.๑	๔.๖	๑๐.๕	๓.๒	๐.๔	๔.๗	๔.๗
ที่พักและบริการด้านอาหาร	๓๘.๕	๑๐.๑	๗.๘	๑๐.๕	- ๔๘.๕	๑๖.๙	- ๕.๐
อื่น ๆ	๒.๗	๒.๒	๕.๔	๕.๒	- ๒.๖	๔.๙	๒.๕
ผลิตภัณฑ์ภาคตะวันออก	๕.๑	๕.๗	๒.๗	๑.๗	- ๖.๑	๓.๒	๑.๐
ผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ	๓.๔	๔.๒	๔.๒	๒.๒	- ๖.๒	๓.๕	๑.๑

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GPP ของกองบัญชาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๔) ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ยต่อหัว (GRP per capita) สูงกว่าระดับประเทศ ปี ๒๕๖๓ มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวของประชากรภาคตะวันออก เท่ากับ ๔๓๖,๒๕๕ บาทต่อคนต่อปี สูงกว่าระดับประเทศที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวเท่ากับ ๒๒๔,๙๖๒ บาทต่อคนต่อปี โดยจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดเฉลี่ยต่อหัวสูงสุด คือ จังหวัดระยอง ๘๓๑,๗๓๔ บาทต่อคนต่อปี รองลงมา คือ จังหวัดปราจีนบุรี ๕๑๐,๘๘๗ บาทต่อคนต่อปี ชลบุรี ๔๗๑,๗๒๓ บาทต่อคนต่อปี และฉะเชิงเทรา ๔๐๓,๕๗๔ บาทต่อคนต่อปี ขณะที่จังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวต่ำที่สุดคือ จังหวัดสระแก้ว ๗๑,๙๒๔ บาทต่อคนต่อปี ซึ่งมีมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวน้อยกว่าจังหวัดระยองถึง ๗๕๙,๘๑๐ บาทต่อคนต่อปี

ตารางที่ ๓ : มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคต่อหัวประชากร

หน่วย : บาทต่อคนต่อปี

กลุ่มจังหวัด/ภาค/ประเทศ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑	๖๑๓,๑๖๗	๖๓๘,๐๘๖	๖๖๙,๔๖๙	๖๕๖,๘๑๑	๕๕๔,๔๓๓
กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๒	๑๙๔,๔๓๐	๒๓๖,๔๓๔	๒๔๐,๓๘๑	๒๕๗,๒๒๑	๒๔๘,๖๓๓
ภาคตะวันออก	๔๔๗,๓๙๖	๔๗๙,๙๙๗	๕๐๑,๕๓๐	๕๐๑,๔๒๙	๔๓๖,๒๕๕
ประเทศ	๒๑๓,๕๕๓	๒๒๕,๑๒๖	๒๓๖,๙๒๗	๒๔๓,๗๐๕	๒๒๔,๙๖๒

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GPP ของกองบัญชาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

เศรษฐกิจภาคตะวันออกสร้างรายได้เป็นอันดับสามของประเทศ รองลงมาจาก กรุงเทพมหานครและภาคกลาง แต่มีอัตราการขยายตัวต่ำกว่าระดับประเทศ ซึ่งสาเหตุหลักมาจากเศรษฐกิจของภาคพึ่งพิงการส่งออกที่ได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกซบเซา และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ อีกทั้งสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อผลิตภัณฑ์ภาค และมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวของภาคตะวันออกมีความแตกต่างกันสูงระหว่างจังหวัดและประชาชน ตามลำดับ สะท้อนถึงระดับการพัฒนาในภาคตะวันออกยังมีความแตกต่างระหว่างพื้นที่สูง การกระจายผลประโยชน์จากการพัฒนายังไม่สม่ำเสมอครอบคลุมทุกพื้นที่ รวมทั้งมีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของประชากรของภาค ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ภาคตะวันออกจะต้องดำเนินการแก้ไข ดังนั้น จึงต้องเร่งพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ที่มีศักยภาพและเศรษฐกิจชุมชนเพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจในภาพรวมของภาคตะวันออก

๒.๑.๒ เศรษฐกิจรายสาขา

๑) เกษตรกรรม

- **ภาคตะวันออกมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการเกษตร ทั้งการผลิตพืช ปศุสัตว์ และประมง** โดยภาคตะวันออกเป็นแหล่งผลิตข้าว พืชผัก พืชหัว อาทิ มันสำปะหลัง และเป็นแหล่งผลิตผลไม้และผลไม้แปรรูปที่สำคัญของประเทศ รวมทั้งยังมีศักยภาพในด้านการทำประมง ทั้งประมงชายฝั่งและประมงน้ำลึก ในปี ๒๕๖๓ ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคตะวันออกมีมูลค่า ๑๙๓,๙๑๔ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๗.๒ ของผลิตภัณฑ์ภาค และร้อยละ ๑๔.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของประเทศ โดยร้อยละ ๗๕.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์มาจากการเพาะปลูกพืช โดยเฉพาะ ไม้ผล พืชผัก และข้าว ร้อยละ ๑๒.๑ มาจากการทำปศุสัตว์ เลี้ยงสัตว์ปีก สุกร และโค ขณะที่ร้อยละ ๑๐.๘ มาจากการทำประมงน้ำจืด น้ำเค็ม และร้อยละ ๑.๔ มาจากการบริการทางการเกษตร และป่าไม้ ทั้งนี้ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของภาคตะวันออก ในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๗ ต่อปี ซึ่งสูงกว่าในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๘ ต่อปี

ตารางที่ ๔ : โครงสร้างและอัตราการขยายตัวภาคเกษตร รายกิจกรรมการผลิต

หน่วย : ร้อยละ

กิจกรรมการผลิต	โครงสร้างการผลิต		อัตราการขยายตัว	
	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๓)	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕ - ๒๕๕๙)	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๓)
พืช	๗๕.๙	๗๕.๙	- ๓.๗	๒.๖
ปศุสัตว์	๑๑.๙	๑๑.๘	๐.๐๕	๒.๘
บริการทางการเกษตร และป่าไม้	๑.๗	๑.๕	๑.๒	- ๒.๐
ประมง	๑๐.๕	๑๐.๘	- ๙.๔	๒.๔
เกษตร	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	- ๓.๘	๒.๗

ที่มา : ประมวลข้อมูลโดยใช้ฐานข้อมูล GPP ของกองบัญชีประชาชาติ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

- **แหล่งทำการเกษตรสำคัญของภาคตะวันออก คือ จังหวัดจันทบุรี** ซึ่งมีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์คิดเป็นร้อยละ ๔๑.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคการเกษตรของภาค รองลงมา คือ จังหวัดระยอง ร้อยละ ๑๔.๕ และฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๑๐.๓ แม้ว่าปัจจุบันพื้นที่ที่เหมาะสมกับเกษตรกรรมของภาคตะวันออกได้ถูกสับเปลี่ยนไปเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัยมากขึ้น แต่ภาคตะวันออกยังคงเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ ทั้งด้านการเพาะปลูกพืช การเพาะเลี้ยงและจับสัตว์น้ำ และการทำปศุสัตว์ โดยสินค้าเกษตรที่สำคัญของภาคตะวันออก ได้แก่ ข้าว และพืชไร่ อาทิ มันสำปะหลัง โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกข้าวนาปีมาก คือ จังหวัดสระแก้ว ฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี และนครนายก ส่วนจังหวัดที่มีพื้นที่ปลูกมันสำปะหลังมาก คือ

จังหวัดสระแก้ว ฉะเชิงเทรา และชลบุรี ผลไม้ อาทิ พุเรียน มังคุด เงาะ ลำไย และลองกอง ทั้งนี้จังหวัดที่เป็นแหล่งปลูกพุเรียนที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด แหล่งปลูกมังคุดที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี ตราด และระยอง แหล่งปลูกลำไยที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี แหล่งปลูกเงาะที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี และตราด แหล่งปลูกลองกองที่สำคัญ คือ จังหวัดจันทบุรี **ปศุสัตว์** ได้แก่ ไก่เนื้อ เป็ดเนื้อ เป็ดไข่ และสุกร จังหวัดที่เป็นแหล่งเลี้ยงไก่เนื้อที่สำคัญ คือ จังหวัดชลบุรี ปราจีนบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง แหล่งเลี้ยงไก่ไข่ที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา นครนายก และชลบุรี แหล่งเลี้ยงเป็ดเนื้อที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ระยอง และนครนายก แหล่งเลี้ยงเป็ดไข่ที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา และชลบุรี และแหล่งเลี้ยงสุกรที่สำคัญ คือ จังหวัดฉะเชิงเทรา ชลบุรี ปราจีนบุรี และระยอง **และประมง** ทั้งการเพาะเลี้ยงและจับสัตว์น้ำ โดยจังหวัดที่มีมูลค่าผลิตภัณฑ์ประมงและการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำสูงที่สุด คือ จังหวัดตราด รองลงมาคือ จังหวัดชลบุรี ระยอง และจันทบุรี ตามลำดับ

- **สัดส่วนพื้นที่ชลประทานต่อพื้นที่เกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศ**
ปี ๒๕๖๓ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร ๑๒.๗๓ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘.๕ ของพื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตรทั้งประเทศ และมีพื้นที่ชลประทาน ๒.๘๙ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘.๓ ของพื้นที่ชลประทานทั้งประเทศ และร้อยละ ๒๒.๗ ของพื้นที่เกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งยังคงต่ำกว่าของประเทศที่มีสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๔ นอกจากนี้เมื่อพิจารณาพื้นที่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์จากข้อมูลการตรวจรับรองเกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ของกรมวิชาการเกษตร ณ วันที่ ๕ ตุลาคม ๒๕๖๕ พบว่า **ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีพื้นที่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนน้อย** โดยมีพื้นที่ที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยรวมทั้งสิ้น ๘๙๐,๕๘๖.๓๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๗.๐ ของพื้นที่เกษตรของภาค แบ่งออกเป็นพื้นที่ที่มีสถานะการรับรองที่ยังไม่หมดอายุ ๘๖๓,๒๗๓.๘๔ ไร่ และที่หมดอายุ ๒๗,๓๑๒.๕๒ ไร่ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรปลอดภัยมากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี รองลงมา คือ จังหวัดตราด สระแก้ว และระยอง ตามลำดับ สำหรับพื้นที่ที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์ มีจำนวนรวมทั้งสิ้น ๑๒,๔๖๓.๓๗ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๑ ของพื้นที่เกษตรภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ได้รับการรับรองแหล่งผลิตสินค้าเกษตรอินทรีย์มากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี รองลงมา คือ จังหวัดตราด ปราจีนบุรี และนครนายก

ตารางที่ ๕ : พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร และพื้นที่ชลประทาน ปี ๒๕๖๓

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ชลประทาน (ไร่)	พื้นที่ใช้ประโยชน์ทางการเกษตร (ไร่)	สัดส่วนพื้นที่ชลประทาน/พื้นที่เกษตร (ร้อยละ)
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๑	๑,๒๒๐,๒๑๔	๕,๔๔๒,๔๒๘	๒๒.๔
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ๒	๑,๖๗๑,๙๓๐	๗,๒๙๑,๓๐๒	๒๒.๙
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	๒,๘๙๒,๑๔๔	๑๒,๗๓๓,๗๓๐	๒๒.๗
ประเทศ	๓๔,๙๓๕,๐๔๑	๑๔๙,๒๕๑,๙๔๑	๒๓.๔

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีศักยภาพในการพัฒนาด้านการเกษตร ทั้งการผลิตพืช ปศุสัตว์ และประมง รวมทั้งการเกษตรแปรรูปที่สำคัญของประเทศ อย่างไรก็ตาม การเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงเผชิญปัญหาสำคัญที่ต้องเร่งแก้ไขหลายประการ เช่น คุณภาพดินเสื่อมจากการใช้สารเคมี สารเคมีตกค้างในผลผลิต แรงงานหนุ่มสาวในภาคการเกษตรเพื่อทดแทนแรงงานเกษตรสูงวัยที่มีจำนวนน้อย และการขาดแคลนน้ำเนื่องจากการแย่งใช้น้ำระหว่างภาคเกษตร อุตสาหกรรม และบริการ เป็นต้น อีกทั้งพื้นที่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนน้อย ดังนั้นจึงควรให้ความสำคัญกับการพัฒนาการผลิตสินค้า

เกษตรและเกษตรแปรรูปให้มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม ผลงานวิจัย และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการผลิตและบริหารจัดการ การผลิตและการตลาด รวมทั้งระบบโลจิสติกส์

๒) อุตสาหกรรม

• อุตสาหกรรมเป็นสาขาการผลิตหลักของภาคอุตสาหกรรมของภาคตะวันออก

มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคอุตสาหกรรม ณ ราคาประจำปี ๒๕๖๓ เท่ากับ ๑,๖๘๐,๙๓๗ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๒.๖ และร้อยละ ๓๕.๒ ของผลิตภัณฑ์ภาคและผลิตภัณฑ์มวลรวมประเทศ ตามลำดับ โดยแบ่งเป็นมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม ๑,๓๔๒,๕๕๗ ล้านบาท สาขาเหมืองแร่ ๒๐๑,๓๓๓ ล้านบาท สาขาการไฟฟ้า ๑๒๐,๗๙๘ ล้านบาท และสาขาการจัดหาน้ำ ๑๖,๑๗๐ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๕๐.๐ ร้อยละ ๗.๕ ร้อยละ ๔.๕ และ ร้อยละ ๐.๖ ของผลิตภัณฑ์ภาค ตามลำดับ ทั้งนี้ในช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๑ ต่อปี ซึ่งชะลอตัวลงเมื่อเทียบกับช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๓.๖ ต่อปี

• อุตสาหกรรมยังคงกระจุกตัวอยู่ในจังหวัดชลบุรี ระยอง ปราจีนบุรี และฉะเชิงเทรา

จังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมต่อมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคสูงที่สุดคือ จังหวัดชลบุรี ร้อยละ ๓๔.๕ รองลงมาคือ จังหวัดระยอง ร้อยละ ๒๙.๔ ปราจีนบุรี ร้อยละ ๑๘.๒ และฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๑๖.๕ ตามลำดับ สำหรับอุตสาหกรรมที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สูงที่สุดของภาคตะวันออก คือ อุตสาหกรรมการผลิตถ่านโค้กและผลิตภัณฑ์จากการกลั่นปิโตรเลียม คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๓.๓ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของภาค ซึ่งมีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และระยอง รองลงมาคือ อุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์ รถพ่วง และรถกึ่งพ่วง ร้อยละ ๑๓.๑ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของภาค ซึ่งมีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดฉะเชิงเทรา ปราจีนบุรี ชลบุรี และระยอง อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์ อิเล็กทรอนิกส์ และอุปกรณ์ทางทัศนศาสตร์ ร้อยละ ๑๒.๗ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของภาค ซึ่งมีแหล่งผลิตที่สำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรี ชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง และอุตสาหกรรมการผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี ร้อยละ ๘.๘ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรมของภาค ซึ่งมีแหล่งผลิตสำคัญอยู่ในพื้นที่จังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา

เศรษฐกิจภาคตะวันออกพึ่งพิงอุตสาหกรรมเป็นหลัก และมีการขยายตัวที่ลดลง เนื่องมาจากการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ทำให้ห่วงโซ่อุปทานการผลิตสินค้าและบริการของโลกเกิดการชะงักงัน ประกอบกับการชะลอตัวทางเศรษฐกิจของประเทศคู่ค้าทำให้มูลค่าการส่งออกสินค้า อุตสาหกรรมในภาพรวมของภาคตะวันออก รวมทั้งของประเทศปรับตัวลดลง ขณะเดียวกันการพัฒนาอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกยังคงเผชิญอุปสรรคสำคัญ โดยเฉพาะปัญหาสิ่งแวดล้อมจากภาคอุตสาหกรรม ที่ต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ทั้งปัญหาน้ำเสีย มลพิษทางอากาศ กากของเสียอุตสาหกรรม ภาวะการแย่งใช้น้ำ และการจราจรที่ติดขัด ดังนั้นการพัฒนาอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกในระยะต่อไป ควรรักษาศักยภาพการแข่งขันของอุตสาหกรรม โดยส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรม นำแนวคิด BCG เทคโนโลยีนวัตกรรมที่เกิดขึ้นมาต่อยอดศักยภาพและยกระดับผลิตภาพการผลิตของภาคอุตสาหกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทานที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม พัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของผู้ประกอบการ กำลังแรงงานทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ และปลายน้ำ ให้มีความรู้และปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ และสนับสนุนการเข้าสู่แหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการ วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (Small and Medium Enterprises: SMEs) และ ธุรกิจ Startup ในพื้นที่ เพื่อให้ภาคตะวันออกยังคงเป็นเป้าหมายการพัฒนาเพื่อรองรับการลงทุนอุตสาหกรรมเป้าหมายแห่งอนาคต

๓) การค้าส่งค้าปลีก

- ภาคตะวันออกเป็นแหล่งการค้าที่สำคัญของประเทศรองมาจากกรุงเทพฯ และภาคกลาง โดยผลิตภัณฑ์สาขาการค้าของภาคตะวันออก ณ ราคาประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๓ มีมูลค่า ๓๑๔,๖๔๗ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๗ ของ ผลิตภัณฑ์ภาค และคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๙ ของมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการค้าทั้งประเทศ และมีแนวโน้มขยายตัวอย่างต่อเนื่อง โดยช่วง ๔ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มูลค่าการค้าของภาคตะวันออกขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๔.๕ ต่อปี ซึ่งสูงกว่าช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๗ ต่อปี โดยจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์สาขาการค้าของภาคตะวันออกสูงที่สุดของภาคตะวันออก คือ จังหวัดชลบุรี ร้อยละ ๓๕.๕ รองลงมาคือ จังหวัดระยอง ร้อยละ ๒๕.๓ ฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๑๓.๙ และปราจีนบุรี ร้อยละ ๑๒.๑ ตามลำดับ

๔) การค้าชายแดน

- จังหวัดสระแก้ว ตราด และจันทบุรี มีศักยภาพในการพัฒนาด้านการค้าชายแดนกับราชอาณาจักรกัมพูชา ในช่วง ๕ ปีแรกของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ การค้าชายแดนของภาคตะวันออกขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๖.๔ ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าอัตราการขยายตัวเฉลี่ยของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ ที่มีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๓.๗ ต่อปี เป็นผลสืบเนื่องมาจากการปิดด่านในช่วงปี ๒๕๖๓ จาก พ.ร.ก. ฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ ทำให้ปี ๒๕๖๓ อัตราการขยายตัวของการค้าชายแดนหดตัวลงถึงร้อยละ ๙.๔ นอกจากการค้าชายแดนแล้ว ภาคตะวันออกยังมีการค้าผ่านแดนไปยังสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและสาธารณรัฐประชาชนจีน โดยปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกมีมูลค่าการค้าผ่านแดนรวมประมาณ ๔,๐๔๘ ล้านบาท เป็นการส่งออก ๑,๕๓๗ ล้านบาท และนำเข้า ๒,๕๑๑ ล้านบาท

ภาคตะวันออกมีศักยภาพในการพัฒนาการค้าชายแดนที่สามารถเชื่อมโยงการผลิตและการค้าระหว่างภูมิภาคอาเซียน รวมทั้งสาธารณรัฐประชาชนจีน และเมื่อประสานกับกระแสการพึ่งพาเศรษฐกิจในภูมิภาค (Regionalization) จะเป็นแรงขับเคลื่อนในการผลักดันให้มูลค่าการค้าในชายแดนตะวันออกเพิ่มขึ้น ดังนั้น จึงควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการด้านศุลกากรและตรวจสอบสินค้าที่เป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำ การยกระดับพื้นที่จุดผ่อนปรนทางการค้าให้สามารถสร้างมูลค่าการค้าที่สูงขึ้นการพัฒนาเส้นทางคมนาคมที่เชื่อมโยงกับเส้นทางหลักและรองสู่ด่านการค้าชายแดนรวมทั้งโครงสร้างพื้นฐานอื่น ๆ บริเวณด้านการค้าชายแดน

ตารางที่ ๖ : มูลค่า อัตราการขยายตัว และสัดส่วนการค้าชายแดนของภาคตะวันออก

มูลค่าการค้า	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	เฉลี่ย ระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ย ระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔)
ส่งออก (ล้านบาท)	๙๘,๐๓๔.๔๑	๑๐๐,๓๖๗.๕๖	๑๑๘,๖๑๗.๙๔	๑๓๓,๖๗๐.๖๔	๑๑๘,๗๐๑.๓๕	๑๓๒,๑๗๙.๒๘	๘๙,๗๗๔.๔๓	๑๒๐,๗๐๖.๖๒
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	- ๔.๒	๒.๔	๑๘.๒	๑๒.๗	- ๑๑.๒	๑๑.๔	๑๑.๕	๖.๗
สัดส่วน (ร้อยละ)	๘๔.๓	๘๒.๗	๘๕.๒	๘๗.๙	๘๖.๒	๘๔.๗	๘๖.๑	๘๕.๔
นำเข้า (ล้านบาท)	๑๘,๒๓๘.๔๙	๒๑,๐๔๗.๔๙	๒๐,๕๘๖.๒๑	๑๘,๔๒๗.๒๓	๑๙,๐๒๔.๖๕	๒๓,๘๑๑.๒๖	๑๔,๕๔๕.๕๗	๒๐,๕๘๔.๘๒
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	- ๖.๕	๑๕.๔	- ๒.๒	- ๑๐.๕	๓.๒	๒๕.๒	๓๓.๖	๖.๓
สัดส่วน (ร้อยละ)	๑๕.๗	๑๗.๓	๑๔.๘	๑๒.๑	๑๓.๘	๑๕.๓	๑๓.๙	๑๔.๖
มูลค่ารวม (ล้านบาท)	๑๑๖,๒๗๒.๙๐	๑๒๑,๔๑๕.๐๕	๑๓๙,๒๐๔.๑๕	๑๕๒,๐๙๗.๘๘	๑๓๗,๗๒๖.๐๐	๑๕๕,๙๙๐.๕๔	๑๐๔,๓๑๙.๙๙	๑๔๑,๒๙๑.๔๔
อัตราการขยายตัว (ร้อยละ)	- ๔.๖	๔.๔	๑๔.๗	๙.๓	- ๙.๔	๑๓.๓	๑๓.๗	๖.๔
สัดส่วน (ร้อยละ)	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐

ที่มา : กรมการค้าต่างประเทศ กระทรวงพาณิชย์

๕) การท่องเที่ยว

● ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ แต่จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้จากการท่องเที่ยวได้ลดลงอย่างมากในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกมีจำนวนนักท่องเที่ยว ๘.๒๔ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๑.๓ ของจำนวนนักท่องเที่ยวทั่วประเทศ โดยในช่วง ๕ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ พบว่าจำนวนนักท่องเที่ยวมีอัตราการหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๙.๔ ต่อปี จากที่เคยขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๙.๙ ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ และเมื่อเปรียบเทียบกับค่าเฉลี่ยประเทศ พบว่า จำนวนนักท่องเที่ยวของภาคตะวันออกมีอัตราการหดตัวในช่วง ๕ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ มากกว่าระดับประเทศที่มีอัตราการหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑๗.๔ ต่อปี และเมื่อพิจารณารายได้จากการท่องเที่ยวรายปีของภาคตะวันออกพบว่า มีรายได้จากลดลง โดยปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๒๖,๐๗๒.๗ ล้านบาท คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๐.๘ ของประเทศ ลดลงจากร้อยละ ๗๔.๐ ในปี ๒๕๖๓ ในทำนองเดียวกัน เมื่อเปรียบเทียบรายได้จากการท่องเที่ยวในระยะ ๕ ปีของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ พบว่า รายได้การท่องเที่ยวของภาคตะวันออกหดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒๓.๕ ต่อปี เนื่องจากหลายประเทศยังคงระงับการเดินทางออกนอกประเทศของประชาชน รวมทั้งการดำเนินมาตรการจำกัดการเดินทางระหว่างจังหวัดและประเทศภายใต้ พ.ร.ก. ฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ ส่งผลให้การเดินทางเข้ามาของนักท่องเที่ยวในพื้นที่หดตัวลงอย่างมีนัยสำคัญ

ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่มีความโดดเด่นด้านการท่องเที่ยวทางทะเลที่มีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ และมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีศักยภาพที่สามารถยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวที่มีศักยภาพหรือระดับบน นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตผลไม้ที่สำคัญ พืชสมุนไพร และเป็นแหล่งที่มีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนาที่เป็นเอกลักษณ์ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกยังคงเผชิญปัญหาและความท้าทายหลายประการ อาทิ การมุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพ การให้บริการของธุรกิจหลักและธุรกิจ

ที่เกี่ยวข้องเนื่องด้านการท่องเที่ยวยังคงประสบปัญหาด้านความเชื่อมั่นด้านคุณภาพการให้บริการที่ยังไม่ได้มาตรฐานสากล รวมทั้งการขาดการเชื่อมโยงการท่องเที่ยวของเมืองหลักด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ระยอง ฉะเชิงเทรา กับเมืองรองด้านการท่องเที่ยว ได้แก่ จังหวัดตราด จันทบุรี นครนายก สระแก้ว และปราจีนบุรี ดังนั้นการพัฒนาการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกในระยะต่อไป จึงต้องมุ่งเน้นยกระดับแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวทางเลือก สู่การเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวระดับโลกที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน และแสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่และชุมชน รวมทั้งพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล

ตารางที่ ๗ : จำนวนนักท่องเที่ยว รายได้ และอัตราการขยายตัว

รายการ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	เฉลี่ยแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ยแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐-๒๕๖๔)
นักท่องเที่ยว								
จำนวน (ล้านคน)	๓๖.๓๕	๓๙.๐๕	๔๐.๙๘	๔๑.๗๖	๔๘.๕๒	๘.๒๔	๓๐.๓๖	๒๙.๗๑
สัดส่วนต่อ ประเทศ (ร้อยละ)	๑๓.๗	๑๓.๕	๑๓.๕	๑๓.๖	๑๓.๕	๑๑.๓	๑๓.๑	๑๓.๑
อัตราการ ขยายตัว (ร้อยละ)	๑๘.๐	๗.๔	๕.๐	๑.๙	- ๕๕.๖	- ๕๕.๕	๙.๙	-๑๙.๔
รายได้								
มูลค่า (ล้านบาท)	๒๗,๘๖๔.๐๕	๓๒,๑๙๕.๙๗๖	๓๕,๓๕๓.๗๑๕	๓๖,๖๔๒.๒๔	๔๙,๙๙๐.๔๓	๒๖,๐๓๒.๖๙	๑๙,๓๓,๓๒๑.๓๕	๒๓,๓๖,๖๔๐.๕๕
สัดส่วนต่อ ประเทศ (ร้อยละ)	๑๒.๙	๑๓.๐	๑๓.๑	๑๓.๔	๑๒.๖	๑๐.๘	๑๑.๓	๑๒.๖
อัตราการ ขยายตัว (ร้อยละ)	๓๙.๐	๑๕.๗	๙.๘	๓.๗	- ๗๒.๗	- ๗๔.๐	๑๖.๕	-๒๓.๕

ที่มา : กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา

๒.๑.๓ เศรษฐกิจระดับครัวเรือน

ประชากรของภาคตะวันออกมีแนวโน้มมีรายได้และหนี้สินลดลง ปี ๒๕๖๒ ครัวเรือนของภาคตะวันออกมีรายได้เฉลี่ย ๒๕,๐๖๐ บาทต่อเดือน ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่มีรายได้ ๒๖,๐๑๘ บาทต่อเดือน และลดลงจาก ๒๗,๖๔๕ บาทต่อเดือน ในปี ๒๕๕๘ เมื่อพิจารณาอัตราการขยายตัวเฉลี่ยช่วงปีพ.ศ. ๒๕๕๘ – ๒๕๖๒ พบว่า หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๗ ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๑.๒ ต่อปี โดยจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดชลบุรี ๒๘,๗๐๖ บาทต่อเดือน รองลงมาคือ จันทบุรี ๒๘,๑๑๔ บาทต่อเดือน ปราจีนบุรี ๒๕,๘๔๓ บาทต่อเดือน และนครนายก ๒๕,๗๘๕ บาทต่อเดือน ส่วนจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยครัวเรือนต่ำสุดของภาค คือจังหวัดสระแก้ว ๒๐,๖๘๕ บาทต่อเดือน อย่างไรก็ตาม **หนี้สินเฉลี่ยครัวเรือนของภาคตะวันออกต่ำกว่าระดับประเทศ** ปี ๒๕๖๒ ภาคตะวันออกมีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือน ๑๒๒,๕๕๙ บาท ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ ๑๖๔,๐๕๕ บาท และลดลงจาก ๑๕๐,๓๔๔ บาท ในปี ๒๕๕๘ และมีอัตราการขยายตัวเฉลี่ยช่วงปี พ.ศ.๒๕๕๘ – ๒๕๖๒ หดตัวเฉลี่ยร้อยละ ๖.๗ ต่อปี ซึ่งต่ำกว่าระดับประเทศที่ขยายตัวเฉลี่ยร้อยละ ๒.๓ ต่อปี โดยจังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนสูงที่สุดของภาค คือ จังหวัดสระแก้ว ๑๘๘,๑๗๗ บาท รองลงมา คือ ตราด ๑๕๘,๔๔๐ บาท จันทบุรี ๑๔๔,๐๙๘ บาท และนครนายก ๑๔๐,๒๔๗ บาท ตามลำดับ ส่วนจังหวัดที่มีหนี้สินเฉลี่ยต่อครัวเรือนต่ำสุดของภาค คือ จังหวัดระยอง ๔๒,๕๐๗ บาท ซึ่งหนี้สินส่วนใหญ่เกิดจากการกู้ยืมเพื่อใช้จ่ายในครัวเรือนและค่าใช้จ่ายที่เกี่ยวข้องกับการซื้อและเช่าบ้านและที่ดิน

๒.๑.๔ โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่งหลักที่หลากหลาย รวมทั้งด้านดิจิทัลเทคโนโลยี (Digital Infrastructure)

ภาคตะวันออกมีโครงข่ายขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศที่ครอบคลุม มีถนนที่เป็นเส้นทางสายหลักขนาดไม่น้อยกว่า ๔ ช่องจราจร เช่น ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓ ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข ๓๐๔ และทางหลวงพิเศษหมายเลข ๗ เป็นต้น และมีรถไฟ ท่าเรือน้ำลึก ท่าเรือท่องเที่ยว และ ท่าอากาศยานนานาชาติอู่ตะเภา รวมทั้งรถไฟความเร็วสูงที่อยู่ระหว่างดำเนินการ สามารถเชื่อมโยงพื้นที่ภาคตะวันออกเข้ากับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศ และจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภาค รวมถึงพื้นที่แนวชายแดนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ด้านการค้าและการลงทุน ประกอบกับการมีโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลเทคโนโลยีที่จะครอบคลุมพื้นที่เศรษฐกิจของภาคตะวันออกในอนาคต ภาคตะวันออกจึงควรให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมหลักสู่พื้นที่ ทั้งโครงข่ายคมนาคมทางถนน ทางราง ทางทะเล และทางอากาศ ที่มีอยู่เดิมและที่จะพัฒนาขึ้นในอนาคต โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบการจัดการจราจร และขนส่งอัจฉริยะ และการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการเมืองและพื้นที่ชนบทอย่างเป็นระบบ ตามบริบทของแต่ละพื้นที่ รวมทั้งระบบโลจิสติกส์ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง และการให้บริการภาครัฐที่มีความทันสมัย สามารถตอบสนองและให้บริการประชาชนในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม และมีประสิทธิภาพ รวมทั้งการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของภาค

๒.๒ ด้านสังคม

๒.๒.๑ ประชากร

๑) ภาคตะวันออกมีอัตราการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ ปี ๒๕๖๓ ภาคตะวันออกมีจำนวนประชากรทั้งสิ้น ๕.๑๑ ล้านคน (ชาย ๒.๕๑ ล้านคน และหญิง ๒.๖๐ ล้านคน) คิดเป็นร้อยละ ๗.๗ ของประชากรทั้งประเทศ โดยอัตราการเพิ่มของจำนวนประชากรรวมของภาคเฉลี่ยในช่วง ปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ อยู่ที่ร้อยละ ๐.๘ ต่อปี สูงกว่าอัตราการเพิ่มเฉลี่ยของประเทศที่มีร้อยละ ๐.๑ ต่อปี ทั้งนี้ จังหวัดชลบุรีมีจำนวนประชากรมากที่สุด ๑.๕๗ ล้านคน รองลงมาคือ จังหวัดระยอง ๐.๗๔ ล้านคน และ ฉะเชิงเทรา ๐.๗๒ ล้านคน คิดเป็นร้อยละ ๓๐.๗ ร้อยละ ๑๔.๕ และร้อยละ ๑๔.๑ ของประชากร ภาคตะวันออก ตามลำดับ นอกจากนี้ ภาคตะวันออกมีสัดส่วนประชากรเมืองสูงกว่าระดับประเทศ และ สูงเป็นอันดับสองรองจากกรุงเทพมหานคร ช่วงปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ ประชากรที่อาศัยอยู่ในเมืองหลักของ จังหวัดในพื้นที่ภาคตะวันออกมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๙ ต่อปี และในปี ๒๕๖๓ พบว่าสัดส่วน ประชากรเมืองของภาคตะวันออกอยู่ที่ร้อยละ ๔๐.๒ ซึ่งสูงกว่าระดับประเทศมีสัดส่วนประชากรเมืองร้อยละ ๓๔.๕ สะท้อนให้เห็นว่าภาคตะวันออกมีการขยายตัวของความเป็นเมืองอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะจังหวัดชลบุรี ระยอง และจันทบุรี ทั้งนี้เป็นที่น่าสนใจว่าประชากรเมืองประมาณร้อยละ ๖๘.๒ เป็นกลุ่มประชากรวัยแรงงานที่มีอายุระหว่าง ๑๕ - ๕๙ ปี แสดงให้เห็นว่าการกระจุกตัวของประชากรเมืองในพื้นที่ภาคตะวันออก นั้น เป็นการเคลื่อนย้ายของประชากรวัยแรงงานเพื่อการประกอบอาชีพสร้างรายได้ รวมทั้งพักอาศัย และ ยังชี้ให้เห็นว่าแหล่งจ้างงานของพื้นที่ภาคตะวันออกอยู่ในเขตเมือง โดยจังหวัดชลบุรีมีอัตราการเพิ่มของ ประชากรเมืองมากที่สุดที่ร้อยละ ๑.๔ รองลงมา คือ จังหวัดระยองและสระแก้ว มีอัตราการเพิ่มขึ้นของ ประชากรเมือง ร้อยละ ๑.๓ และ ๐.๐๓ ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ความเป็นเมืองที่เติบโตอย่างรวดเร็วและ มีความหนาแน่นของประชากรที่กระจุกตัวสูงได้ก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ อาทิ ปัญหาการจัดบริการด้าน สาธารณูปโภคและสาธารณูปการที่ไม่เพียงพอต่อการเติบโตของเมือง ปัญหาด้านการคมนาคมและการจราจร หนาแน่นและปัญหาชุมชนแออัด ได้ส่งผลให้เกิดปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด และปัญหาด้าน

สิ่งแวดล้อมเมืองตามมา ดังนั้นจึงต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการภาครัฐในระดับพื้นที่ให้มีขีดความสามารถและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างโปร่งใส ทัวถึง และเท่าเทียม

ตารางที่ ๘ : ประชากรภาคตะวันออก

รายการ	ปี				
	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓
จำนวนประชากร (ล้านคน)	๔.๙๕	๕.๐๐	๕.๐๖	๕.๑๐	๕.๑๑
จำนวนประชากรเมือง (ล้านคน)	๑.๙๙	๒.๐๑	๒.๐๓	๒.๐๕	๒.๐๕
สัดส่วนประชากรเมืองภาคตะวันออก (ร้อยละ)	๔๐.๒	๔๐.๒	๔๐.๒	๔๐.๓	๔๐.๒
สัดส่วนประชากรเมืองประเทศ (ร้อยละ)	๓๔.๓	๓๔.๓	๓๔.๔	๓๔.๕	๓๔.๕

ที่มา : กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

๒) ภาคตะวันออกกำลังเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ จากการคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๘๓ ของสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ พบว่า โครงสร้างประชากรของภาคตะวันออกจะเปลี่ยนแปลงเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ภายในปี ๒๕๗๔ ซึ่งช้ากว่าระดับประเทศที่จะเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ในปี ๒๕๖๖ และเมื่อพิจารณาโครงสร้างประชากรรายช่วงอายุพบว่า ภาคตะวันออกมีสัดส่วนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๑๒.๗ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๑๔.๑ ในปี ๒๕๖๓ ซึ่งส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจากการให้ความสำคัญกับการดูแลสุขภาพมากขึ้น และการพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความก้าวหน้าทางการแพทย์ ทำให้คนมีอายุยืนยาวมากขึ้น และเมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับประชากรวัยเด็กของภาคตะวันออกที่มีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๑๘.๐ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๑๗.๗ ในปี ๒๕๖๓ เช่นเดียวกับประชากรวัยแรงงานมีสัดส่วนลดลงจากร้อยละ ๖๙.๓ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๖๘.๒ ในปี ๒๕๖๓ จึงส่งผลให้อัตราการพึ่งพิงโดยภาพรวมของภาคตะวันออกมีแนวโน้มสูงขึ้น จากประชากรวัยแรงงาน ๑๐๐ คน ต้องรับภาระดูแลเด็กและผู้สูงอายุ ๔๔ คน ในปี ๒๕๕๙ เพิ่มขึ้นเป็น ๔๗ คน ในปี ๒๕๖๓ ภาระพึ่งพิงและความรับผิดชอบของแรงงานที่มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้นดังกล่าว จะส่งผลทำให้ภาระค่าใช้จ่ายของครัวเรือนเพิ่มสูงขึ้น ในขณะที่อัตราการออมลดลง ดังนั้นการเพิ่มประสิทธิภาพและสมรรถนะของกำลังแรงงานร่วมกับการจัดสวัสดิการที่ทั่วถึงและเพียงพอ จะเป็นปัจจัยสำคัญในการยกระดับการขยายตัวทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกให้สามารถเป็นแหล่งในการสร้างรายได้ที่เพิ่มสูงขึ้นแก่ครัวเรือน และเป็นแนวทางในการช่วยลดภาระพึ่งพิงที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มสูงขึ้นได้อย่างเป็นรูปธรรม

ตารางที่ ๙ : โครงสร้างประชากรภาคตะวันออก

รายการ	ปี				
	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓
โครงสร้างประชากร (ร้อยละ)					
กลุ่ม ๐ - ๑๔ ปี	๑๘.๐	๑๘.๐	๑๗.๙	๑๗.๘	๑๗.๗
กลุ่ม ๑๕ - ๕๙ ปี	๖๙.๓	๖๙.๑	๖๘.๘	๖๘.๕	๖๘.๒
กลุ่ม ๖๐+	๑๒.๗	๑๓.๐	๑๓.๓	๑๓.๖	๑๔.๑

ที่มา : การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ. ๒๕๕๓ - ๒๕๘๓ สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

๓) ภาคตะวันออกมีจำนวนประชากรแฝงกระจุกตัวในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจและแหล่งจ้างงานสำคัญ ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่าภาคตะวันออกมีจำนวนประชากรแฝงในปี ๒๕๖๓ จำนวน ๐.๙๙ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๒.๐ ของจำนวนประชากรแฝงทั้งประเทศ ซึ่งมากเป็นอันดับสามรองจากภาคกลาง และกรุงเทพมหานคร โดยส่วนใหญ่กระจุกตัวในจังหวัดที่เป็นแหล่งจ้างงานสำคัญของภาค ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ซึ่งมีประชากรแฝง จำนวน ๐.๔๓ ล้านคน รองลงมาได้แก่ จังหวัดระยอง ๐.๒๖ ล้านคน และฉะเชิงเทรา ๐.๐๘ ล้านคน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๗.๕, ร้อยละ ๓๕.๐ และร้อยละ ๑๑.๕ ของจำนวนประชากรจังหวัด ตามลำดับ โดยประชากรแฝงส่วนใหญ่เข้ามารับจ้างทำงานในแหล่งอุตสาหกรรม และบริการสำคัญของภาคตะวันออก ร่วมกับการเข้ามาศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงของพื้นที่ อาทิ มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งจำนวนประชากรแฝงที่เพิ่มขึ้นได้ส่งผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมต่อการเข้าถึงบริการและสวัสดิการต่าง ๆ อาทิ บริการด้านสาธารณสุข ประปา และไฟฟ้า ตลอดจนด้านการดูแลสุขภาพความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน รวมทั้งยังส่งผลกระทบต่อสัดส่วนการใช้ประโยชน์ของพื้นที่สาธารณะและที่อยู่อาศัย และสภาพแวดล้อมของเมือง โดยเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการขยะและน้ำเสีย ดังนั้นการสร้างสมดุลการพัฒนาทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เมืองหลักที่มีประชากรแฝงขยายตัวในอัตราที่เพิ่มสูงขึ้น โดยเฉพาะการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก สวัสดิการทางสังคม รวมทั้งระบบบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมืองจะเป็นความท้าทายสำคัญในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่ในระยะต่อไป

๒.๒.๒ แรงงาน

๑) สัดส่วนแรงงานในภาคบริการและภาคอุตสาหกรรมมีแนวโน้มขยายตัวลดลง ขณะที่ภาคเกษตรกรรมมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๖๓ ภาคตะวันออกมีจำนวนแรงงานที่มีงานทำ ๓.๔๑ ล้านคน หรือคิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๖๙.๑ ของประชากรในภาคตะวันออกที่มีอายุ ๑๕ ปีขึ้นไป ลดลงจาก ๓.๒๘ ล้านคน ในปี ๒๕๕๙ ที่มีสัดส่วนร้อยละ ๗๐.๒ แรงงานส่วนใหญ่ทำงานอยู่ในภาคบริการมากที่สุด ๑.๗๓ ล้านคน รองลงมา ได้แก่ ภาคอุตสาหกรรม ๐.๙๓ ล้านคน และภาคเกษตรกรรม ๐.๗๕ ล้านคน ตามลำดับ ทั้งนี้พบว่า สัดส่วนของแรงงานในภาคบริการต่อแรงงานที่มีงานทำทั้งหมดของภาคตะวันออกมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๕๑.๒ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๕๐.๘ ในปี ๒๕๖๓ เช่นเดียวกับกับแรงงานในภาคอุตสาหกรรมที่สัดส่วนมีแนวโน้มลดลงจากร้อยละ ๒๘.๑ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๒๗.๑ ในปี ๒๕๖๓ ขณะที่สัดส่วนแรงงานในภาคเกษตรเพิ่มขึ้น จากร้อยละ ๒๐.๗ ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๒๒.๑ ในปี ๒๕๖๓ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องจากการสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ที่ส่งผลให้ภาคการผลิตและบริการของภาคตะวันออกมีการหยุดชะงัก และมีการเลิกจ้างแรงงานในพื้นที่ของหลายสถานประกอบการ อย่างไรก็ตาม ภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการยังคงเป็นภาคการผลิตหลักที่ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของภาคตะวันออก เนื่องจากเป็นแหล่งจ้างงานที่สำคัญของภาค ซึ่งในอนาคตทั้งภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการมีแนวโน้มในการนำเทคโนโลยีขั้นสูงและนวัตกรรมมาใช้ในการผลิตและบริการเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ด้านการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่ผลิตภัณฑ์และบริการมากขึ้น ดังนั้นควรเตรียมความพร้อมให้กับแรงงานให้สามารถปรับตัวและรองรับการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ด้วยการพัฒนาความรู้และทักษะฝีมือให้ได้มาตรฐานตรงตามความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคต และสามารถทำงานร่วมกับเทคโนโลยีและวิทยาการสมัยใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒) ผลผลิตภาพแรงงานของภาคตะวันออกมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี ๒๕๖๓ ผลผลิตภาพแรงงานรวมของภาค เท่ากับ ๕๐๑,๖๓๒.๐๙ บาทต่อคน เพิ่มขึ้นจาก ๔๙๗,๖๐๓.๒๕ บาทต่อคน ในปี ๒๕๕๙ หรือมีอัตราการเพิ่มของผลผลิตภาพแรงงานในช่วงปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ เฉลี่ยร้อยละ ๑.๔ ต่อปี อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาการเติบโตของการศึกษาของแรงงาน พบว่า ในปี ๒๕๖๓ ภาคตะวันออกมีแรงงานที่สำเร็จการศึกษาในระดับอุดมศึกษาร้อยละ ๑๓.๑ ระดับวิชาชีพขั้นสูงร้อยละ ๘.๗ และระดับอาชีวศึกษาร้อยละ ๔.๓ ในขณะที่แรงงานที่สำเร็จการศึกษาส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษา และระดับประถมศึกษาและต่ำกว่า คิดเป็นร้อยละ ๓๕.๔๕ และ ๓๔.๑ ตามลำดับ รวมทั้งไม่มีการศึกษาร้อยละ ๒.๖ ทั้งนี้ผลการศึกษาจากกรมการจัดหางาน ในปี ๒๕๖๑ ระบุว่า อุตสาหกรรมในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมีความต้องการแรงงานในระดับอาชีวศึกษาร้อยละ ๔๓.๗ ของความต้องการแรงงานจำแนกตามระดับการศึกษา ขณะที่แรงงานที่ทำงานในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกในปัจจุบันมีการศึกษาระดับอาชีวศึกษาร้อยละ ๔.๖ สะท้อนให้เห็นว่าแนวโน้มความต้องการของตลาดแรงงานในอนาคตของภาคตะวันออก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในภาคอุตสาหกรรมมีความต้องการแรงงานที่มีระดับการศึกษาเฉลี่ยสูงขึ้น สามารถเรียนรู้ พัฒนา และประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ตลอดจนปรับตัวเข้ากับกระแสการเปลี่ยนแปลงในบริบทต่าง ๆ ของพื้นที่ได้อย่างรอบด้าน ดังนั้นควรเสริมสร้างทักษะฝีมือให้แก่แรงงานที่มีอยู่ในภาคการผลิตและบริการเป้าหมายที่เป็นศักยภาพของพื้นที่ โดยประสานการดำเนินงานร่วมกับสถาบันการศึกษาและผู้ประกอบการในพื้นที่ที่เข้าใจบริบทของภาคตะวันออก รวมถึงสามารถเชื่อมโยงกับภาคีทุกภาคส่วนในพื้นที่เพื่อพัฒนากำลังคนให้สอดคล้องกับความต้องการอย่างเหมาะสม

ตารางที่ ๑๐ : ผู้มีงานทำจำแนกตามระดับการศึกษา

สถานภาพแรงงาน	๒๕๕๙		๒๕๖๐		๒๕๖๑		๒๕๖๒		๒๕๖๓	
	ล้านคน	ร้อยละ	ล้านคน	ร้อยละ	ล้านคน	ร้อยละ	ล้านคน	ร้อยละ	ล้านคน	ร้อยละ
กำลังแรงงาน	๓.๓๓		๓.๓๔		๓.๓๕		๓.๔๔		๓.๔๖	
ผู้มีงานทำ	๓.๒๘		๓.๓๑		๓.๓๘		๓.๔๑		๓.๔๑	
ที่ไม่มีการศึกษา	๐.๑๐	๓.๐	๐.๑๑	๓.๓	๐.๑๐	๒.๘	๐.๐๙	๒.๖	๐.๐๙	๒.๖
ที่มีการศึกษาระดับประถมและต่ำกว่า	๑.๒๓	๓๗.๓	๑.๑๙	๓๖.๑	๑.๒๐	๓๕.๕	๑.๑๗	๓๔.๓	๑.๑๖	๓๔.๑
ที่มีการศึกษาระดับมัธยมต้น	๐.๖๗	๒๐.๓	๐.๖๙	๒๐.๘	๐.๗๐	๒๐.๘	๐.๗๔	๒๑.๖	๐.๗๐	๒๐.๕
ที่มีการศึกษาระดับมัธยมปลาย	๐.๔๗	๑๔.๒	๐.๔๗	๑๔.๑	๐.๔๙	๑๔.๕	๐.๕๑	๑๕.๐	๐.๕๑	๑๔.๙
ที่มีการศึกษาระดับอาชีว	๐.๑๔	๔.๔	๐.๑๔	๔.๒	๐.๑๔	๔.๒	๐.๑๓	๓.๙	๐.๑๕	๔.๓
ที่มีการศึกษาระดับวิชาชีพขั้นสูง	๐.๒๕	๗.๕	๐.๒๖	๗.๘	๐.๒๗	๘.๐	๐.๓๐	๘.๗	๐.๓๐	๘.๗
ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา	๐.๔๑	๑๒.๔	๐.๔๐	๑๒.๒	๐.๔๑	๑๒.๒	๐.๔๐	๑๑.๘	๐.๔๕	๑๓.๑
อื่น ๆ และไม่ทราบ	๐.๐๓	๐.๙	๐.๐๕	๑.๕	๐.๐๖	๑.๙	๐.๐๗	๒.๑	๐.๐๖	๑.๘

ที่มา: สำนักงานสถิติแห่งชาติ กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม

๓) กำลังแรงงานของภาคตะวันออกเข้าสู่ระบบประกันสังคมเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๖๓ ภาคตะวันออกมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคม จำนวน ๒.๑๐ ล้านคน ซึ่งเพิ่มขึ้นจากร้อยละ ๕๔.๗ ในปี ๒๕๕๙ รวมทั้งยังสูงกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศที่อยู่ในระดับร้อยละ ๕๒.๖ โดยจังหวัดระยองมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมมากที่สุดร้อยละ ๘๖.๗ ของกำลังแรงงานทั้งหมด รองลงมา คือ จังหวัดชลบุรีและฉะเชิงเทรา ร้อยละ ๘๕.๓ และร้อยละ ๖๔.๑ ตามลำดับ ขณะที่จังหวัดจันทบุรีมีแรงงานอยู่ในระบบประกันสังคมน้อยที่สุด คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๒๐.๒ ของกำลังแรงงานทั้งจังหวัด

๔) การพึ่งพิงแรงงานต่างด้าวมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น ปี ๒๕๖๓ ภาคตะวันออกมีแรงงานต่างด้าว ๓ สัญชาติ (สาธารณรัฐแห่งสหภาพเมียนมาร์ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว และราชอาณาจักรกัมพูชา) ที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานคงเหลือในภาคจำนวน ๓๖๒,๕๗๑ คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๑๔.๔ ของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานคงเหลือทั่วประเทศ ซึ่งเพิ่มขึ้นจากปี ๒๕๕๙ ที่มีจำนวน ๑๓๖,๑๐๘ คน หรือมีอัตราการเพิ่มของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานคงเหลือของภาค ในช่วงปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๓ เฉลี่ยร้อยละ ๒๓.๖ ต่อปี โดยจังหวัดชลบุรีมีแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานมากที่สุด จำนวน ๑๕๖,๗๗๓ คน รองลงมาคือ จังหวัดระยอง จำนวน ๗๖,๓๘๔ คน และฉะเชิงเทรา จำนวน ๔๔,๔๙๔ คน คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๔๓.๒ ร้อยละ ๒๑.๑ ร้อยละ ๑๒.๓ ของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้ทำงานคงเหลือของภาค ตามลำดับ ทั้งนี้ มีสาเหตุการเพิ่มขึ้นของแรงงานต่างด้าวในพื้นที่ภาคตะวันออกมีปัจจัยอันเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างประชากรที่มีแนวโน้มเข้าสู่สังคมสูงวัย ที่ส่งผลให้ภาคตะวันออกขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรมและบริการเพิ่มขึ้น ขณะที่ประชากรวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ประกอบกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะในสาขาบริการไม่เป็นที่นิยมของแรงงานไทย อาทิ การก่อสร้างและธุรกิจบริการที่พักและร้านอาหาร จึงทำให้ผู้ประกอบการในพื้นที่ภาคตะวันออกต้องใช้แรงงานจากประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะแรงงานสัญชาติกัมพูชาและเมียนมา ดังนั้น ควรสร้างความสมดุลทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการจัดสวัสดิการและสาธารณูปโภค เพื่อรองรับแรงงานต่างด้าวที่จะเพิ่มขึ้น

๒.๒.๓ การศึกษา

ประชากรในภาคตะวันออกมีระดับการศึกษาสูงขึ้น แต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยของประเทศ โดยจำนวนปีการศึกษาเฉลี่ยของประชากรวัยแรงงานอายุ ๑๕ - ๕๙ ปี เพิ่มขึ้นเล็กน้อยจาก ๙.๓๕ ปี ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๙.๗๘ ปี ในปี ๒๕๖๓ แต่ยังต่ำกว่าค่าเฉลี่ยประเทศที่ ๙.๘๖ ปี โดยจังหวัดชลบุรี มีจำนวนปีการศึกษาของประชากรเฉลี่ยสูงสุดของภาคตะวันออกที่ ๑๐.๕๕ ปี รองลงมาคือ จังหวัดปราจีนบุรี และ นครนายกที่ ๑๐.๐๖ และ ๙.๙๗ ปี ตามลำดับ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งเนื่องมาจากการเตรียมความพร้อมด้านการศึกษา เพื่อรองรับการเติบโตของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โดยภาคตะวันออกมีสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษา ๑๓ แห่ง ครอบคลุมทุกจังหวัด ประกอบด้วยมหาวิทยาลัยของรัฐ ๘ แห่ง มหาวิทยาลัยเอกชน ๓ แห่ง และวิทยาลัยชุมชน ๒ แห่ง ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี และระยอง นอกจากนี้ ยังมีสถาบันการศึกษาระดับอาชีวศึกษาที่มีศักยภาพสามารถผลิตบุคลากรเพื่อรองรับภาคการผลิตและอุตสาหกรรมในอนาคตของภาคตะวันออกได้อย่างมีคุณภาพและได้มาตรฐาน

๒.๒.๔ สาธารณสุข

ประชาชนในภาคตะวันออกได้รับบริการด้านสาธารณสุขดีขึ้น ข้อมูลปี ๒๕๖๒ ภาคตะวันออก มีโรงพยาบาลรัฐบาล จำนวน ๘๒๘ แห่ง และโรงพยาบาลเอกชนจำนวน ๒๑ แห่ง โดยมีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร จากแพทย์ ๑ คนต่อประชากร ๑,๗๙๐ คน ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๑,๖๘๕ คน ในปี ๒๕๖๓ และดีกว่าระดับประเทศที่มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๑,๗๙๔ คน แต่ยังคงต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานขององค์การอนามัยโลก (WHO) ซึ่งกำหนดแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๑,๐๐๐ คน อย่างไรก็ตาม จำนวนแพทย์ส่วนใหญ่ยังมีการกระจุกตัวอยู่ในเมืองหลักของภาค อาทิ จังหวัดนครนายก มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๑,๑๒๑ คน รองลงมาได้แก่ จังหวัดชลบุรี มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๑,๒๒๖ คน และจันทบุรี มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๑,๕๔๑ คน ในขณะที่จังหวัดสระแก้ว มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๓,๕๔๒ คน ปราจีนบุรี มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๒,๒๘๔ คน และฉะเชิงเทรา มีสัดส่วนแพทย์ต่อประชากร ๑ : ๒,๒๐๕ คน สะท้อนให้เห็นว่าภาคตะวันออกยังมีการกระจายตัวของแพทย์ต่อประชากร

ไม่ทั่วถึง ยิ่งไปกว่านั้น ด้วยแนวโน้มที่ภาคตะวันออกมีการเคลื่อนย้ายของประชากรแฝงเป็นจำนวนกว่า ๐.๙๙ ล้านคน และมีแรงงานต่างด้าวเป็นจำนวน ๐.๓๖ ล้านคน ในปี ๒๕๖๓ จะส่งผลให้ขีดความสามารถในการให้บริการด้านสาธารณสุขของภาคตะวันออก ได้รับแรงกดดันจากประชากรในพื้นที่และประชากรแฝงมากยิ่งขึ้น ดังนั้นการพัฒนาการบริการด้านสาธารณสุขให้ทั่วถึง เท่าเทียม และประชาชนทุกกลุ่มสามารถเข้าถึงบริการทางการแพทย์ได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกพื้นที่ จึงเป็นประเด็นที่ภาคีในระดับนโยบายต้องให้ความสำคัญ

๒.๒.๕ ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนดีขึ้น ภาคตะวันออกมีคดีเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย และเพศ และทรัพย์สิน ลดลงจาก ๑๓๑ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๑๐๐ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๓ เช่นเดียวกับคดียาเสพติดที่มีแนวโน้มลดลงจาก ๖๕๔ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๖๒๘ คดีต่อประชากรแสนคน ในปี ๒๕๖๓ ทั้งนี้พบว่า สัดส่วนการจับกุมคดียาเสพติดสูงสุดอยู่ที่จังหวัดระยอง เท่ากับ ๙๒๘ คดีต่อประชากรแสนคน รองลงมา คือ จังหวัดนครนายกและชลบุรี เท่ากับ ๗๒๖ และ ๖๖๖ คดีต่อประชากรแสนคน ตามลำดับ ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลสืบเนื่องมาจากการประกาศใช้ พ.ร.ก.ฉุกเฉินเพื่อควบคุมสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคไข้หวัดใหญ่สายพันธุ์ใหม่ ๒๐๑๙ ที่ส่งผลให้ผู้กระทำความผิดด้านอาชญากรรมและยาเสพติดกระทำการที่ผิดกฎหมายได้ยากขึ้น รวมถึงประชาชนในพื้นที่ให้ความร่วมมือในการดูแลและปกป้องรักษาทรัพย์สินของตนเองตามข้อแนะนำของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเป็นอย่างดี ตลอดจนหลายพื้นที่ของภาคตะวันออกได้มีการพัฒนาปรับปรุงให้มีลักษณะทางกายภาพที่ปลอดภัยมากขึ้น ซึ่งช่วยลดพื้นที่เสี่ยงต่อการเกิดเหตุลงได้

ตารางที่ ๑๑ : สัดส่วนคดีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน และคดียาเสพติด

หน่วย : คนต่อประชากรแสนคน

ภาค/ประเทศ	คดีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน					คดียาเสพติด				
	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓
ภาคตะวันออก	๑๓๑	๑๖๔	๑๔๘	๑๕๗	๑๐๐	๖๕๔	๗๖๖	๘๐๑	๘๖๕	๖๒๘
ประเทศ	๙๑	๑๒๖	๑๐๖	๙๗	๘๖	๔๓๙	๕๔๓	๕๒๕	๕๔๔	๔๘๐

ที่มา : สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

๒.๒.๖ ความยากจนและความเหลื่อมล้ำด้านรายได้

สถานการณ์ความยากจนมีแนวโน้มดีขึ้น แต่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำในการกระจายรายได้สูง จำนวนคนจนหรือประชากรที่มีรายจ่ายเพื่อการบริโภคต่ำกว่าเส้นความยากจนลดลงจาก ๒๙๗.๓๑ พันคน ในปี ๒๕๕๙ เป็น ๑๗๗.๔๓ พันคน ในปี ๒๕๖๓ เช่นเดียวกับสัดส่วนคนจนของภาคตะวันออกมีแนวโน้มลดลงอย่างต่อเนื่องจากร้อยละ ๕.๓ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๕๙ เป็นร้อยละ ๓.๕ ของประชากรทั้งภาค ในปี ๒๕๖๓ ขณะที่ค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคในการกระจายรายได้ (Gini Coefficient) ของภาคตะวันออกเพิ่มขึ้นจาก ๐.๓๙๐ ในปี ๒๕๕๘ เป็น ๐.๓๙๒ ในปี ๒๕๖๒ โดยจังหวัดที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคปรับตัวดีขึ้นคือ จังหวัดระยอง จาก ๐.๓๗๘ ในปี ๒๕๕๘ เป็น ๐.๓๓๗ ในปี ๒๕๖๒ ฉะเชิงเทรา จาก ๐.๓๕๘ ในปี ๒๕๕๘ เป็น ๐.๓๔๖ ในปี ๒๕๖๒ และจันทบุรี จาก ๐.๕๑๗ ในปี ๒๕๕๘ เป็น ๐.๔๕๒ ในปี ๒๕๖๒ ขณะที่จังหวัดสระแก้วยังคงเป็นจังหวัดที่มีค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคเพิ่มขึ้น จาก ๐.๔๕๔ ในปี ๒๕๕๘ เป็น ๐.๔๕๖ ในปี ๒๕๖๒ รองลงมา คือ จังหวัดนครนายก จาก ๐.๔๐๗ ในปี ๒๕๕๘ เป็น ๐.๔๑๔ ในปี ๒๕๖๒ และจังหวัดตราด มีค่าสัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาคจาก ๐.๔๐๐ ในปี ๒๕๕๘ เป็น ๐.๔๑๓ ในปี ๒๕๖๒ ส่งผลให้ภาคตะวันออกยังคงมีคนจนกระจายตัวอยู่ในหลายจังหวัดทั่วทั้งภาค อีกทั้งสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส

โควิด ๒๐๑๙ ยังเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเสี่ยงของการเพิ่มขึ้นของกลุ่มคนยากจนที่มาจากกลุ่มเปราะบางมากยิ่งขึ้น ดังนั้นเพื่อสนับสนุนให้ประชาชนในภาคตะวันออกสามารถก้าวอย่างอย่างเข้มแข็ง พึ่งพาตนเองได้สู่การมีคุณภาพชีวิตที่ดี และมีความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ในระดับต่ำ จึงควรเร่งเสริมสร้างโอกาสในการศึกษาและพัฒนาทักษะอาชีพให้กับประชาชนของภาคตะวันออก โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง

๒.๓ ด้านทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และภัยพิบัติ

๒.๓.๑ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๑) ทรัพยากรดินยังคงมีสภาพเสื่อมโทรมในระดับสูง ซึ่งมีสาเหตุหลักจากกิจกรรมการพัฒนาที่ไม่เหมาะสมที่ดำเนินการในพื้นที่ เช่น การใช้สารเคมีในภาคการเกษตร การเผาเศษวัสดุเพื่อเตรียมพื้นที่ทำการเกษตร การทิ้งกากของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม เป็นต้น นอกจากนี้ ยังมีปัญหาดินเสื่อมโทรมที่เกิดตามธรรมชาติ ได้แก่ ปัญหาดินเปรี้ยวจัดซึ่งครอบคลุมพื้นที่ ๐.๙๐ ล้านไร่ การรุกรานของน้ำเค็ม และปัญหาดินพุดที่มักเกิดในบริเวณที่ลุ่มน้ำขังชายฝั่งทะเล

๒) พื้นที่ป่าไม้ภาคตะวันออกเพิ่มขึ้นเล็กน้อย ช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ พื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเพิ่มขึ้น ๐.๐๔ ล้านไร่ เฉลี่ยร้อยละ ๐.๑ ต่อปี โดยปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกมีพื้นที่ป่าไม้ ๕.๑๒ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒๒.๕ ของพื้นที่ภาคตะวันออก และร้อยละ ๕.๐ ของพื้นที่ป่าไม้ทั่วประเทศ ซึ่งจังหวัดที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดมากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี ร้อยละ ๓๒.๘ ส่วนจังหวัดที่มีสัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่จังหวัดน้อยที่สุด คือ จังหวัดระยอง คิดเป็นร้อยละ ๘.๒ ของพื้นที่จังหวัด การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ป่าไม้ภาคตะวันออก ส่วนใหญ่เกิดจากนโยบายและมาตรการต่าง ๆ ของภาครัฐ ในการบริหารจัดการ อนุรักษ์ และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้ อาทิ การทวงคืนผืนป่าจากนายทุนที่บุกรุกป่าไม้ รวมทั้งการดำเนินโครงการป่าชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน นอกจากนี้ภาคตะวันออกยังคงเผชิญปัญหาการบุกรุกของสัตว์ป่าทำให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของชุมชน ดังนั้น จึงยังคงต้องมีการรณรงค์และปลูกจิตสำนึกให้แก่ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ฟื้นฟู ดูแล รักษาทรัพยากรธรรมชาติ และการจัดทำแนวกันชนระหว่างพื้นที่ป่าและพื้นที่ชุมชน (Buffer Zone)

ตารางที่ ๑๒ : พื้นที่ป่าไม้

หน่วย : ล้านไร่

กลุ่มจังหวัด	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	อัตราการเปลี่ยนแปลงพื้นที่ป่าไม้		สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้กลุ่มจังหวัดต่อพื้นที่ป่าไม้ภาคปี ๒๕๖๔
							๒๕๕๙ - ๒๕๕๙	๒๕๖๐ - ๒๕๖๔	
ภาคตะวันออก ๑	๑.๐๓	๑.๐๒	๑.๐๓	๑.๐๓	๑.๐๓	๑.๐๓	- ๑.๐	- ๐.๐๒	๒๐.๐
ภาคตะวันออก ๒	๔.๐๘	๔.๐๖	๔.๑๐	๔.๑๐	๔.๑๐	๔.๑๐	๐.๐๑	๐.๑	๘๐.๐
ภาคตะวันออก	๕.๑๑	๕.๐๘	๕.๑๓	๕.๑๓	๕.๑๓	๕.๑๓	- ๐.๒	๐.๑	๑๐๐.๐
ประเทศ	๑๐๒.๑๗	๑๐๒.๑๐	๑๐๒.๔๙	๑๐๒.๔๘	๑๐๒.๓๕	๑๐๒.๒๑			

ที่มา : กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๓) พื้นที่ป่าชายเลนภาคตะวันออกเพิ่มขึ้น (จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี ตราด และ ฉะเชิงเทรา) ช่วงปี ๒๕๕๗ – ๒๕๖๒ พื้นที่ป่าชายเลนของภาคตะวันออกเพิ่มขึ้น ๐.๐๔ ล้านไร่ เฉลี่ยร้อยละ ๔.๕ ต่อปี โดยปี ๒๕๖๒ ภาคตะวันออกมีพื้นที่ป่าชายเลน ๐.๒๐ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๙ ของพื้นที่ภาคตะวันออก และร้อยละ ๑๑.๖ ของพื้นที่ป่าชายเลนทั้งประเทศ โดยจังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนมากที่สุด คือ จังหวัดจันทบุรี ๐.๑๐ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๒.๖ ของพื้นที่จังหวัด ขณะที่จังหวัดที่มีพื้นที่ป่าชายเลนน้อยที่สุด คือ จังหวัดชลบุรี ๐.๐๑ ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๒ ของพื้นที่จังหวัด ซึ่งการเพิ่มขึ้นของป่าชายเลนเป็นผลมาจากการรณรงค์และการปลูกจิตสำนึกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ พื้นที่พื้ ทรัพยากรธรรมชาติ รวมทั้งภาครัฐและภาคเอกชนดำเนินโครงการปลูกป่าชายเลนอย่างต่อเนื่อง ผ่านกิจกรรมเพื่อสังคม (Corporate Social Responsibility: CSR)

ตารางที่ ๑๓ : พื้นที่ป่าชายเลน

กลุ่มจังหวัด	พื้นที่ป่าชายเลน (ล้านไร่)		สัดส่วนพื้นที่ ป่าชายเลนต่อ พื้นที่ภาค (ร้อยละ)		สัดส่วนพื้นที่ ป่าชายเลนจังหวัดต่อพื้นที่ ป่าชายเลนภาค (ร้อยละ)	
	๒๕๕๗	๒๕๖๒	๒๕๕๗	๒๕๖๒	๒๕๕๗	๒๕๖๒
ภาคตะวันออก ๑	๐.๐๒	๐.๐๓	๐.๑	๐.๑	๑๓.๖	๑๕.๘
ภาคตะวันออก ๒	๐.๑๔	๐.๑๗	๐.๖	๐.๗	๘๖.๔	๘๔.๒
ภาคตะวันออก	๐.๑๖	๐.๒๐	๐.๗	๐.๘	๑๐๐.๐	๑๐๐.๐
ร้อยละของประเทศ	๑๐.๗	๑๑.๖				
ประเทศ	๑.๕๓	๑.๗๔				

ที่มา: กรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๔) ปริมาณกักเก็บน้ำเพิ่มขึ้นแต่ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำของภาค ปริมาณน้ำท่าของภาคตะวันออกใน ๓ กลุ่มน้ำหลักประกอบด้วย กลุ่มน้ำบางปะกง กลุ่มน้ำโดนเลสาบ และกลุ่มน้ำ ชายฝั่งอ่าวไทยตะวันออก ในช่วงปี ๒๕๕๗ – ๒๕๖๑ มีปริมาณน้ำท่าเฉลี่ย ๒๐,๔๓๓ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี โดยเพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๑๒.๓๕ ต่อปี และเมื่อพิจารณาปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ทั้ง ๖ แห่งของ ภาคตะวันออก ในช่วงปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ (ณ วันที่ ๑ มกราคม) พบว่าภาคตะวันออกมีปริมาณน้ำกักเก็บเฉลี่ย ๑,๐๔๖ ล้านลูกบาศก์เมตรต่อปี เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๔.๗ ต่อปี ซึ่งเป็นผลมาจากการก่อสร้างอ่างเก็บน้ำ นฤปดินทรจินดาที่ก่อสร้างแล้วเสร็จและกักเก็บน้ำได้ในปี ๒๕๖๐ อย่างไรก็ดี แม้ว่าปริมาณน้ำท่าและการกักเก็บน้ำ ในอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่จะมีปริมาณเพิ่มขึ้น แต่ยังคงไม่เพียงพอต่อความต้องการใช้น้ำของภาคตะวันออกที่เพิ่มสูงขึ้น อย่างต่อเนื่อง อันเนื่องมาจากการขยายตัวของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ โดยเฉพาะในเขตพัฒนาพิเศษ ภาคตะวันออก เมื่อผนวกกับความถี่และจำนวนรอบในการเพาะปลูกพืชต่อฤดูกาลที่เพิ่มขึ้น การขยายตัวของชุมชน และปัญหายุ้งฉ่ำและการกักเก็บน้ำฝนในพื้นที่นอกเขตชลประทาน ที่ยังขาดประสิทธิภาพ ทำให้ภาคตะวันออก มีแนวโน้มต้องประสบกับปัญหาน้ำไม่เพียงพอในอนาคต ดังนั้น ต้องให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำ อย่างเป็นระบบ เพื่อรองรับความต้องการของการใช้น้ำที่สูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อาทิ พัฒนาแหล่งกักเก็บน้ำขนาดใหญ่ รวมทั้งการสร้างสมดุลระหว่างอุปสงค์และอุปทานน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก ให้สามารถสนับสนุน การดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม

ตารางที่ ๑๔ : ปริมาณน้ำในกลุ่มน้ำ

หน่วย : ล้านลูกบาศก์เมตร

กลุ่มน้ำ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑
บางปะกง	๗,๙๗๖	๘,๒๓๔	๗,๗๖๒
ชายฝั่งอ่าวไทยตะวันออก	๑๔,๖๐๑	๑๔,๑๓๐	๑๒,๒๖๓
โตนทะเลสาบ	๑,๙๕๐	๒,๐๗๐	๒,๐๗๒
ภาคตะวันออก	๒๔,๕๒๖	๒๔,๔๓๓	๒๒,๐๙๘
ร้อยละของประเทศ	๑๑.๔	๑๐.๖	๑๑.๒
ประเทศ	๒๑๕,๔๑๗.๑๗	๒๓๐,๐๔๑.๗๘	๑๙๗,๓๒๐.๙๑

ที่มา : กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

ตารางที่ ๑๕ : ปริมาณน้ำในอ่างเก็บน้ำ

หน่วย : ล้านลูกบาศก์เมตร

อ่างเก็บน้ำ	ความจุระดับ เก็บกักน้ำ ของอ่าง (นรก.)	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	เฉลี่ย ๕ ปี (๒๕๕๕-๒๕๕๙)	เฉลี่ย ๕ ปี (๒๕๖๐-๒๕๖๔)
ขุนด่านปราการชล	๒๒๔	๑๖๖	๒๐๘	๑๙๗	๑๗๗	๑๕๙	๑๙๓	๑๗๑.๔	๑๘๖.๘
คลองสิียด	๔๒๐	๑๙๑	๒๑๐	๒๗๔	๓๑๐	๑๐๙	๑๖๒	๒๘๑.๖	๒๑๓
บางพระ	๑๑๗	๔๕	๙๓	๑๐๒	๘๔	๕๓	๗๕	๗๑.๔	๘๑.๔
หนองปลาไหล	๑๖๔	๑๖๐	๑๐๗	๑๔๔	๑๕๐	๕๗	๑๖๘	๑๕๔	๑๒๕.๒
ประแสร์	๒๙๕	๒๔๗	๒๐๐	๒๖๐	๒๓๓	๑๒๒	๒๒๘	๒๓๑.๘	๒๐๘.๖
นฤปดินทรจินดา	๒๙๕	๐	๒๓๘	๒๑๖	๒๖๓	๒๑๖	๒๒๓	๐	๒๓๑.๒
รวม	๑,๕๑๕	๘๐๙	๑,๐๕๖	๑,๑๙๓	๑,๒๑๗	๗๑๖	๑,๐๔๙	๙๑๐	๑,๐๔๖
ร้อยละของ ความจุ	๑๐๐.๐๐	๕๓.๔	๖๙.๗	๗๘.๖	๘๐.๓	๔๗.๓	๖๙.๒	๖๐.๑	๖๙.๑

ที่มา : กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๕) คุณภาพแหล่งน้ำผิวดินยังต้องมีการปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง ภาคตะวันออกมีแม่น้ำ ๙ สาย และได้รับการตรวจวัดคุณภาพจากกรมควบคุมมลพิษ จำนวน ๕๗ จุด โดยช่วงปี ๒๕๕๙ - ๒๕๖๔ ดัชนีคุณภาพน้ำผิวดินในภาพรวมของภาคตะวันออกอยู่ในเกณฑ์พอใช้ ยกเว้นแม่น้ำพังราดตอนบน ที่อยู่ในเกณฑ์เสื่อมโทรม โดยมีสาเหตุจากการปล่อยน้ำเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม การใช้สารเคมีในภาคการเกษตร และการปล่อยของเสียจากฟาร์มสุกรและแหล่งเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ รวมทั้งการขาดระบบบำบัดน้ำเสียรวมของชุมชนที่มีประสิทธิภาพ ดังนั้น จึงต้องให้ความสำคัญกับการเพิ่มศักยภาพของท้องถิ่นและชุมชนในการเฝ้าระวังควบคุม กำกับดูแล เพื่อลดการปล่อยน้ำเสียรวมทั้งขยะชุมชนลงสู่แหล่งน้ำ ร่วมกับการยกระดับกระบวนการผลิตด้วยการประยุกต์ใช้หลักเศรษฐกิจหมุนเวียนในภาคอุตสาหกรรม และภาคการเกษตร

ตารางที่ ๑๖ : คุณภาพแหล่งน้ำผิวดินของภาคตะวันออก

แหล่งน้ำ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
ระยอง	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๖)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๘)	พอใช้ (๖๒)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๖๐)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๘)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๘)
ประแสร์	ค่อนข้างดี (๖๗)	ค่อนข้างดี (๖๖)	ค่อนข้างดี (๗๐)	ค่อนข้างดี (๖๗)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๖๐)	ดี (๗๓)
จันทบุรี	ค่อนข้างดี (๖๙)	ค่อนข้างดี (๗๐)	ค่อนข้างดี (๖๙)	ดี (๗๔)	ค่อนข้างดี (๖๗)	ดี (๗๕)
พังราดตอนบน (จังหวัดจันทบุรี)	เสื่อมโทรม (๕๐)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๒)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๓)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๑)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๕)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๙)
พังราดตอนล่าง (จังหวัดระยอง)	ดี (๘๐)	พอใช้ (๖๔)	ค่อนข้างดี (๖๖)	ค่อนข้างดี (๖๙)	ค่อนข้างดี (๖๖)	ดี (๗๕)
เวฬุ	ดี (๗๕)	ค่อนข้างดี (๖๘)	ค่อนข้างดี (๖๙)	ดี (๗๗)	ค่อนข้างดี (๖๖)	ดี (๗๖)
ตราด	ดี (๗๔)	ค่อนข้างดี (๖๘)	ค่อนข้างดี (๖๗)	ดี (๘๑)	ค่อนข้างดี (๗๐)	ดี (๗๑)
บางปะกง	พอใช้ (๖๕)	พอใช้ (๖๔)	พอใช้ (๖๑)	พอใช้ (๖๔)	พอใช้ (๖๓)	พอใช้ (๖๓)
ปราจีนบุรี	พอใช้ (๖๑)	พอใช้ (๖๑)	พอใช้ (๖๓)	ดี (๗๔)	พอใช้ (๖๓)	พอใช้ (๖๔)
นครนายก	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๙)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๕๙)	พอใช้ (๖๕)	ค่อนข้างเสื่อมโทรม (๖๐)	ค่อนข้างดี (๖๖)	พอใช้ (๖๓)
รวมค่าเฉลี่ย คุณภาพน้ำผิวดิน	ค่อนข้างดี (๖๕.๖)	พอใช้ (๖๓)	พอใช้ (๖๔.๕)	ค่อนข้างดี (๖๗.๗)	พอใช้ (๖๓.๖)	ค่อนข้างดี (๖๗.๗)

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

หมายเหตุ : ดัชนีคุณภาพน้ำทั่วไป (WQI) ประกอบด้วย คุณภาพน้ำอยู่ในเกณฑ์ดีมาก ๙๑-๑๐๐ คะแนน เกณฑ์ดี ๗๑-๙๐ คะแนน เกณฑ์ค่อนข้างดี ๖๖-๗๐ คะแนน เกณฑ์พอใช้ ๖๑-๖๕ คะแนน เกณฑ์ค่อนข้างเสื่อมโทรม ๕๑-๖๐ เกณฑ์เสื่อมโทรม ๓๑-๕๐ คะแนน และเกณฑ์เสื่อมโทรมมาก ๐-๓๐ คะแนน

๖) ปริมาณขยะมูลฝอยมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น เมื่อเปรียบเทียบปริมาณขยะมูลฝอยในช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ และ ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ พบว่า ภาคตะวันออกมีปริมาณขยะเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้น จาก ๒.๓ ล้านตันต่อปี ในช่วงปี ๒๕๕๗ - ๒๕๕๙ เป็นจำนวน ๒.๔ ล้านตันต่อปี ในช่วงปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ โดยมีสาเหตุมาจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและจำนวนนักท่องเที่ยว ที่เดินทางเข้าสู่พื้นที่ภาคตะวันออก ตลอดจนการขยายตัวของชุมชนเมือง และพฤติกรรมบริโภคที่มีแนวโน้มก่อให้เกิดขยะมูลฝอยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากประสิทธิภาพการกำจัดขยะของภาคตะวันออก พบว่า ชีตความสามารถของพื้นที่ในการจัดการขยะมีแนวโน้มดีขึ้น กล่าวคือ ภาคตะวันออกมีการกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกต้อง เพิ่มขึ้นเฉลี่ยร้อยละ ๐.๗ ในปี ๒๕๕๗ - ๒๕๖๐ เป็นร้อยละ ๑.๑ ในปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ เช่นเดียวกับปริมาณขยะที่ถูกนำกลับมาใช้ประโยชน์ ที่มีแนวโน้มสูงขึ้นเช่นกันจากเฉลี่ยร้อยละ ๐.๔ เป็นร้อยละ ๐.๕ ของช่วงเวลาเดียวกัน จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในภาคตะวันออก ให้ความสำคัญกับการแก้ไขปัญหาขยะมูลฝอยอย่างต่อเนื่อง

ตารางที่ ๑๗ : ปริมาณขยะ

หน่วย : ล้านตัน

รายการ	๒๕๕๙	๒๕๖๐	๒๕๖๑	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๑ (๒๕๕๗ - ๒๕๕๙)	เฉลี่ยระยะแผนฯ ๑๒ (๒๕๖๐ - ๒๕๖๔)
ปริมาณขยะที่เกิดขึ้น								
ภาคตะวันออก ๑	๑.๕๖	๑.๕๗	๑.๕๖	๑.๖๘	๑.๕๙	๑.๖๘	๑.๖	๑.๖
ภาคตะวันออก ๒	๐.๗๑	๐.๗๔	๐.๗๘	๐.๘	๐.๖๘	๐.๖๙	๐.๗	๐.๗
ภาคตะวันออก	๒.๒๗	๒.๓๑	๒.๓๔	๒.๔๘	๒.๒๗	๒.๓๗	๒.๓	๒.๔
ร้อยละของประเทศ	๘.๓	๘.๔	๘.๔	๘.๖	๙.๐	๙.๕		
ประเทศ	๒๗.๐๖	๒๗.๓๗	๒๗.๙๓	๒๘.๗๑	๒๕.๓๐	๒๔.๙๘		
ขยะที่ถูกกำจัดถูกต้อง								
ภาคตะวันออก ๑	๐.๕๓	๑.๐๓	๐.๖๙	๐.๘๖	๐.๘	๑.๑๘	๐.๖	๐.๙
ภาคตะวันออก ๒	๐.๑๗	๐.๒๑	๐.๒๑	๐.๑๔	๐.๐๗	๐.๐๖	๐.๒	๐.๑
ภาคตะวันออก	๐.๗	๑.๒๔	๐.๙	๑.๐	๐.๘๗	๑.๒๔	๐.๗	๑.๑
ร้อยละของประเทศ	๗.๓	๑๐.๖	๘.๓	๑๐.๒	๙.๖	๑๓.๗		
ประเทศ	๑๐.๘๖	๙.๗๙	๙.๑๑	๙.๒๘	๙.๕๗	๑๑.๖๙		
ขยะนำมาใช้ประโยชน์								
ภาคตะวันออก ๑	๐.๑๔	๐.๓๒	๐.๒๔	๐.๓๖	๐.๑๗	๐.๒๐	๐.๓	๐.๓
ภาคตะวันออก ๒	๐.๐๙	๐.๒๐	๐.๓๔	๐.๓๘	๐.๒๑	๐.๒๑	๐.๑	๐.๓
ภาคตะวันออก	๐.๒๓	๐.๕๒	๐.๕๘	๐.๗๔	๐.๓๘	๐.๔๑	๐.๔	๐.๕
ร้อยละของประเทศ	๔.๐	๖.๑	๖.๐	๖.๐	๔.๗	๕.๒		
ประเทศ	๕.๘๑	๘.๕๑	๙.๗๗	๑๒.๕๒	๘.๓๓	๗.๘๙		

ที่มา : กรมควบคุมมลพิษ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๗) ปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมลดลง แต่การลักลอบทิ้งกากของเสียอุตสาหกรรมยังคงเกิดขึ้นในพื้นที่ภาค ปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกมีปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรม จำนวน ๒.๘๓ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๓๘.๗ ของปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมในประเทศ แบ่งเป็นกากของเสียอันตราย จำนวน ๐.๗๒ ล้านตัน และ กากของเสียไม่อันตราย จำนวน ๒.๑๑ ล้านตัน ซึ่งลดลงจาก ปี ๒๕๖๓ ที่มีจำนวน ๒.๙๙ ล้านตัน คิดเป็นร้อยละ ๔๐.๘ ของปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมในประเทศ โดยจังหวัดระยอง มีปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมมากที่สุดของภาคตะวันออก ร้อยละ ๔๔.๐ รองลงมาคือ จังหวัดชลบุรี ร้อยละ ๒๘.๔ ปราจีนบุรี ร้อยละ ๑๖.๔ และฉะเชิงเทรา ๑๐.๖ ตามลำดับ ถึงแม้ว่าปริมาณกากของเสียอุตสาหกรรมที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น แต่ยังพบปัญหาการลักลอบทิ้งกากของเสียอุตสาหกรรมอันตรายเกิดขึ้นอยู่บ่อยครั้ง ซึ่งส่วนใหญ่พบในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา) เนื่องจากเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมและโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมากและพื้นที่ใกล้เคียงที่ยังมีบ่อดินเก่า เหมืองร้าง และพื้นที่รกร้างว่างเปล่า ซึ่งมักพบการลักลอบทิ้งกากของเสียอันตรายจากอุตสาหกรรม โดยประเภทกากของเสียอันตรายจากโรงงานอุตสาหกรรมที่มีการลักลอบทิ้งมากที่สุด ได้แก่ กากของเสียรวม กากของเสียสารเคมี น้ำมันหล่อลื่นใช้แล้ว น้ำมันดำ และกากตะกอน ทั้งนี้จากการตรวจสอบของกรมควบคุมมลพิษ พบว่า โรงงานหลายแห่งยังไม่มี การจัดการกากของเสียอันตรายที่เกิดขึ้นอย่างถูกต้องและครบถ้วน ทำให้มีความเสี่ยงต่อการแพร่กระจาย การปนเปื้อนของสารเคมีจากกากอุตสาหกรรมอันตรายที่อาจส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพอนามัย ของประชาชนในพื้นที่ได้ ดังนั้น ควรให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการขยะ และกำจัดกากของเสียอุตสาหกรรม โดยการบังคับใช้กฎหมายให้เกิดผลในทางปฏิบัติ รวมทั้งประยุกต์ใช้แนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนในกระบวนการ ผลิตของโรงงานอุตสาหกรรม

ตารางที่ ๑๘ : กากของเสียจากโรงงานอุตสาหกรรม

หน่วย : ล้านตัน

กลุ่มจังหวัด	๒๕๖๒			๒๕๖๓			๒๕๖๔		
	ปริมาณ ของเสีย อันตราย	ปริมาณ ของเสีย ไม่อันตราย	ปริมาณ ของเสีย ทั้งหมด	ปริมาณ ของเสีย อันตราย	ปริมาณ ของเสีย ไม่อันตราย	ปริมาณ ของเสีย ทั้งหมด	ปริมาณ ของเสีย อันตราย	ปริมาณ ของเสีย ไม่อันตราย	ปริมาณ ของเสีย ทั้งหมด
ภาคตะวันออก ๑	๐.๔๘	๑.๔๗	๑.๙๕	๐.๗๒	๑.๖๙	๒.๔๒	๐.๖๙	๑.๖๖	๒.๓๕
ภาคตะวันออก ๒	๐.๐๒	๐.๓๘	๐.๔๐	๐.๐๓	๐.๕๔	๐.๕๗	๐.๐๓	๐.๔๕	๐.๔๘
ภาคตะวันออก	๐.๐๐	๐.๐๑	๐.๐๑	๐.๗๕	๒.๒๓	๒.๙๘	๐.๗๒	๒.๑๑	๒.๘๓
ร้อยละของ ประเทศ	๐.๑	๐.๒	๐.๒	๐.๑	๓๗.๔	๔๑.๔	๖๐.๐	๓๔.๕	๓๘.๗
ประเทศ	๐.๘๓	๕.๓๖	๖.๑๙	๑.๒๕	๕.๙๗	๗.๒๓	๑.๒๐	๖.๑๑	๗.๓๑

ที่มา : กรมโรงงานอุตสาหกรรม กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๘) มลพิษทางอากาศของภาคตะวันออกยังคงเป็นปัญหาอย่างต่อเนื่องและมีความรุนแรงขึ้น ปี ๒๕๖๓ ภาคตะวันออก มีจำนวนครั้งที่เกิดและปริมาณของฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน ๑๐ ไมครอน ที่เกินค่ามาตรฐาน จำนวน ๑๓ ครั้ง และมีปริมาณสูงสุด ๑๘๘ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร และมีจำนวนครั้งของการเกิดฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน ๒.๕ ไมครอน ที่เกินค่ามาตรฐาน จำนวน ๒๘ ครั้ง และมีปริมาณสูงสุด ๑๑๒ ไมโครกรัมต่อลูกบาศก์เมตร โดยค่าฝุ่นละอองขนาดเล็กไม่เกิน ๑๐ ไมครอน และ ๒.๕ ไมครอน ที่เกิดขึ้นสูงสุดอยู่ในพื้นที่ตำบลท่าตูม อำเภอศรีมหาโพธิ จังหวัดปราจีนบุรี

๒.๓.๒ ภัยพิบัติ

๑) สถานการณ์ไฟป่ามีแนวโน้มลดลง เมื่อเปรียบเทียบการเกิดไฟป่าระหว่างปี ๒๕๕๕ – ๒๕๕๙ และช่วงปี ๒๕๖๐ – ๒๕๖๔ พบว่า ภาคตะวันออกมีจำนวนครั้งรวมของการเกิดไฟป่าเพิ่มขึ้น ๑๓ ครั้ง โดยมีพื้นที่ได้รับความเสียหายเพิ่มขึ้น จำนวน ๖๒ ไร่ต่อปี ทั้งนี้ในปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกมีจำนวนครั้งของการเกิดไฟป่า ๖๑ ครั้ง พื้นที่ได้รับความเสียหายจำนวน ๗๙๒ ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๐.๐๒ ของพื้นที่ป่าไม้ในภาคตะวันออก โดยมีสาเหตุหลักมาจากความแห้งแล้ง

ตารางที่ ๑๙ : สถานการณ์ไฟป่า

กลุ่มจังหวัด	๒๕๕๙		๒๕๖๐		๒๕๖๑		๒๕๖๒		๒๕๖๓		๒๕๖๔		อัตราการเปลี่ยนแปลง ๒๕๕๙ - ๒๕๕๙		อัตราการเปลี่ยนแปลง ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔	
	ดับไฟป่า	พื้นที่ถูกไฟไหม้	ดับไฟป่า	พื้นที่ถูกไฟไหม้	ดับไฟป่า	พื้นที่ถูกไฟไหม้	ดับไฟป่า	พื้นที่ถูกไฟไหม้	ดับไฟป่า	พื้นที่ถูกไฟไหม้	ดับไฟป่า	พื้นที่ถูกไฟไหม้	ดับไฟป่า	พื้นที่ถูกไฟไหม้	ดับไฟป่า	พื้นที่ถูกไฟไหม้
	(ครั้ง)	(ไร่)	(ครั้ง)	(ไร่)	(ครั้ง)	(ไร่)	(ครั้ง)	(ไร่)	(ครั้ง)	(ไร่)	(ครั้ง)	(ไร่)	(ครั้ง)	(ไร่)	(ครั้ง)	(ไร่)
ภาคตะวันออก ๑	๕๐	๒,๕๙๖	๔๑	๖๕๖	๑๕	๑๓๐	๕๖	๗๓๓	๗๒	๖๙๕	๕๕	๖๒๑	๓	๔๕	๓๙	๕๙
ภาคตะวันออก ๒	๖๙	๒,๑๖๐	๑๔	๓๕๕	๑๐	๒๕๘	๒๕	๖๘๓	๖๑	๖๕๕๙	๖	๑๗๑	๔๘	๕๗	๑๙	๖๓
ภาคตะวันออก	๑๑๙	๔,๗๕๖	๕๕	๑,๐๑๑	๒๕	๓๘๘	๘๑	๑,๔๑๖	๑๓๓	๗,๒๕๔	๖๑	๗๙๒	๑๒	๒๘	๒๕	๙๐
ประเทศ	๖,๘๔๖	๑๒๕,๘๖๖	๔,๖๕๐	๗๕,๔๑๙	๓,๗๖๘	๕๕,๗๖๖	๗,๓๒๓	๑๕๑,๗๓๒	๗,๕๕๐	๑๗๔,๘๑๓	๔,๓๑๑	๑๐๐,๗๐๔				

ที่มา : กรมป่าไม้ กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

๒) ภาคตะวันออกยังคงมีพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก จากข้อมูลการสำรวจของกรมพัฒนาที่ดินใน ปี ๒๕๖๑ พบว่า ในรอบ ๑๐ ปี ภาคตะวันออกมีพื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก จำนวน ๔,๓๗๙,๖๘๖ ไร่ คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๔ ของพื้นที่เกษตรในภาคตะวันออก โดยเป็นพื้นที่ประสบภัยแล้งต่ำกว่า ๓ ครั้งต่อปี จำนวน ๔,๒๑๕,๖๗๓ ไร่ พื้นที่ประสบภัยแล้ง ๔ - ๕ ครั้งต่อปี จำนวน ๑๖๑,๖๔๘ ไร่ และพื้นที่ประสบภัยแล้ง ๖ ครั้งต่อปี จำนวน ๒,๓๖๕ ไร่ โดยอำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว มีพื้นที่ประสบภัยแล้งสูงสุดของภาคตะวันออก จำนวน ๔๑๒,๓๘๙ ไร่ ดังนั้นควรให้ความสำคัญกับการเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการน้ำและกักเก็บดินในทุกระดับให้มีประสิทธิภาพ

ตารางที่ ๒๐ : พื้นที่ประสบภัยแล้งซ้ำซาก

หน่วย : ไร่

กลุ่มจังหวัด	ระดับความรุนแรงต่อการเกิดภัยแล้งซ้ำซาก			เนื้อที่
	ตั้งแต่ ๖ ครั้งขึ้นไป ในรอบ ๑๐ ปี	๔-๕ ครั้งขึ้นไป ในรอบ ๑๐ ปี	ไม่เกิน ๓ ครั้ง ในรอบ ๑๐ ปี	
ภาคตะวันออก ๑	๑๔๒	๘๘๒๕	๑๐๗๖๕๕๕	๑,๐๘๕,๕๑๒
ภาคตะวันออก ๒	๒,๒๒๓	๑๕๒,๘๒๓	๓,๑๓๙,๑๒๘	๓,๒๙๔,๑๗๔
ภาคตะวันออก	๒,๓๖๕	๑๖๑,๖๔๘	๔,๒๑๕,๖๗๓	๔,๓๗๙,๖๘๖

ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์

๒.๔ ผลการพัฒนาภาคในช่วงที่ผ่านมา

การขับเคลื่อนการพัฒนาภาคตะวันออกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ ได้มุ่งพัฒนาภาคตะวันออกให้เป็นฐานเศรษฐกิจชั้นนำของอาเซียน โดยรักษาระดับเศรษฐกิจเดิมที่มีอยู่ให้เติบโตอย่างยั่งยืน และสร้างฐานเศรษฐกิจใหม่เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและสนับสนุนให้ประเทศเติบโตอย่างมีเสถียรภาพ โดยเน้นการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพสูง ได้แก่ พื้นที่ฐานการผลิตและบริการ เมืองศูนย์กลางความเจริญในภูมิภาค และพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน รวมทั้งขับเคลื่อนการพัฒนาในทุกมิติการพัฒนาครอบคลุม ๕ ยุทธศาสตร์การพัฒนา ร่วมกับภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วน อย่างไรก็ตาม ผลการดำเนินงานในภาพรวมของแผนพัฒนาภาคตะวันออก

ยังไม่สามารถดำเนินการได้ครอบคลุมเป้าหมายการพัฒนาที่กำหนดไว้ เนื่องจากเศรษฐกิจของภาคตะวันออกพึ่งพิงการส่งออกเป็นหลักและได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกซบเซา และสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลให้เศรษฐกิจของภาคตะวันออก โดยเฉพาะปี ๒๕๖๓ ถดถอยในสัดส่วนที่สูง อีกทั้งมูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัวของภาคตะวันออกยังคงมีความแตกต่างกันสูง สะท้อนถึงความเหลื่อมล้ำที่ยังคงเกิดขึ้นภายในภาคตะวันออก ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ภาคตะวันออกจะต้องเร่งดำเนินการแก้ไข ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปควรเร่งพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ที่มีศักยภาพและเศรษฐกิจชุมชน พร้อมทั้งรักษาความสมดุลของระบบนิเวศ เพื่อสนับสนุนการขับเคลื่อนภาคอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจในภาพรวม และลดความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของภาคตะวันออก

ตารางที่ ๒๑ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓
อัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออก	ค่าเป้าหมาย	ขยายตัวไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๕	ขยายตัวไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๕
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๑.๗	หดตัว ๖.๑
สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ภาคตะวันออก	ค่าเป้าหมาย	ลดลงต่ำกว่า ๐.๓๙๗	ลดลงต่ำกว่า ๐.๓๙๗
	ผลการดำเนินงาน	๐.๓๙๒	-

ทั้งนี้ การดำเนินการพัฒนาในช่วงที่ผ่านมา มุ่งดำเนินการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้านการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ให้สนับสนุนการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาในพื้นที่อย่างยั่งยืนตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีความทันสมัยที่สุดในภูมิภาคอาเซียน และให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการประเภทการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การบริหารจัดการน้ำ การพัฒนาการท่องเที่ยว การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ และการพัฒนาด้านการเกษตร ขณะที่โครงการที่เกี่ยวกับการพัฒนาเมืองและชุมชนยังมีการดำเนินงานไม่มากเท่าที่ควร โดยมีรายละเอียดสรุปผลการดำเนินงานตามยุทธศาสตร์ต่าง ๆ ดังนี้

๒.๔.๑ ยุทธศาสตร์ที่ ๑ พัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ให้เป็นเขตเศรษฐกิจพิเศษที่มีความทันสมัยที่สุดในภูมิภาคอาเซียน

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๑ ในช่วง ๔ ปีแรก (ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓) ของแผนพัฒนาภาคตะวันออกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุตามค่าเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ ทั้งอัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์ของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ (จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา) และมูลค่าการลงทุนภาครัฐและเอกชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ โดยปี ๒๕๖๓ กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ มีมูลค่าผลิตภัณฑ์เท่ากับ ๒,๐๙๕,๓๕๗ ล้านบาท โดยหดตัวจากปี ๒๕๖๒ มีร้อยละ ๗.๒ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมาก เนื่องจากเศรษฐกิจของภาคตะวันออกพึ่งพิงการส่งออก และได้รับผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจโลกซบเซาและการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ โดยเฉพาะภาคบริการและภาคอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นภาคการผลิตหลักของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ อีกทั้งมูลค่าการลงทุนภาครัฐและเอกชนในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑ ในปี ๒๕๖๓ มีมูลค่าต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมาก เนื่องจากการย่นข้อรับการส่งเสริมการลงทุนของต่างชาติลดลงทั้งจำนวนโครงการและเงินลงทุน คิดเป็นร้อยละ ๑๑

และ ๖๖ ตามลำดับ ซึ่งส่วนหนึ่งเกิดจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ส่งผลให้ไม่สามารถดำเนินกิจกรรมในการชักจูงนักลงทุนต่างประเทศให้มาลงทุนในพื้นที่ได้ตามแผนที่วางไว้ ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปยังคงต้องให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนาในอุตสาหกรรมเป้าหมายและการเพิ่มศักยภาพของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม รวมทั้งเร่งประชาสัมพันธ์เพื่อชักจูงและดึงดูดการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายจากนักลงทุนต่างชาติให้เพิ่มขึ้น

ตารางที่ ๒๒ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๑

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓
อัตราการขยายตัวของมูลค่าผลิตภัณฑ์กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑	ค่าเป้าหมาย	ขยายตัวไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๓	ขยายตัวไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖.๓
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๐.๗	หดตัวร้อยละ ๗.๒
มูลค่าการลงทุนภาครัฐและเอกชนในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก	ค่าเป้าหมาย	ไม่น้อยกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาท	ไม่น้อยกว่า ๓๐๐,๐๐๐ ล้านบาท
	ผลการดำเนินงาน	๒๕๔,๕๘๒ ล้านบาท	๒๐๓,๙๓๙ ล้านบาท

การดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ทั้ง ๕ แนวทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐในส่วนของกระทรวง กรม และหน่วยงานในระดับพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการที่สำคัญ ดังนี้

๑) แนวทางการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง และต่อยอดโครงสร้างพื้นฐานทุกระบบให้เชื่อมโยงเข้าสู่พื้นที่เศรษฐกิจเพื่อรองรับการลงทุน กิจกรรมทางเศรษฐกิจ และกิจกรรมอื่น ๆ เช่น โครงการพัฒนาศูนย์การขนส่งตู้สินค้าทางรถไฟที่ท่าเรือแหลมฉบัง โครงการพัฒนาท่าเทียบเรือชายฝั่ง (ท่าเทียบเรือ A) ที่ท่าเรือแหลมฉบัง และโครงการพัฒนาท่าเรือแหลมฉบังระยะที่ ๓ เป็นต้น

๒) แนวทางการส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมเป้าหมายพิเศษ เพื่อให้เกิดการลงทุนของภาคเอกชนในอุตสาหกรรมเป้าหมายที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและอุตสาหกรรมแห่งอนาคตในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เช่น โครงการชักจูงการลงทุนจากต่างประเทศสำหรับเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก เป็นต้น

๓) แนวทางการพัฒนาบุคลากร การศึกษา การวิจัย และเทคโนโลยี เพื่อผลิตกำลังคนให้ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมเป้าหมาย รวมทั้งขับเคลื่อนการพัฒนาในพื้นที่อย่างยั่งยืน เช่น โครงการผลิตและพัฒนาบุคลากรด้านวิศวกรรมย้อนรอยของชิ้นส่วนอุตสาหกรรมระบบขนส่งทางราง โครงการพัฒนาทักษะผู้เรียนให้มีทักษะด้านภาษา การใช้เทคโนโลยีด้วยการศึกษาเชิงประสบการณ์ โครงการฝึกอบรมให้ความรู้ด้านระบบอัตโนมัติและหุ่นยนต์ขั้นสูงให้กับภาคอุตสาหกรรม ภาคเอกชน โครงการศึกษาและพัฒนาแนวทางการเพิ่มศักยภาพคนรองรับการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก ผ่านการจัดการเรียนรู้ตามหลักการพัฒนาสมอง และโครงการพัฒนาระบบสร้างเสริมขีดความสามารถของอุตสาหกรรม เพื่อสนับสนุนการพัฒนาภาคตะวันออกเป็นฐานเศรษฐกิจชั้นนำของเอเชีย เป็นต้น

๔) แนวทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติในจังหวัดชลบุรี - ระยอง ให้เป็นฐานการกระจายรายได้และการสร้างงานให้แก่ชุมชน อาทิ (๑) ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยว เช่น โครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติในจังหวัดชลบุรี - ระยอง ด้วยการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมทะเลพร้อมปรับปรุงภูมิทัศน์ บริเวณชายหาดที่สำคัญ อาทิ อ่าวดวงตาล จังหวัดชลบุรี หาดหนองแปน หาดสนกระซิบ และหาดดวงตะวัน จังหวัดระยอง โครงการก่อสร้างสะพานท่าเทียบเรือแหลมฆู หมู่ที่ ๓ ตำบลท่าเวียง เทศบาลตำบลเกาะสีชัง อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์หนองตะไกรให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวแห่งใหม่ โครงการก่อสร้างสวนสาธารณะบริเวณชายหาดบางพระ เทศบาลตำบลบางพระ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี โครงการปรับปรุงภูมิทัศน์ชายฝั่งทะเลสัตหีบ เทศบาลเมืองสัตหีบ อำเภอสัตหีบ จังหวัดชลบุรี เป็นต้น (๒) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการพัฒนาโครงข่ายทางหลวงสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติในจังหวัดชลบุรี - ระยอง เป็นต้น

๕) แนวทางการพัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองสำคัญของจังหวัดให้เป็นเมืองใหม่ อัจฉริยะน่าอยู่ เอื้อต่อการขยายตัวทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีสมดุล อาทิ (๑) ด้านการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน เช่น โครงการพัฒนาโครงข่ายทางหลวงสนับสนุนพื้นที่ระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โครงการศึกษาจัดทำแผนแม่บทการพัฒนาระบบขนส่งสาธารณะกลุ่มจังหวัด ฉะเชิงเทรา ชลบุรี ระยอง เพื่อรองรับการพัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก โครงการบริการอินเทอร์เน็ตสาธารณะสู่ชุมชน โครงการพัฒนาโครงข่ายไฟฟ้าอัจฉริยะ (Smart Grid) ในพื้นที่เมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี และโครงการพัฒนาระบบไฟฟ้าในเมืองใหญ่ ระยะที่ ๑ เป็นต้น (๒) ด้านการพัฒนาสาธารณสุข เช่น โครงการพัฒนาเมืองอุตสาหกรรม เมืองสำคัญและเมืองน่าอยู่ ภาคตะวันออก ซึ่งเป็นการจัดซื้อครุภัณฑ์ทางการแพทย์ให้กับโรงพยาบาลในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ระยอง และฉะเชิงเทรา เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๑ ส่วนใหญ่เป็นโครงการประเภทต้นทางและกลางทาง คือ การพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ การปรับปรุงท่าเรือ การพัฒนาโครงข่ายทางหลวง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาระบบบริการอินเทอร์เน็ต การพัฒนาระบบสาธารณสุข และการพัฒนาบุคลากรด้านอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว ขณะที่การดำเนินโครงการด้านการประชาสัมพันธ์และพัฒนาทางด้านการตลาด ยังมีไม่มากนัก

๒.๔.๒ ยุทธศาสตร์ที่ ๒ พัฒนาภาคตะวันออกให้เป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๒ ในช่วง ๔ ปีแรก (ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓) ของแผนพัฒนาภาคตะวันออก พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุตามค่าเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยปี ๒๕๖๓ ภาคตะวันออกมีมูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรเท่ากับ ๑๙๓,๙๑๔ ล้านบาท และมีอัตราการขยายตัวร้อยละ ๒.๑ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากสภาพอากาศที่แห้งแล้งและฝนทิ้งช่วงที่เกิดขึ้นในภาคตะวันออก ได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพและปริมาณผลผลิตทางการเกษตรที่ลดลง โดยเฉพาะข้าว พืชยืนต้น และผลไม้ อย่างไรก็ตาม ภาพรวมของภาคการเกษตรมีทิศทางที่ดีขึ้น จากราคาสินค้าเกษตรที่สูงขึ้น ซึ่งเกิดจากการต้องการสินค้าเกษตรในตลาดโลก และราคาน้ำมันที่สูงขึ้น ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไปต้องให้ความสำคัญกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางการเกษตร อาทิ การพัฒนาการบริหารจัดการน้ำอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้มีน้ำใช้อย่างเพียงพอสำหรับการเกษตร การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีและเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับเกษตรกรและสถาบันเกษตรกร เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต การพัฒนาและรักษามาตรฐานการผลิตสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์ การเพิ่มช่องทางการตลาดต่างประเทศใหม่ ๆ และการส่งเสริมการเกษตรอินทรีย์และเกษตรปลอดภัย

ตารางที่ ๒๓ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๒

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและ ผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓
อัตราการขยายตัวของมูลค่า ผลิตภัณฑ์ภาคเกษตรของ ภาคตะวันออก	ค่าเป้าหมาย	เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๓.๕	เพิ่มขึ้นไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๓.๕
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๐.๕	ร้อยละ ๒.๑

การดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๒ ทั้ง ๓ แนวทาง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐในส่วนของกระทรวง กรม และหน่วยงานในระดับพื้นที่ให้ความสำคัญกับการดำเนิน โครงการที่สำคัญ ดังนี้

๑) แนวทางการพัฒนาการผลิตและการค้าผลไม้ภาคตะวันออกให้เป็นศูนย์ผลไม้ เมืองร้อนแห่งเอเชีย (๑) โครงการต้นทาง เช่น โครงการพัฒนาการผลิตและการค้าผลไม้ภาคตะวันออก ให้เป็นศูนย์ผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชีย โดยการปรับปรุงบำรุงดินให้เหมาะสมกับการปลูกผลไม้เมืองร้อน ให้มีคุณภาพ โครงการพัฒนากระบวนการเตรียมวัตถุดิบสำหรับอุตสาหกรรมแปรรูปผักและผลไม้ที่เป็นมิตร กับสิ่งแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีสะอาด (๒) โครงการกลางทาง เช่น โครงการสินค้าเกษตรมีคุณภาพได้มาตรฐาน และพัฒนาเกษตรกรยั่งยืน โดยการรับรองแปลง GAP และเกษตรกรอินทรีย์ ให้แก่เกษตรกรในพื้นที่ โครงการ เพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร โครงการระบบส่งเสริมเกษตรแปลงใหญ่ ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี เพื่อเพิ่มโอกาสในการต่อยอดด้านการตลาดและลดต้นทุนโดยรวม โครงการส่งเสริมเทคโนโลยีและเพิ่มศักยภาพ ผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาคุณภาพสินค้า OTOP ให้เข้าสู่การรับรองมาตรฐาน โครงการจัดทำ ศูนย์ทดสอบสินค้าเกษตรและอาหารมาตรฐาน ISO/IEC 17025 และ (๓) โครงการปลายทาง เช่น โครงการ ส่งเสริมตลาดผลไม้เพื่อประชาสัมพันธ์และส่งเสริมการบริโภคผลไม้ และเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงเกษตร โครงการยกระดับตลาดผลไม้ภาคตะวันออกให้เป็นศูนย์ผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชีย เพื่อจัดงานแสดงและ จำหน่ายสินค้า และร่วมงานแสดงและจำหน่ายสินค้านานาชาติ THAIFEX เป็นต้น

๒) แนวทางการส่งเสริมการเลี้ยงปศุสัตว์ให้ผลผลิตมีคุณภาพและได้มาตรฐาน ความปลอดภัย สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งในประเทศและต่างประเทศ เช่น โครงการส่งเสริม การบริโภคสินค้าปศุสัตว์และสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพได้มาตรฐานปลอดภัยสอดคล้องกับความต้องการของ ผู้บริโภค โดยจัดงานแสดงและจำหน่ายสินค้า รวมทั้งจับคู่เจรจาธุรกิจการค้า เป็นต้น

๓) แนวทางการพัฒนาพื้นที่ที่มีศักยภาพด้านประมงและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำบริเวณ ชายฝั่งอ่าวไทย (ชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด) ให้คงความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรชายฝั่ง อย่างยั่งยืน เช่น โครงการยกระดับแปลงใหญ่ผู้ประกอบการสัตว์น้ำด้วยระบบติดตามแจ้งเตือนสภาพบ่อเพาะเลี้ยง ทั้งทางกายภาพ เคมี และชีวภาพด้วยเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง (IoT) พื้นที่ภาคตะวันออก และโครงการ เสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันด้านอาหารทะเลด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรมไอโซน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๒ แม้ว่าจะมีการดำเนินงานโครงการ ที่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อุปทาน อย่างไรก็ตาม การพัฒนาส่วนใหญ่ยังคงมุ่งเน้นการดำเนินโครงการต้นทาง และกลางทาง โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตร พัฒนาเกษตรกรเพื่อลดต้นทุนในการผลิต พัฒนาคุณภาพผลผลิตทางการเกษตรให้ได้มาตรฐานส่งออก ขณะที่โครงการปลายทางที่เกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์ ส่งเสริมการขาย และเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่าย มีไม่มากนัก

๒.๔.๓ ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ปรับปรุงมาตรฐานสินค้าและธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๓ ในช่วง ๕ ปีแรก (ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ของแผนพัฒนาภาคตะวันออก พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุตามค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ ปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกมีรายได้จากการท่องเที่ยว ๒๖,๐๓๓ ล้านบาท และมีอัตราการหดตัวร้อยละ ๗๔ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้อย่างมาก เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ไปทั่วโลก ส่งผลให้สถานการณ์เศรษฐกิจโลกอยู่ในภาวะชะลอตัว รวมทั้งการจำกัดการเดินทางระหว่างประเทศ ทำให้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติ รวมทั้งนักท่องเที่ยวชาวไทยลดลง ดังนั้นการพัฒนาในระยะต่อไปต้องให้ความสำคัญกับการยกระดับการให้บริการด้านการท่องเที่ยวรองรับกับการลดลงของจำนวนนักท่องเที่ยวและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพ

ตารางที่ ๒๔ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๓

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
รายได้จากการท่องเที่ยวภาคตะวันออก	ค่าเป้าหมาย	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๒๐
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๓.๗	หดตัวร้อยละ ๗๒.๗	หดตัวร้อยละ ๗๔.๐

การดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๓ ทั้ง ๓ แนวทางหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐในส่วนของกระทรวง กรม และหน่วยงานในระดับพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการที่สำคัญ ดังนี้

๑) แนวทางการพัฒนาและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวชายทะเลในจังหวัดจันทบุรีและตราด เป็นโครงการเพื่อพัฒนาเส้นทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความปลอดภัย อาทิ โครงการพัฒนาโครงข่ายทางหลวงและสิ่งอำนวยความสะดวก โครงการก่อสร้างเขื่อนป้องกันตลิ่งริมทะเลพร้อมปรับปรุงภูมิทัศน์พื้นที่ชายฝั่งทะเล หาดคังวิมาน

๒) แนวทางฟื้นฟูและปรับปรุงการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ศาสนา และวัฒนธรรมเชิงนิเวศและอนุรักษ์ เชิงเกษตร เชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวโดยชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเพื่อนันทนาการ และท่องเที่ยวเมืองเก่า (๑) โครงการต้นทาง อาทิ โครงการก่อสร้างสถานีขนส่งผู้โดยสารจังหวัดนครนายก โครงการก่อสร้างปรับปรุงขยายการประปาส่วนภูมิภาค โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศาสนา วัฒนธรรมและอารยธรรม เพื่อพัฒนา ฟื้นฟู และปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกแหล่งท่องเที่ยวอารยธรรมภาคตะวันออก โครงการก่อสร้างอาคารคลังยาและเวชภัณฑ์และก่อสร้างอาคารการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก โรงพยาบาลพระปกเกล้า เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ โครงการพัฒนาระดับมาตรฐานการให้บริการของบุคลากรการท่องเที่ยวไทยเพื่อรองรับการท่องเที่ยววิถีใหม่ (๒) โครงการกลางทาง อาทิ โครงการพัฒนานวัตกรรมเชิงสุขภาพในกลุ่ม Active Beach (จังหวัดชลบุรี ระยอง จันทบุรี และตราด) เพื่อสร้างการบริการมูลค่าสูงและยกระดับให้เป็นศูนย์กลางของการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพของเอเชีย (Wellness Hub of Asia) โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรแบบครบวงจร เพื่อเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีและจันทบุรี โครงการพัฒนาอุตสาหกรรมสมุนไพรแบบครบวงจร เพื่อเศรษฐกิจในพื้นที่จังหวัดปราจีนบุรีและจันทบุรี และ (๓) โครงการปลายทาง อาทิ โครงการเมืองรองต้องลองเพื่อประชาสัมพันธ์พื้นที่ท่องเที่ยวที่มีศักยภาพในพื้นที่นครนายก ปราจีนบุรี จันทบุรี ตราด สระแก้ว และระยอง

๓) **แนวทางฟื้นฟูและอนุรักษ์ท่องเที่ยวอารยธรรมขอม** เป็นการดำเนินโครงการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและความปลอดภัย เช่น โครงการส่งเสริมและพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวอารยธรรมทวารวดี - ขอม (จังหวัดปราจีนบุรีและสระแก้ว) โครงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ศาสนา วัฒนธรรม และอารยธรรมภาคตะวันออก เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๓ แม้ว่าจะมีการดำเนินโครงการตลอดห่วงโซ่อุปทาน แต่ส่วนใหญ่ยังเป็นโครงการต้นทางและกลางทาง ที่มุ่งเน้นการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก อาทิ การพัฒนาโครงข่ายทางหลวง การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การพัฒนาบุคลากรและกิจกรรมในการบริการด้านท่องเที่ยว อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการปลายทาง อาทิ การประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความมั่นใจ ความปลอดภัย และการจดจำที่ดี ในการท่องเที่ยว ซึ่งมีส่วนสำคัญในการกระตุ้นการเดินทางท่องเที่ยวและสร้างความเชื่อมั่นในการท่องเที่ยว รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงคุณภาพยังคงมีไม่มากนัก

๒.๔.๔ ยุทธศาสตร์ที่ ๔ พัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนให้เป็นประตูเศรษฐกิจเชื่อมโยงกับประเทศเพื่อนบ้านให้เจริญเติบโตอย่างยั่งยืน

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๔ ในช่วง ๕ ปีแรก (ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ของแผนพัฒนาภาคตะวันออก พบว่า ยังไม่สามารถบรรลุตามค่าเป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ โดยปี ๒๕๖๔ ภาคตะวันออกมีมูลค่าการค้าชายแดน เท่ากับ ๑๕๖,๐๑๔ ล้านบาท โดยขยายตัวร้อยละ ๑๓.๓ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ เนื่องจากในช่วงดังกล่าว เศรษฐกิจโลกชะลอตัว และเกิดการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ ทำให้ประเทศไทยต้องปิดจุดผ่านแดน และเพิ่มความเข้มงวดในการตรวจการขนส่งสินค้าข้ามแดนและผ่านแดนระหว่างกัน เพื่อป้องกันการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อฯ ส่งผลให้ไม่สามารถค้าขายสินค้าตามด่านชายแดนและขนส่งสินค้าไปยังปลายทางได้ตามปกติ ส่งผลให้มูลค่าการค้าชายแดนลดลง อย่างไรก็ตาม ภาคตะวันออกยังคงมีจุดผ่านแดนที่มีศักยภาพในการพัฒนา ซึ่งจะช่วยเพิ่มโอกาสทางการค้าและการลงทุน และการท่องเที่ยวระหว่างไทย - ราชอาณาจักรกัมพูชา ซึ่งจะส่งผลให้มูลค่าการค้าชายแดนเพิ่มมากขึ้น ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไปต้องให้ความสำคัญกับการเร่งส่งเสริมการลงทุนเพื่อพัฒนาพื้นที่เขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน (จังหวัดสระแก้ว และตราด) การยกระดับช่องทางธรรมชาติหรือจุดผ่อนปรนการค้าที่มีศักยภาพให้เป็นด่านถาวร และการอำนวยความสะดวกและพัฒนาศักยภาพให้กับผู้ประกอบการการค้าชายแดนและผ่านแดน

ตารางที่ ๒๕ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๔

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
มูลค่าการค้าชายแดนภาคตะวันออก	ค่าเป้าหมาย	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๕	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๕	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๕
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๙.๓	หดตัวร้อยละ ๙.๔	เพิ่มขึ้นร้อยละ ๑๓.๓

การดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๔ ทั้ง ๓ แนวทาง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐในส่วนของกระทรวง กรม และหน่วยงานในระดับพื้นที่ ให้ความสำคัญกับการดำเนินโครงการที่สำคัญ ดังนี้

๑) **แนวทางการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนรัฐประเทศ จังหวัดสระแก้ว** เป็นโครงการเพื่อเชื่อมโยงโครงข่ายคมนาคมขนส่ง และอำนวยความสะดวกบริเวณจุดผ่านแดน เช่น โครงการพัฒนาโครงข่ายทางหลวงและสิ่งอำนวยความสะดวกรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และสนับสนุนการเป็นประตูเชื่อมโยงการค้าชายแดน โครงการก่อสร้างด่านศุลกากรอรัญประเทศพร้อมสิ่งปลูกสร้างประกอบ (บ้านป่าไร่) โครงการก่อสร้างอาคารจุดผ่านแดนถาวร (บ้านหนองเอี่ยน) และโครงการยกระดับพัฒนาบริการด้านการแพทย์รองรับการพัฒนาพื้นที่เขตเศรษฐกิจพิเศษ จังหวัดสระแก้ว เพื่อยกระดับมาตรฐานการให้บริการของหน่วยบริการสาธารณสุข เป็นต้น

๒) **แนวทางการพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนขนาดเล็ก อำเภอคลองใหญ่ จังหวัดตราด** เช่น โครงการพัฒนาระบบไฟฟ้าเพื่อรองรับการจัดตั้งเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษ ระยะที่ ๑ ในพื้นที่ จังหวัดตราด และโครงการประชาสัมพันธ์และส่งเสริมตลาดการค้าชายแดนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก เป็นต้น

๓) **แนวทางพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนบ้านแหลมและบ้านผักกาด อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี** เช่น โครงการส่งเสริมตลาดการค้าชายแดนกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก โดยการจัดงานแสดงและจำหน่ายสินค้า รวมทั้งจับคู่เจรจาธุรกิจการค้า ในพื้นที่จังหวัดจันทบุรี และการจัดงานเทศกาลนานาชาติ “พลอยและเครื่องประดับ จังหวัดจันทบุรี” เพื่อส่งเสริมและพัฒนาช่างฝีมือ จัดแสดงและจำหน่ายสินค้า และเจรจาการค้า อัญมณีและเครื่องประดับ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๔ แม้ว่าจะมีการดำเนินโครงการที่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อุปทาน แต่ส่วนใหญ่เป็นโครงการต้นทางที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก และโครงการปลายทางที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมตลาดการค้าชายแดน เพื่อเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายสินค้า ขณะที่โครงการกลางทาง โดยเฉพาะการพัฒนาผู้ประกอบการการค้าชายแดนและผ่านแดน และการพัฒนาระบบการให้บริการเกี่ยวกับการค้าชายแดนและผ่านแดนยังคงมีไม่มากนัก

๒.๔.๕ ยุทธศาสตร์ที่ ๕ แก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและจัดระบบการบริหารจัดการมลพิษให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น

ผลการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ที่ ๕ ในช่วง ๕ ปีแรก (ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔) ของแผนพัฒนาภาคตะวันออก พบว่า ในภาพรวมยังไม่สามารถบรรลุตามค่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมี ๓ ตัวชี้วัดที่ไม่เป็นไปตามเป้าหมาย ได้แก่ (๑) สัดส่วนของพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาคตะวันออกในปี ๒๕๖๔ เท่ากับร้อยละ ๒๒.๔ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่ร้อยละ ๒๙ เนื่องจากการบุกรุกพื้นที่ป่า (๒) ปริมาณก๊าซโอโซนเฉลี่ย ๑ ชั่วโมงสูงสุด ในปี ๒๕๖๔ เท่ากับ 104.5 ppb ซึ่งสูงกว่าค่าเป้าหมายที่ 100 ppb เนื่องจากการปล่อยก๊าซออกไซด์ของไนโตรเจน (NOx) กับสารประกอบอินทรีย์ระเหยง่าย (VOCs) ของภาคการขนส่งและโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่ และ (๓) สัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องและนำกลับมาใช้ใหม่ของภาคตะวันออก ในปี ๒๕๖๔ เท่ากับร้อยละ ๖๖.๗ ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายที่ร้อยละ ๘๕ เนื่องจากการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวของชุมชนเมือง ประกอบกับแหล่งกำจัดขยะมูลฝอยที่ถูกสุ่มลักษณะมีอยู่จำกัด ขณะที่ มี ๑ ตัวชี้วัดที่เป็นไปตามเป้าหมาย ได้แก่ จำนวนแหล่งน้ำของภาคตะวันออกที่มีคุณภาพในเกณฑ์ดี ในปี ๒๕๖๔ เท่ากับ ๕ แหล่ง ซึ่งสูงกว่าค่าเป้าหมายที่ ๔ แหล่ง ดังนั้น การพัฒนาในระยะต่อไปยังคงต้องให้ความสำคัญกับการฟื้นฟูและอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ และเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน ท้องถิ่น และเอกชน อาทิ การปลูกป่า การบริหารจัดการขยะที่เป็นระบบและถูกหลักวิชาการ และการส่งเสริมอุตสาหกรรมที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

ตารางที่ ๒๖ : ตัวชี้วัดผลการดำเนินงานรวม ยุทธศาสตร์ที่ ๕

ตัวชี้วัด	ค่าเป้าหมายและ ผลการดำเนินงาน	๒๕๖๒	๒๕๖๓	๒๕๖๔
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ ภาคตะวันออก	ค่าเป้าหมาย	ร้อยละ ๒๕ ของพื้นที่ภาค	ร้อยละ ๒๗ ของพื้นที่ภาค	ร้อยละ ๒๙ ของพื้นที่ภาค
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๒๒.๕	ร้อยละ ๒๒.๕	ร้อยละ ๒๒.๔
คุณภาพอากาศ ภาคตะวันออก (ปริมาณก๊าซโอโซน)	ค่าเป้าหมาย	ไม่เกินค่ามาตรฐานเฉลี่ย ๑ ชม. สูงสุด 100 ppb	ไม่เกินค่ามาตรฐานเฉลี่ย ๑ ชม. สูงสุด 100 ppb	ไม่เกินค่ามาตรฐานเฉลี่ย ๑ ชม. สูงสุด 100 ppb
	ผลการดำเนินงาน	109.2 ppb	98.5 ppb	104.5 ppb
จำนวนแหล่งน้ำ ของภาคตะวันออก ที่มีคุณภาพใน เกณฑ์ดี	ค่าเป้าหมาย	๒ แหล่ง	๓ แหล่ง	๔ แหล่ง
	ผลการดำเนินงาน	๓ แหล่ง	๐ แหล่ง	๕ แหล่ง
สัดส่วนปริมาณ ขยะมูลฝอยที่ถูก กำจัดอย่างถูกต้อง และนำกลับมาใช้ ใหม่ของภาค ตะวันออก	ค่าเป้าหมาย	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๐ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๘๕ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น	ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๙๐ ของปริมาณขยะที่เกิดขึ้น
	ผลการดำเนินงาน	ร้อยละ ๖๘.๐	๕๖.๕๒	๖๖.๖๗

การดำเนินการตามแนวทางการพัฒนาภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๕ ทั้ง ๖ แนวทาง
หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐในส่วนของกระทรวง กรม และหน่วยงานในระดับพื้นที่ ให้ความสำคัญกับ
การดำเนินโครงการที่สำคัญ ดังนี้

๑) แนวทางการบริหารจัดการน้ำเพื่อบรรเทาภาวะภัยแล้งและน้ำท่วมฉับพลัน
ตราด และสระแก้ว ได้แก่ โครงการพัฒนาระบบกระจายน้ำบาดาลเพื่อการเกษตรด้วยเครื่องสูบน้ำไฟฟ้าแบบ
จุ่มได้น้ำและเครื่องสูบน้ำแบบเทอร์โบ/พลังงานแสงอาทิตย์ โครงการจัดหาแหล่งน้ำบาดาลในพื้นที่
แล้งซ้ำซากและมีปัญหาคูณภาพน้ำเค็ม และโครงการบริหารจัดการทรัพยากรน้ำเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
ภัยแล้งและอุทกภัยในพื้นที่เสี่ยงภัยและพื้นที่ประสบภัยซ้ำซากในพื้นที่จังหวัดสระแก้ว จันทบุรี และชลบุรี เป็นต้น

๒) แนวทางการฟื้นฟูป่าต้นน้ำให้เกิดความสมดุลต่อระบบนิเวศ เช่น โครงการบริหาร
จัดการทรัพยากรป่าไม้และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน (ภาคตะวันออก) และโครงการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติ
และสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เป็นต้น

๓) แนวทางการคุ้มครองและฟื้นฟูป่าชายเลน ปะการัง หล้าทะเล และป้องกัน
การกัดเซาะชายฝั่ง เช่น โครงการปักไม้ไผ่ชะลอความรุนแรงของคลื่นบริเวณชายฝั่งที่เป็นหาดโคลนในพื้นที่
จังหวัดจันทบุรี ตราด และฉะเชิงเทรา โครงการก่อสร้างเขื่อนเพื่อป้องกันพื้นที่ชายฝั่ง โครงการฟื้นฟูทรัพยากร
ปะการังและหล้าทะเลแบบบูรณาการทุกภาคส่วน และโครงการก่อสร้างพิพิธภัณฑ์ธรรมชาติวิทยาพืชและ
สัตว์ทะเล จังหวัดระยอง เพื่อเป็นที่รวบรวมตัวอย่างพืชและสัตว์อ้างอิง (Reference Collection) ของฝั่งทะเล
อ่าวไทย เป็นต้น

๔) แนวทางการดำเนินการตามมาตรการจัดการมลพิษทางอากาศในจังหวัดระยอง ชลบุรี และฉะเชิงเทรา เช่น โครงการกำจัดก๊าซมลพิษในโตรเจนออกไซด์ที่ผลิตจากกระบวนการเผาไหม้จากภาคอุตสาหกรรมการผลิตในเขตระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออกด้วยเทคโนโลยีสะอาด และโครงการพัฒนาแนวทางการลดก๊าซเรือนกระจกระดับจังหวัด เป็นต้น

๕) แนวทางการปรับปรุงและเพิ่มประสิทธิภาพของระบบบำบัดน้ำเสียชุมชน ในจังหวัดที่เป็นศูนย์กลางการค้า การท่องเที่ยว และพื้นที่อุตสาหกรรม เช่น โครงการพัฒนาระบบฝาระวัง และแจ้งเตือนคุณภาพน้ำอัจฉริยะแบบต่อเนื่องอัตโนมัติด้วยเทคโนโลยีการเชื่อมต่อของสรรพสิ่งสำหรับเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ของชุมชน และโครงการจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมในพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษและพื้นที่การค้าชายแดน เป็นต้น

๖) แนวทางการพัฒนาและปรับปรุงกระบวนการรวบรวม ขนย้าย และการกำจัดขยะให้มีประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น เช่น โครงการติดตั้งหุ่นกักขยะและจัดหาเรือเก็บขยะ โครงการปรับปรุงโรงคัดแยกขยะและกำจัดขยะมูลฝอย เทศบาลตำบลเกาะช้าง อำเภอเกาะช้าง จังหวัดตราด และโครงการแปรรูปขยะพลาสติกและวัสดุเหลือทิ้งทางการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมด้วยเทคโนโลยีแบบผสมผสาน เป็นต้น

กล่าวโดยสรุป การดำเนินงานภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ ๕ มีการดำเนินงานโครงการที่ครอบคลุมตลอดห่วงโซ่อุปทานและครอบคลุมทุกประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาตามยุทธศาสตร์ ส่งผลให้ภาพรวมด้านความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสภาพสิ่งแวดล้อมดีขึ้นเล็กน้อย แต่ยังคงไม่สามารถบรรลุเป้าหมายตัวชี้วัดทุกตัวที่กำหนดไว้ได้ ดังนั้น ยังคงต้องมีการดำเนินโครงการพัฒนาเพื่อรักษาและยกระดับคุณภาพทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของภาคตะวันออกให้ดีขึ้นอย่างต่อเนื่อง

๓. บริบทการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อภาค

๓.๑ บริบทการเปลี่ยนแปลง

๓.๑.๑ ความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่หลากหลาย สามารถผสมผสานร่วมกันให้เกิดผลิตภาพที่มีประสิทธิภาพสูง และนำไปใช้ประโยชน์อย่างกว้างขวางในการพัฒนาประเทศ ทั้ง ๓ มิติการพัฒนาหลัก ได้แก่ เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม ในทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศพัฒนาแล้ว ซึ่งเป็นโอกาสสำคัญของประเทศไทยในการพัฒนาและต่อยอดเพื่อนำมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมในการยกระดับผลิตภาพของภาคการเกษตรและอุตสาหกรรม รวมทั้งการให้บริการต่าง ๆ อาทิ การท่องเที่ยว โลจิสติกส์ ให้ก้าวหน้าอย่างเป็นรูปธรรม อีกทั้งยังสามารถสนับสนุนการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกและผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างมีนัยสำคัญ ทั้งนี้ประเทศไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติและแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ เพื่อใช้เป็นกรอบในการพัฒนาประเทศในอนาคต โดยได้นำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในหลาย ๆ ด้าน อาทิ ด้านอุตสาหกรรมและบริการแห่งอนาคต เพื่อต่อยอดอุตสาหกรรมเป้าหมายของประเทศไปสู่อุตสาหกรรมอนาคต ซึ่งมีกิจกรรมโครงการ เช่น การปรับปรุงแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวข้องให้เอื้อต่อการลงทุนในอุตสาหกรรมชีวภาพ เป็นต้น การพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ (Bioeconomy) เช่น โครงการจัดตั้งนิคมอุตสาหกรรมบลูโอเลโอเทคซิตี้ ในจังหวัดฉะเชิงเทรา เป็นต้น การผลักดันให้ไทยเป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) ที่มุ่งเน้นการเป็นศูนย์กลางบริการสุขภาพ การพัฒนาด้านมาตรฐานและบริการทางการแพทย์ และการขยายตลาดส่งออกเครื่องมือแพทย์ไปยังประเทศเพื่อนบ้าน การส่งเสริมการลงทุนด้านหุ่นยนต์และระบบอัตโนมัติ โครงการจัดตั้งศูนย์นวัตกรรม การผลิตยั่งยืน (Sustainable Manufacturing Center: SMC) ในเขตนวัตกรรมระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก การติดตั้งโครงข่ายอินเทอร์เน็ตความเร็วสูงผ่านสื่อสัญญาณสายเคเบิลใยแก้วนำแสง (FTTx) พร้อมจัดให้มี

จุดให้บริการอินเทอร์เน็ตแบบไร้สาย (Wi-Fi) ครอบคลุมหมู่บ้านห่างไกล จำนวน ๒๔,๗๐๐ หมู่บ้าน การส่งเสริมให้วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการธุรกิจ

ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาอุตสาหกรรมให้เป็นอุตสาหกรรมอนาคต โดยมีการจัดตั้งเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ในพื้นที่ ๓ จังหวัด ประกอบด้วย จังหวัดชลบุรี ระยอง และ ฉะเชิงเทรา (กลุ่มจังหวัดภาคตะวันออก ๑) รวมทั้งจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมที่สำคัญ ประกอบกับเป็นพื้นที่เกษตรและแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ รวมทั้งมีการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ในการพัฒนาทั้งภาคอุตสาหกรรมและบริการ อาทิ ปัญญาประดิษฐ์และระบบอัตโนมัติ เทคโนโลยีดิจิทัล อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตการผลิตยังคงอยู่ในระยะเริ่มต้น มีการกระจุกตัวเฉพาะอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ และยังคงต้องมีการเตรียมความพร้อมรองรับ อาทิ ศูนย์ทดสอบมาตรฐาน เครื่องมือและอุปกรณ์อุตสาหกรรม และเครื่องมือทางการแพทย์ ขณะที่การเข้าถึงเทคโนโลยีของวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อมยังคงอยู่ในวงจำกัด อีกทั้งจำนวนแรงงานที่มีทักษะยังคงมีจำนวนไม่เพียงพอกับความต้องการ

๓.๑.๒ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุของหลายประเทศ โดยเฉพาะในภูมิภาคเอเชียตะวันออกและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งปัจจุบันมีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุดในโลก ส่งผลให้สัดส่วนประชากรวัยแรงงาน มีแนวโน้มลดลง และค่าใช้จ่ายภาครัฐด้านสุขภาพ การรักษาพยาบาล และสวัสดิการให้แก่ผู้สูงอายุเพิ่มสูงขึ้น ประกอบกับความตระหนักในการรักษาสุขภาพของประชากรทั่วโลกส่งผลให้ประชาชนมีพฤติกรรมที่ต้องการดูแลสุขภาพเชิงป้องกันมากขึ้น ซึ่งนอกจากภาครัฐต้องเตรียมการรับมือกับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ยังเป็นโอกาสในการสร้างเศรษฐกิจใหม่จากความต้องการสินค้าและบริการต่าง ๆ ด้านสาธารณสุขและสุขภาพ ที่ตอบสนองความต้องการของกลุ่มผู้สูงอายุ รวมทั้งประชาชนในช่วงวัยอื่น ๆ นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของประชากรของโลกดังกล่าว ประกอบกับทัศนคติของคนรุ่นใหม่เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ลักษณะการทำงานหรือความต้องการแรงงานในอนาคตเปลี่ยนจากการทำงานที่เป็นการทำซ้ำหรือเป็นแบบแผน ไปสู่ความต้องการแรงงานที่มีทักษะ ความสามารถเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีเพิ่มขึ้น เช่น งานในอุตสาหกรรมหุ่นยนต์ อุตสาหกรรมยานยนต์ และอุตสาหกรรมการแพทย์ เป็นต้น

ประเทศไทยได้ให้ความสำคัญกับการเตรียมพร้อมรองรับการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ (Aging Society) รวมทั้งการพัฒนากำลังคนในทุกช่วงวัยตั้งแต่ช่วงการตั้งครรภ์ ปฐมวัย วัยรุ่น วัยเรียน วัยแรงงาน และ วัยผู้สูงอายุ โดยหนึ่งในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ ได้แก่ แผนแม่บทด้านการพัฒนาศักยภาพคนตลอดช่วงชีวิต ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างสภาพแวดล้อม ตั้งแต่ระดับครอบครัว ชุมชน และประเทศ ให้เอื้อต่อการพัฒนาศักยภาพคนไทยตลอดช่วงชีวิตให้เป็นทรัพยากรมนุษย์ที่มีศักยภาพ สามารถพัฒนาตนเอง และเป็นกำลังสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาสังคมและประเทศ ซึ่งหน่วยงานราชการและภาคส่วนที่เกี่ยวข้องได้ดำเนินโครงการต่าง ๆ เช่น โครงการสร้างความตระหนักและเตรียมความพร้อมรองรับสังคมสูงอายุ โครงการพัฒนาศักยภาพผู้สูงอายุสู่ตลาดแรงงาน โครงการจัดระบบเทคโนโลยีและการสื่อสาร เพื่อการพัฒนางานด้านผู้สูงอายุ โครงการเรียนฟรี ๑๕ ปี ตั้งแต่ระดับก่อนประถมศึกษาถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย โครงการพัฒนาครอบครัวและชุมชนให้มีความเข้มแข็ง โครงการจัดสหกิจศึกษาและการศึกษาเชิงบูรณาการกับการทำงาน (Cooperative and Work Integrated Education: CWIE) โครงการดัดดัดเด็กและเยาวชนเข้าสู่อาชีพนักวิจัย เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และนวัตกรรม เป็นต้น อย่างไรก็ตาม การดำเนินโครงการดังกล่าวยังคงอยู่ในช่วงของการเริ่มต้น และต้องได้รับการพัฒนาและดำเนินการอย่างต่อเนื่อง

ภาคตะวันออกมีโครงสร้างประชากรที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างสมบูรณ์ ในปี ๒๕๗๔ โดยประชากรวัยเด็กและวัยแรงงานมีแนวโน้มลดลง ส่งผลให้ภาระพึ่งพิงสูงขึ้น ดังนั้นการเร่งพัฒนาศักยภาพของคนทุกช่วงวัย โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีสุขภาพดี เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองและช่วยเหลือสังคม รวมทั้งสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่างเหมาะสม และการเพิ่มขีดความสามารถในการให้บริการทางการแพทย์และการดูแลสุขภาพ จึงมีความสำคัญ ขณะที่ภาคตะวันออกโดยเฉพาะในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกเป็นแหล่งอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ซึ่งปัจจุบันยังขาดแคลนแรงงานที่มีทักษะ ขณะที่การพัฒนาบัณฑิตในภาพรวมยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของตลาดแรงงาน โดยขาดความเชื่อมโยงระหว่างการเรียนการสอนและทักษะในการทำงานจริง อย่างไรก็ตาม ในปี ๒๕๖๔ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ผลักดันการพัฒนาทักษะแรงงานผ่านโครงการฝึกอบรมระยะสั้นที่เน้นพัฒนาทักษะที่จำเป็นต่อการปฏิบัติงานได้จริงสำหรับอุตสาหกรรมเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง เช่น การพัฒนาทักษะสำหรับอุตสาหกรรมยานยนต์อนาคต และการฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อลดผลกระทบจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ เป็นต้น

๓.๑.๓ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง และทวีความรุนแรงเพิ่มมากขึ้น ส่งผลให้เกิดความเสียหายต่อชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนทั่วโลก ซึ่งคาดว่าจะมีมูลค่าสูงถึงร้อยละ ๑ - ๓.๓ ของ GDP โลก ปริมาณการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของโลกยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาส่งผลให้ลักษณะภูมิอากาศของโลกเปลี่ยนแปลงไป อาทิ การเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิ ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศ ก่อให้เกิดภาวะภัยแล้งหรืออุทกภัยที่รุนแรงขึ้น ส่งผลกระทบต่อรายได้และวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนทั่วโลก

ประเทศไทยได้ตระหนักถึงผลกระทบของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยได้ลงนามในอนุสัญญากรอบการทำงานแห่งสหประชาชาติ (United Nations Framework Convention on Climate Change: UNFCCC) ที่ตั้งเป้าหมายการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกของโลกในปี ๒๕๗๒ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๒๕ เมื่อเทียบกับปี ๒๕๖๑ โดยได้กำหนดเป้าหมายของประเทศสำหรับดำเนินการภายหลังปี ๒๕๖๓ ในการลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกอย่างน้อยร้อยละ ๒๐ (ไม่ให้เป็น ๔๔๔ ล้านตันคาร์บอนไดออกไซด์เทียบเท่า) ภายในปี ๒๕๗๓ นอกจากนี้ ได้มีการกำหนดประเด็นดังกล่าวในแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติในด้านต่าง ๆ อาทิ แผนแม่บทด้านการเติบโตอย่างยั่งยืน เพื่อรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน เพิ่มพื้นที่สีเขียว ส่งเสริมการลงทุน และเปลี่ยนแปลงการผลิตและการบริโภคสู่ความยั่งยืน โดยให้ความสำคัญกับประเด็นต่าง ๆ อาทิ การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ การบริหารจัดการมลพิษ และดำเนินโครงการที่เกี่ยวข้อง เช่น การส่งเสริมการพัฒนาเศรษฐกิจชีวภาพ ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม ที่ให้ความสำคัญกับการลดปริมาณของเสียให้น้อยลง การอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรป่าไม้เพื่อเพิ่มพื้นที่สีเขียว การเฝ้าระวังและติดตามปัญหามลพิษต่าง ๆ การส่งเสริมการลดใช้ถุงพลาสติก และแผนแม่บทด้านการบริหารจัดการน้ำทั้งระบบ เพื่อสร้างความมั่นคงด้านน้ำ เพิ่มผลิตภาพน้ำทั้งระบบ และรักษาแม่น้ำลำคลองและแหล่งน้ำธรรมชาติให้มีระบบที่ดี โดยการรับมือกับความต้องการใช้น้ำที่เพิ่มมากขึ้น ทั้งในภาคเกษตรกรรม ภาคอุตสาหกรรมและบริการ การฟื้นฟูทรัพยากรแหล่งน้ำ และการพัฒนาระบบบริหารจัดการน้ำอย่างเป็นระบบ ผ่านกิจกรรมโครงการต่าง ๆ เช่น การเจาะบ่อน้ำบาดาล เพื่อเป็นแหล่งน้ำสำรองในการผลิตน้ำประปาสำหรับฤดูแล้ง การปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งน้ำต่าง ๆ การขยายเขตบริการน้ำประปา เป็นต้น

ภาคตะวันออกเป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักของประเทศ และมีการขยายตัวของเมืองอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งเป็นพื้นที่เกษตรกรรม และได้ดำเนินกิจกรรมโครงการต่าง ๆ ในการพัฒนาตามแผนแม่บทดังกล่าวข้างต้น อย่างไรก็ตาม ภาคตะวันออกยังคงเผชิญกับปัญหามลพิษ อาทิ ขยะมูลฝอยชุมชน กากของเสีย อุตสาหกรรม น้ำเสีย ความขัดแย้งด้านการใช้น้ำ ดังนั้น ภาคตะวันออกยังคงต้องดำเนินมาตรการหรือกิจกรรมการพัฒนาต่าง ๆ เพื่อรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมและส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืน อาทิ การอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่ง การบริหารจัดการคุณภาพน้ำให้เหมาะสม การลดการเกิดขยะมูลฝอยชุมชนจากแหล่งกำเนิด การดำเนินอุตสาหกรรมสีเขียว การพัฒนาขีดความสามารถขององค์กรเครือข่ายที่เกี่ยวข้องกับการลดก๊าซเรือนกระจกในทุกระดับ ในพื้นที่ทั้งหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม

๓.๒ บทวิเคราะห์สถานะแวดล้อมของภาค

การกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออกในระยะ ๕ ปีที่สองของยุทธศาสตร์ชาติให้สอดคล้องกับเป้าหมายและทิศทางการพัฒนาประเทศในภาพใหญ่ภายใต้แผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ เพื่อให้แผนพัฒนาภาคตะวันออกทำหน้าที่เป็นแผนที่ช่วยกำกับทิศทางการพัฒนาในระดับพื้นที่ไปสู่การเป็นกลไกที่เป็นกำลังสำคัญในการที่พื้นที่ที่มีส่วนร่วมในการบรรลุเป้าหมายการพัฒนาประเทศในภาพใหญ่พร้อมไปกับการตอบโจทย์ความต้องการของพื้นที่ได้อย่างสัมฤทธิ์ผลได้นั้น จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการสังเคราะห์โอกาสและข้อจำกัดของภาคตะวันออกอย่างรอบด้าน ด้วยการนำข้อค้นพบทั้งในเชิงประเด็นโครงสร้างหรือกิจกรรมการพัฒนาที่ได้วิเคราะห์ไว้ในบทก่อนหน้ามาพิจารณาร่วมกับแนวโน้มการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่จะส่งผลกระทบซึ่งเป็นโอกาสในกรณีที่ศักยภาพของภาคตะวันออกสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์และมูลค่าเพิ่มจากแนวโน้มการเปลี่ยนแปลง หรือเป็นความเสี่ยงต่อเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติของพื้นที่ภาคตะวันออกในกรณีที่ไม่สามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว และทำให้ภาคตะวันออกโดยรวมมีความก้าวหน้า และมีการพัฒนาอย่างยั่งยืน ทั้งนี้สามารถสรุปประเด็นศักยภาพและโอกาส รวมทั้งความเสี่ยงและข้อจำกัด ของภาคตะวันออกโดยสังเขปได้ ดังนี้

๓.๒.๑ ศักยภาพและโอกาส

๑) โครงข่ายการคมนาคมขนส่งที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่องช่วยส่งเสริมอุตสาหกรรมของภาคตะวันออกให้เชื่อมโยงกับภูมิภาคต่าง ๆ และประเทศเพื่อนบ้าน และเป็นปัจจัยสนับสนุนให้อุตสาหกรรมยังคงขีดความสามารถในการเป็นเครื่องจักรขับเคลื่อนเศรษฐกิจและจ้างงาน (Growth Engine) ของภาคตะวันออกและประเทศ โดยพื้นที่ภาคตะวันออกมีโครงข่ายขนส่งทั้งทางบก ทางน้ำ ทางอากาศ ได้แก่ ท่าเรือหลัก ๓ ท่าเรือ ท่าอากาศยานนานาชาติอู่ตะเภา และเส้นทางคมนาคมหลักที่เชื่อมโยงกับภาคและประเทศคู่ค้าเพื่อนบ้าน ตลอดจนเป็นที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมและแหล่งอุตสาหกรรมหลักที่สำคัญของประเทศ อาทิ การผลิตยานยนต์ รถพ่วง และรถกึ่งพ่วง และการผลิตผลิตภัณฑ์คอมพิวเตอร์และอิเล็กทรอนิกส์ รวมถึงอัญมณีและเครื่องประดับ ซึ่งมีผู้ประกอบการในอุตสาหกรรมเกี่ยวเนื่องทั้งขนาดกลางและขนาดย่อมเป็นจำนวนมากที่เชื่อมโยงและสนับสนุนกันอย่างเข้มแข็งในระดับพื้นที่

ด้วยศักยภาพของห่วงโซ่มูลค่าการผลิตในอุตสาหกรรมพื้นฐานที่เป็นจุดแข็งของประเทศดังกล่าว เมื่อผนวกเข้ากับปัจจัยที่เป็นโอกาสของประเทศอันเนื่องมาจากแนวโน้มหรือกระแสความต้องการหรือพฤติกรรมของผู้บริโภคที่เปลี่ยนไปสู่การคำนึงถึงการผลิตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีอย่างพลิกผัน (Disruptive Technology) อาทิ ปัญญาประดิษฐ์และระบบอัตโนมัติ

(Artificial Intelligence and Automation) เทคโนโลยีชีวภาพ นวัตกรรมยานยนต์ไฟฟ้า จะเป็นโอกาสที่สำคัญในการขับเคลื่อนอุตสาหกรรมเป้าหมายที่มีศักยภาพที่จะปรับและประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ ในการปรับกระบวนการและพัฒนการผลิตสินค้าในภาคอุตสาหกรรมให้ตรงกับกระแสความต้องการที่เน้นให้ความสำคัญกับมาตรฐาน ความปลอดภัย และเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ตลอดจนสามารถต่อยอดไปสู่การพัฒนาเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมแห่งอนาคตที่อยู่บนพื้นฐานของบริบทความเข้มแข็งในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรม จะส่งผลให้ภาคตะวันออกสามารถรักษาการเป็นฐานอันมั่นคงในการสร้างรายได้จากสาขาอุตสาหกรรมได้อย่างยั่งยืน

ทั้งนี้ โอกาสที่ภาคตะวันออกจะสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์จากโอกาสอันเนื่องมาจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในการที่จะนำมาต่อยอดศักยภาพและยกระดับผลิตภาพการผลิตของภาคอุตสาหกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทานที่เป็นจุดแข็งของพื้นที่ให้เกิดมูลค่าเพิ่มและเชื่อมโยงผลประโยชน์ลงสู่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับอุตสาหกรรมในพื้นที่ได้อย่างเป็นรูปธรรมได้นั้น ความพร้อมของปัจจัยสนับสนุนในพื้นที่ทั้งที่เป็นขีดความสามารถของผู้ประกอบการ กำลังแรงงาน ความพร้อมของปัจจัยสนับสนุนที่เป็นนิเวศแวดล้อมในพื้นที่จะต้องได้รับการพัฒนาเพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนและต่อยอดอุตสาหกรรมศักยภาพเดิมในพื้นที่และต่อยอดอุตสาหกรรมไปสู่อุตสาหกรรมใหม่ (New-S curve) ในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม อาทิ การพัฒนาศักยภาพของอุตสาหกรรมยานยนต์จากเครื่องยนต์สันดาปภายใน (Internal Combustion Engine: ICE) ไปสู่อุตสาหกรรมยานยนต์แห่งอนาคต หรือ ยานยนต์ไฟฟ้า การพัฒนาบริการทางการแพทย์ไปสู่การเป็นอุตสาหกรรมบริการทางการแพทย์ที่ใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยรักษาโรคเฉพาะทาง ตลอดจนการพัฒนากระบวนการบริหารจัดการด้านโลจิสติกส์ นำความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามาเพิ่มประสิทธิภาพ เพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถและลดต้นทุนให้ภาคตะวันออก โดยพัฒนาทักษะและองค์ความรู้ของผู้ประกอบการ ตลอดจนกำลังแรงงาน ทั้งต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ ให้มีความรู้และปรับตัวให้เข้ากับเทคโนโลยีสมัยใหม่ อีกทั้งเพิ่มช่องทางแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการ SMEs และ Startup ในพื้นที่ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงตัวเองสู่ห่วงโซ่การผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมาย

๒) การเป็นแหล่งผลิตผลไม้ สมุนไพรคุณภาพ และเป็นที่ตั้งของอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม สามารถต่อยอดการพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์แปรรูปทางการเกษตรที่มีคุณภาพ มาตรฐาน เป็นมิตรต่อสุขภาพและสิ่งแวดล้อม ภาคตะวันออกมีลักษณะภูมิประเทศและภูมิอากาศที่เหมาะสมสำหรับการทำการเกษตร โดยเป็นแหล่งผลิตผลไม้และผลไม้แปรรูปที่สำคัญของประเทศ ทั้งนี้ ด้วยโครงข่ายของระบบคมนาคมขนส่งขนาดใหญ่ที่มีอยู่ในปัจจุบันและที่อยู่ระหว่างดำเนินการพัฒนา เมื่อผนวกเข้ากับความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ของผู้ประกอบการ ตลอดจนเกษตรกรสามารถนำมาปรับประยุกต์ใช้ในการเพิ่มประสิทธิภาพของกระบวนการผลิต แปรรูปให้ได้คุณภาพ มาตรฐาน รวมทั้งดำเนินการทางการตลาด เพื่อเข้าถึงกลุ่มผู้บริโภคเป้าหมายได้แบบมุ่งเป้า จึงเป็นโอกาสที่ภาคตะวันออกจะยกระดับการพัฒนาภาคการเกษตรไปสู่การเป็นฐานการผลิตสินค้าและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ได้มาตรฐานในระดับสากล และมีมูลค่าสูง

ทั้งนี้ โอกาสและความเป็นไปได้ที่ภาคการเกษตรของภาคตะวันออกจะพัฒนาไปสู่การเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปที่มีคุณภาพ ปลอดภัย ได้มาตรฐาน เป็นที่รู้จักและได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง ทั้งตลาดภายในประเทศและต่างประเทศ ตั้งแต่ต้นทางการผลิตกระทั่งถึงมือผู้บริโภคได้อย่างเป็นรูปธรรมนั้น ขึ้นอยู่กับศักยภาพของภาคส่วนในพื้นที่ในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม ผลงานวิจัย รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ เพื่อนำมาสร้างสรรค์คุณค่า และบริหารจัดการการผลิตและการตลาด รวมทั้งระบบโลจิสติกส์ เพื่อสร้างความโดดเด่นและความน่าเชื่อถือให้กับสินค้าการเกษตร

ที่เป็นอัตลักษณ์ของพื้นที่ตลอดห่วงโซ่อุปทาน ให้ภาคตะวันออกเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรและเกษตรแปรรูปที่มีความปลอดภัย สอดคล้องกับความต้องการและพฤติกรรมของผู้บริโภค เพื่อให้การพัฒนาด้านการเกษตรในพื้นที่เป็นแหล่งสร้างงานสร้างรายได้ให้เกิดความยั่งยืนแก่ทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องในพื้นที่ และบรรลุสู่เป้าหมายของภาคตะวันออกที่จะเป็นมหานครผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชีย

๓) แหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย ซึ่งมีชื่อเสียงในระดับนานาชาติ และโครงข่ายคมนาคมหลักที่ครอบคลุมทั่วถึง ประกอบกับกระแสห่วงใยใส่ใจสิ่งแวดล้อมและการรักษาสุขภาพจะเป็นโอกาสสำหรับการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกที่จะมุ่งพัฒนาสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวคุณภาพ โดยภาคตะวันออกมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลระดับนานาชาติเดิมที่มีชื่อเสียง อาทิ พัทยา บางแสน เกาะช้าง และเกาะเสม็ด ที่ยังคงเป็นแม่เหล็กสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นกลุ่มระดับล่าง มีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีศักยภาพที่สามารถยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญที่มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มศักยภาพหรือนักท่องเที่ยวระดับบน ทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทย อาทิ เกาะหมาก เกาะกูด มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย อาทิ อุทยานแห่งชาติ น้ำตก ที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่หลากหลาย ทั้งวิ่งเทรล (Trail Running) ล่องแก่ง และมีพื้นที่ที่มีภูมิอากาศและธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือเป็นที่อยู่อาศัยชั้นดี อาทิ พังปอรงทอง อุทยานแห่งชาติปางสีดา นอกจากนี้ ยังมีแหล่งเพาะปลูกพืชสมุนไพร ผลิตภัณฑ์สมุนไพร และแหล่งส่งเสริมของภูมิปัญญาแพทย์แผนไทย รวมทั้งพื้นที่ผลิตผลไม้ที่สำคัญ ซึ่งสามารถพัฒนาและยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ตลอดจนภาคตะวันออกยังคงมีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ และแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักได้อย่างหลากหลาย ตลอดทั้งปี ในด้านการคมนาคมขนส่งภาคตะวันออกมีโครงข่ายคมนาคมหลักซึ่งเชื่อมโยงการท่องเที่ยวทั้งภายในภาคตะวันออก ภายในประเทศ และระหว่างประเทศ ได้อย่างสะดวก รวดเร็ว และปลอดภัย ไม่ว่าจะเป็นทางรถยนต์ ทางราง ทางน้ำ และทางอากาศ อาทิ ท่าอากาศยานนานาชาติอู่ตะเภา เรือเฟอร์รี่ หัวหิน - พัทยา ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกได้เป็นอย่างดี ขณะเดียวกันกระแสการท่องเที่ยวที่ใส่ใจรักษ์สิ่งแวดล้อมและการดูแลสุขภาพทั้งกายและใจ จะช่วยยกระดับการท่องเที่ยวภาคตะวันออกสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวมูลค่าสูงที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและตอบสนองต่อความต้องการของกลุ่มเป้าหมายได้ทุกช่วงวัย

ด้วยศักยภาพและโอกาสดังกล่าว การพัฒนาการท่องเที่ยวภาคตะวันออก จึงควรมุ่งยกระดับแหล่งท่องเที่ยวหลักและแหล่งท่องเที่ยวทางเลือกของภาค สู่การเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวระดับโลกที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน และส่งเสริมความเป็นอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่และชุมชน อาทิ การท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติ การท่องเที่ยวธุรกิจไมซ์ (MICE Business Travel) การท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism) และการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่มีคุณภาพและมีอัตลักษณ์ เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพด้วยแพทย์แผนไทยและสมุนไพร การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม รวมทั้งการพัฒนาศักยภาพบุคลากรในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากล โดยเฉพาะด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย และสามารถทำงานได้หลายหน้าที่ รวมทั้งมีจำนวนเพียงพอต่อความต้องการ และให้ความสำคัญกับการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ด้านการท่องเที่ยว อาทิ การเข้าถึงข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวที่ถูกต้องและทันสมัย การจองเพื่อเข้าแหล่งท่องเที่ยวและร่วมกิจกรรมด้านการท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อสร้างความประทับใจและความปลอดภัยในการท่องเที่ยวและตอบสนองต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว

พร้อมทั้งส่งเสริมให้ชุมชนมีศักยภาพในการให้บริการด้านการท่องเที่ยวที่ใช้ความคิดสร้างสรรค์และอัตลักษณ์พื้นถิ่น ตลอดจนพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นที่ได้มาตรฐาน และเป็นที่ยอมรับของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติ สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวคุณภาพ เพื่อบรรลุเป้าหมายในการเพิ่มคุณค่าและมูลค่าด้านการท่องเที่ยว และการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง

๔) โครงสร้างพื้นฐานด้านการคมนาคมขนส่ง และดิจิทัลเทคโนโลยี (Digital Infrastructure) ที่จะครอบคลุมพื้นที่ของภาคตะวันออกในอนาคต จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาเมือง และพื้นที่ชนบทของภาคตะวันออกให้มีขีดความสามารถในการรองรับความเจริญเติบโตได้หลากหลายมิติ อย่างเป็นรูปธรรม โดยพื้นที่ภาคตะวันออกมีโครงข่ายขนส่งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ที่เชื่อมโยงพื้นที่ภาคตะวันออกเข้ากับกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นศูนย์กลางความเจริญของประเทศ และจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภาค รวมถึงพื้นที่แนวชายแดนที่เป็นจุดยุทธศาสตร์ด้านการค้า การลงทุน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างโอกาสให้เป็นพื้นที่เมืองในภาคตะวันออกที่เป็นศูนย์กลางการค้าการลงทุนและเป็นพื้นที่ตั้งของอุตสาหกรรม สามารถพัฒนาขยายตัวทั้งในมิติการเป็นเมืองหน้าด่านที่เป็นประตูการค้าเชื่อมโยงกับราชอาณาจักรกัมพูชา และเป็นพื้นที่เมืองรองรับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจได้อย่างมั่นคง สามารถเป็นศูนย์กลางกระจายความเจริญไปยังพื้นที่ชุมชน จังหวัด และภูมิภาคโดยรอบ เพื่อแบ่งปันผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นไปยังภาคส่วนต่าง ๆ ในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึงและเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะพื้นที่ EEC ที่ได้รับการพัฒนาด้านโครงสร้างพื้นฐานในทุกมิติอย่างต่อเนื่อง จะเป็นศูนย์กลาง และเป็นพื้นที่ที่เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนภาคตะวันออกให้เจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้น เมื่อผนวกเข้ากับเจตนารมณ์ของหลายจังหวัดในภาคตะวันออกที่ต้องการพัฒนาพื้นที่เมืองไปสู่การเป็นเมืองอัจฉริยะ นำอยู่ สำหรับคนทุกกลุ่ม โดยนำโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลเทคโนโลยีที่จะครอบคลุมพื้นที่เศรษฐกิจของภาคตะวันออกในอนาคต พัฒนามาเป็นฐานการพัฒนาาระบบเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่เมืองเป้าหมาย รวมทั้งประยุกต์ใช้อินเทอร์เน็ตของทุกสรรพสิ่ง (Internet of Things: IoT) ในการบริหารจัดการเชิงพื้นที่เพื่อสร้างสมดุลระหว่างพื้นที่อุตสาหกรรมและที่อยู่อาศัย เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ผ่านการสร้างความสะดวกและความปลอดภัยในการเดินทาง เชื่อมโยงสู่การพัฒนาพื้นที่ชนบท การท่องเที่ยว และการขนส่งสินค้าที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้การขับเคลื่อนการพัฒนาเมืองสามารถบรรลุเป้าหมายการเป็นเมืองอัจฉริยะ มีความน่าอยู่ได้อย่างเป็นรูปธรรม

ภาคตะวันออกจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับการยกระดับศักยภาพของพื้นที่ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการบริหารจัดการเมืองและพื้นที่ชนบทอย่างเป็นระบบตามบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมเมือง สร้างมูลค่าให้กับระบบเศรษฐกิจด้วยการใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ เพื่อบริหารจัดการพลังงานที่สมดุลระหว่างการผลิตและการใช้เพื่อลดการพึ่งพาพลังงานจากระบบโครงข่ายหลัก และเพื่อพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกที่สนองต่อการดำรงชีวิตของคนทุกกลุ่ม ตลอดจนเพื่อพัฒนาภาครัฐในพื้นที่ที่มีความทันสมัยสามารถตอบสนองและให้บริการประชาชนในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง เท่าเทียม มีประสิทธิภาพ ร่วมกับการให้ความสำคัญกับการสนับสนุนการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่มอย่างเปิดกว้าง

การพัฒนาภาคตะวันออกบนพื้นฐานของศักยภาพและโอกาสดังกล่าว จึงควรยกระดับการเป็นเมืองน่าอยู่ มีความสะดวกและปลอดภัย และเชื่อมโยงการพัฒนาทางเศรษฐกิจโดยนำเทคโนโลยีเข้ามาประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และเมืองในแต่ละมิติ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อมเมือง การขนส่งพลังงาน การใช้ชีวิตของประชาชนในพื้นที่ เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับคนทุกกลุ่มอย่างเท่าเทียม ตลอดจนการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจและในมิติที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณภาพของคนในฐานะที่เป็นพลเมืองของพื้นที่ในภาคตะวันออก ที่จะต้องพัฒนาตนเองให้เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลง และเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพ ประกอบด้วย ความรู้และมีการเสริมสร้างทักษะให้ตอบสนองกับทิศทางของการพัฒนาภาคตะวันออกอย่างต่อเนื่อง

๕) พื้นที่ชายแดนเป็นจุดยุทธศาสตร์ที่มีศักยภาพ สามารถยกระดับเป็นประตูทางการค้าเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับราชอาณาจักรกัมพูชาและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ซึ่งสอดคล้องกับนโยบายภูมิภาคนิยมที่ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงการผลิตและการค้าระหว่างภูมิภาคอาเซียนมากขึ้น ภายหลังสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา ๒๐๑๙ จะยิ่งส่งผลให้การค้าชายแดนมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยสนับสนุนการพัฒนาภาคตะวันออกยิ่งขึ้น ทั้งนี้ด้วยความพร้อมของโครงข่ายการคมนาคมที่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งทางบก ทางน้ำ และทางอากาศ ตลอดจนทางรางที่สามารถเชื่อมโยงสู่พื้นที่การค้าชายแดนเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน รวมทั้งด้านชายแดนถาวรที่มีศักยภาพเข้ากับท่าเรือขนาดใหญ่และสนามบินนานาชาติได้อย่างสะดวก รวดเร็ว นับเป็นจุดแข็งที่ทำให้การค้าชายแดนภาคตะวันออกมีมูลค่าเพิ่มขึ้นและเกินดุลอย่างต่อเนื่องจาก ๗๕,๒๒๙ ล้านบาทต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๑ เป็น ๑๐๐,๑๒๒ ล้านบาทต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๒ และเมื่อผนวกเข้ากับการที่ภาคตะวันออกเป็นพื้นที่การพัฒนาที่สำคัญในแนวระเบียงเศรษฐกิจภาคตะวันออก - ตะวันตก (EWEC) เชื่อมโยงประเทศพม่า - ไทย - ลาว - เวียดนาม จะยิ่งส่งผลทำให้ด้านชายแดน จุดผ่านแดนภาคตะวันออกต้องเร่งพัฒนาขีดความสามารถเพื่อเตรียมพร้อมรองรับโอกาสทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นได้เท่าทัน รวดเร็ว โดยพัฒนาความพร้อมของโครงสร้างพื้นฐานและนำเทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้ามาพัฒนาปัจจัยสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับการบริการและการอำนวยความสะดวกเกี่ยวกับกระบวนการขั้นตอนด้านศุลกากรและเอกสาร ตลอดจนการบริหารจัดการระบบโลจิสติกส์เพื่อให้กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการลงทุนและการค้าชายแดน ทั้งที่เป็นจุดผ่านแดนถาวร จุดผ่านแดนชั่วคราว หรือจุดผ่อนปรน ตลอดจนเขตเศรษฐกิจในภาคตะวันออกสามารถขยายศักยภาพและขีดความสามารถไปสู่การเป็นพื้นที่ประตูการค้าที่สำคัญของประเทศได้อย่างมั่นคง

ด้วยศักยภาพของภาคตะวันออก ซึ่งเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์สำคัญด้านการค้าชายแดนกับราชอาณาจักรกัมพูชา เมื่อประสานเข้ากับปัจจัยสนับสนุนจากกระแสการพึ่งพาเศรษฐกิจภายในภูมิภาค (Regionalization) เพื่อลดความเสี่ยงต่อการหยุดชะงักของห่วงโซ่มูลค่าของโลก อันเนื่องมาจากวิกฤตที่ไม่สามารถควบคุมได้ รวมทั้งการก้าวเข้าสู่ความเป็นสังคมเมืองและการเติบโตของเศรษฐกิจในกลุ่มประเทศเพื่อนบ้านที่ยังคงมีความเชื่อมั่นในคุณภาพของสินค้าอุปโภคบริโภคที่ผลิตจากประเทศไทย จะเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญที่จะสามารถผลักดันให้มูลค่าการค้าการลงทุนในชายแดนตะวันออกเพิ่มขึ้นได้

ทั้งนี้ โอกาสของภาคตะวันออก ในการที่จะสามารถสร้างสรรค์ประโยชน์และมูลค่าทางเศรษฐกิจจากการค้าชายแดนและการค้าผ่านแดนได้อย่างเข้มแข็งนั้น ต้องให้ความสำคัญกับการระบุแนวเขตระหว่างไทย - ราชอาณาจักรกัมพูชา ที่ชัดเจนและการเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการด้านศุลกากร ร่วมกับการบริหารจัดการแรงงานที่เข้ามาแบบเข้าไปเย็นกลับบริเวณด้านชายแดน และตรวจสอบสินค้าบริเวณด่านและสินค้าผ่านแดนไปยังประเทศปลายทางให้เป็นไปอย่างรวดเร็วและแม่นยำ ตลอดจนยกระดับพื้นที่จุดผ่อนปรนทางการค้าให้สามารถรองรับการค้าที่มีมูลค่าเพิ่มสูงขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทั้งด้านคมนาคมที่สามารถเชื่อมโยงเส้นทางพื้นที่สายหลักและสายรอง สู่ด้านการค้าชายแดน รวมทั้งไฟฟ้า ประปา และระบบอินเทอร์เน็ต เพื่อสนับสนุนการให้บริการแก่ประชาชน นักท่องเที่ยว และผู้ประกอบการได้อย่างมีประสิทธิภาพ รวดเร็ว ซึ่งจะส่งผลให้ภาคตะวันออกสามารถรักษาสถานะเศรษฐกิจชายแดนไทย - ราชอาณาจักรกัมพูชา ให้เกิดความมั่นคงและยั่งยืน รวมทั้งสามารถสนับสนุนการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในภาพรวมของภาคและประเทศ

๓.๒.๒ ข้อจำกัดและประเด็นท้าทาย

๑) ทักษะในการทำงานร่วมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ของแรงงานในอุตสาหกรรมเป้าหมายยังมีข้อจำกัด อีกทั้งความต้องการใช้น้ำที่มีแนวโน้มสูงขึ้น ส่งผลต่อความเสี่ยงต่อปัญหาการแย่งใช้น้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก โดยพบว่าอุตสาหกรรมเป้าหมายซึ่งยังกระจุกตัวในพื้นที่ EEC มีการนำเทคโนโลยีขั้นสูงมาใช้ในกระบวนการผลิต เพื่อเพิ่มขีดความสามารถและลดการจ้างแรงงานที่มีทักษะต่ำ ส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมต้องการแรงงานที่มีทักษะความสามารถที่จะทำงานร่วมกับเครื่องจักรและมีศักยภาพที่จะเรียนรู้ทักษะใหม่ ๆ ตลอดเวลา ในการยกระดับขีดความสามารถในการทำงานของตนเอง อย่างไรก็ตามแรงงานส่วนใหญ่ในภาคอุตสาหกรรมของภาคตะวันออก มีทักษะในระดับต่ำ ประกอบกับการเข้าสู่สังคมสูงวัยอย่างสมบูรณ์ของภาคตะวันออกในปี ๒๕๗๔ จะยิ่งส่งผลให้ภาคอุตสาหกรรมต้องเผชิญกับการขาดแคลนแรงงาน โดยเฉพาะแรงงานในระดับอาชีวศึกษา ส่งผลต่อผลิตภาพการผลิตของอุตสาหกรรมในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของกรมการจัดหางานที่ระบุว่าอุตสาหกรรมในพื้นที่ EEC มีความต้องการแรงงานในกลุ่มอาชีวศึกษาร้อยละ ๔๓.๖๗ นอกจากนี้ ความต้องการใช้น้ำของภาคตะวันออกมีแนวโน้มที่เพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการขยายตัวของชุมชนเมือง รวมทั้งการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจะส่งผลให้อุตสาหกรรมมีความต้องการใช้น้ำสูง โดยเฉพาะอุตสาหกรรมอาหารและเครื่องดื่ม สิ่งทอและเครื่องนุ่งห่ม เคมีภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์โลหะ ส่งผลให้ประเด็นความมั่นคงและความสมดุลของการจัดสรรน้ำจะยิ่งทวีความเข้มข้นและเป็นโจทย์สำคัญ ที่ส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจของภาคตะวันออกที่ต้องเร่งเตรียมความพร้อมและหาแนวทางแก้ไข เพื่อรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันของอุตสาหกรรมภาคตะวันออกให้คงความเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมที่มีศักยภาพและเป็นเครื่องจักรสำคัญ (Growth Engine) ในการสร้างความเจริญให้กับภาคตะวันออกและประเทศได้อย่างมั่นคง จึงต้องให้ความสำคัญกับการเร่งพัฒนากำลังแรงงานให้มีคุณภาพและปริมาณที่สอดคล้องเพียงพอับความต้องการของภาคอุตสาหกรรมบนพื้นฐานความร่วมมือระหว่างผู้ประกอบการและสถาบันการศึกษา เพื่อผลิตกำลังคนและแรงงานทั้งในระบบและนอกระบบการศึกษาให้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถที่สอดคล้องกับพัฒนาการของอุตสาหกรรมเป้าหมายในภาคตะวันออกที่มุ่งเน้นการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและมีการปรับเปลี่ยนเทคโนโลยีอย่างรวดเร็ว อีกทั้งควรนำแนวคิดเศรษฐกิจหมุนเวียนมาปรับใช้ในกระบวนการผลิตในการบำบัดน้ำเสียในโรงงานอุตสาหกรรม และวางแผนเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและจัดสรรทรัพยากรน้ำในพื้นที่อย่างเป็นระบบ เพื่อสร้างสมดุลด้านการใช้น้ำระหว่างสาขาการผลิตต่าง ๆ ในพื้นที่ซึ่งจะช่วยลดภาวะพึ่งพิงน้ำจากธรรมชาติและความเสี่ยงต่อการขาดแคลนน้ำของภาคตะวันออกในอนาคต โดยการใช้ฐานข้อมูลในการวางแผนการจัดการน้ำอย่างแม่นยำ เป็นระบบ และสร้างความร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการปฏิบัติตามแผนการ จัดสรรน้ำร่วมกับส่งเสริมการใช้น้ำอย่างมีประสิทธิภาพด้วยเศรษฐกิจหมุนเวียนเพื่อลดความเสี่ยงต่อการเกิดความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างภาคการผลิตในพื้นที่ภาคตะวันออก

๒) ผลผลิตทางการเกษตรของภาคตะวันออกมีความเสี่ยงต่อความผันผวนของราคาและการขาดแคลนแรงงาน อันเนื่องมาจากการเข้าสู่สังคมสูงวัย ในขณะที่รูปแบบการทำการเกษตรยังใช้แรงงานและเคมีเกษตรเข้มข้น ซึ่งจะส่งผลต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของภาคการเกษตร โดยพื้นที่เกษตรปลอดภัยและเกษตรอินทรีย์ยังมีสัดส่วนน้อย เพียงร้อยละ ๖.๐ ของพื้นที่เกษตรภาคตะวันออก โดยพบว่าภาคการเกษตรของภาคตะวันออกมีเทคนิคการผลิตแบบดั้งเดิม ตลอดจนการเข้าถึงและยอมรับเทคโนโลยีของเกษตรกรรายย่อย ซึ่งมีพื้นที่เพาะปลูกขนาดเล็กยังคงมีข้อจำกัด ส่งผลให้ในกระบวนการผลิตยังคงมีการใช้สารเคมีและปุ๋ยเคมีสูง เพื่อมุ่งเน้นผลลัพธ์การผลิตเชิงปริมาณ ส่งผลต่อต้นทุนและรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร นอกจากนี้ค่าจ้างแรงงานและราคาวัสดุการเกษตร โดยเฉพาะปุ๋ยเคมี สารเคมีที่ใช้ใน

กระบวนการผลิตยังมีการปรับตัวสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง จึงส่งผลให้รูปแบบการทำการเกษตรแบบดั้งเดิมที่ใช้ปัจจัยการผลิตและแรงงานเข้มข้นต้องเผชิญกับการสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขันให้กับประเทศคู่แข่ง อาทิ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม สาธารณรัฐประชาชนจีน ที่มีต้นทุนการผลิตโดยเปรียบเทียบต่ำกว่าอย่าง ไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ยิ่งไปกว่านั้น ความต้องการใช้น้ำในภาคเกษตรของตะวันออกยังมีแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ในขณะที่ระบบชลประทานมีความครอบคลุมเพียง ร้อยละ ๒๒.๘ ของพื้นที่ทำการเกษตร ประกอบกับความต้องการใช้น้ำในการอุปโภค บริโภค และอุตสาหกรรมที่เพิ่มสูงขึ้น จะยิ่งส่งผลกระทบให้ประเด็นความขัดแย้งด้านการจัดสรรทรัพยากรน้ำทวีความซับซ้อนมากยิ่งขึ้น

นอกจากนี้ การที่โครงสร้างของกำลังแรงงานในภาคการเกษตรซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ และมีศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีการเกษตรที่จำกัด ขณะที่การเข้ามาของแรงงานหนุ่มสาวในภาคการเกษตรเพื่อทดแทนแรงงานเกษตรสูงวัยยังมีจำนวนน้อย ทำให้การทำการเกษตรต้องจ้างแรงงานทั้งต่างถิ่นและต่างดาวเพิ่มมากขึ้น ส่งผลต่อผลิตภาพทางการเกษตรโดยรวม ยิ่งไปกว่านั้น การเกษตรของภาคตะวันออกยังมีแรงกดดันจากภายนอก จากมาตรการกีดกันทางการค้าที่ไม่ใช่ภาษี อาทิ มาตรการด้านสุขอนามัยพืช การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและพัฒนาอย่างยั่งยืน และการให้ความสำคัญกับคุณภาพมาตรฐานสินค้าและผลิตภัณฑ์ การเกษตรที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ปลอดภัยได้มาตรฐานสากล ซึ่งจะส่งผลให้สินค้าเกษตรของภาคตะวันออกต้องปรับเปลี่ยนวิธีการและกระบวนการผลิตให้สามารถตอบสนองต่อกระแสความต้องการของตลาดที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างเท่าทัน

ดังนั้น การบรรเทาและแก้ปัญหาที่ภาคการเกษตรของภาคตะวันออกต้องเผชิญและจะมีแนวโน้มสูญเสียขีดความสามารถในการแข่งขัน อันเนื่องมาจากข้อจำกัดของปัจจัยภายในพื้นที่และภัยคุกคามจากปัจจัยภายนอก ที่จะส่งผลกระทบต่อศักยภาพของพื้นที่ จะต้องให้ความสำคัญกับการปรับกระบวนการผลิตไปสู่การผลิตและแปรรูปสินค้าที่มีมูลค่าเพิ่ม ด้วยการพัฒนาคุณภาพให้มีความปลอดภัยได้มาตรฐานสากล โดยใช้เทคโนโลยีเกษตรอัจฉริยะ (Smart Farming) รวมทั้งสร้างบรรยากาศการเข้าสู่ธุรกิจการเกษตรสมัยใหม่ให้กับคนรุ่นใหม่ โดยการสนับสนุนบทบาทของเกษตรกรในการเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการฟาร์ม กิจกรรมหลังการเก็บเกี่ยว รวมถึงการเข้าถึงตลาด ตลอดจนให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการน้ำเพื่อการเกษตรทั้งระบบ โดยจัดหาแหล่งน้ำต้นทุนและระบบการกระจายน้ำสำหรับการเกษตรในพื้นที่นอกเขตชลประทาน และสร้างองค์ความรู้ในการบริหารจัดการน้ำให้กับผู้มีส่วนได้เสียในการใช้น้ำทุกภาคส่วน

๓) การท่องเที่ยวมุ่งเน้นสร้างรายได้เชิงปริมาณมากกว่าการให้ความสำคัญกับคุณภาพของนักท่องเที่ยว ส่งผลให้แหล่งท่องเที่ยวเสื่อมโทรมลงอย่างรวดเร็ว อีกทั้งพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เป็นกลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มสูงวัยที่มีรายได้สูง ยังมีรูปแบบการท่องเที่ยวและการใช้จ่ายที่เปลี่ยนแปลงไปสู่การแสวงหาประสบการณ์ตรงจากการท่องเที่ยวที่มีลักษณะเฉพาะบุคคล (Customized Tourism) และให้ความสำคัญกับมาตรฐานการให้บริการที่คำนึงถึงคุณภาพ สุขอนามัย และความปลอดภัยยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นแรงกดดันให้ธุรกิจท่องเที่ยวในพื้นที่ภาคตะวันออกต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบและนำเสนอกิจกรรม เพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวกลุ่มคุณภาพที่มีกำลังซื้อสูงให้เดินทางเข้ามาใช้จ่ายและพำนักรในพื้นที่ให้ยาวนานมากขึ้น โดยพบว่า การท่องเที่ยวของภาคตะวันออกยังขาดการพัฒนากิจกรรมและเชื่อมโยงชุมชนที่มีศักยภาพ เพื่อร่วมสร้างมูลค่าเพิ่มที่จะกระตุ้นให้เกิดการใช้จ่ายของนักท่องเที่ยว ทำให้มีความเสี่ยงที่จะต้องเผชิญกับการสูญเสียขีดความสามารถให้แก่พื้นที่และประเทศเพื่อนบ้านที่มีแหล่งท่องเที่ยวสมบูรณ์และมีการนำเสนอกิจกรรมที่หลากหลายน่าดึงดูดมากกว่า อีกทั้งการให้บริการของธุรกิจหลักด้านการท่องเที่ยว ทั้งที่เป็นธุรกิจโรงแรมที่พักและภัตตาคาร

รวมถึงธุรกิจที่เกี่ยวข้องเนื่องจากการท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพ อาทิ นวด สปาและสมุนไพร ยังประสบกับประเด็นปัญหาด้านความเชื่อมั่นด้านคุณภาพการให้บริการที่ยังไม่ได้มาตรฐานสากล ทั้งในมิติของศักยภาพของบุคลากร และคุณภาพของผลิตภัณฑ์ ยิ่งไปกว่านั้นการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศยังเป็นการท้าทายสำคัญที่จะส่งผลกระทบต่อแหล่งท่องเที่ยว โดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางทะเล ซึ่งเป็นจุดขายสำคัญของภาคตะวันออกให้มีแนวโน้มต้องประสบกับปัญหาการกัดเซาะชายฝั่งที่จะทวีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้สูญเสียทัศนียภาพที่สวยงามซึ่งเป็นต้นทุนด้านการท่องเที่ยวที่สำคัญของพื้นที่

การท่องเที่ยวที่เน้นเติบโตเชิงปริมาณมากกว่าคุณภาพและนำเสนอแหล่งท่องเที่ยวทางกายภาพโดยขาดการเชื่อมโยงกับการพัฒนากำลังคนและศักยภาพของธุรกิจหลักและธุรกิจที่เกี่ยวข้องเพื่อให้พร้อมรับกระแสการเปลี่ยนแปลง ตลอดจนขาดการเชื่อมโยงเมืองหลัก - เมืองรองด้านการท่องเที่ยวเพื่อเสริมสร้างขีดความสามารถกระจายประโยชน์และลดความเสี่ยง จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ภาคตะวันออกต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อลดทอนจุดอ่อนและเตรียมพร้อมรับความเสี่ยงที่อาจส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ เพื่อขับเคลื่อนภาคการท่องเที่ยวให้เติบโตอย่างเข้มแข็ง โดยภาคตะวันออกต้องปรับเปลี่ยนรูปแบบการท่องเที่ยวไปสู่การท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพ มีการบริหารจัดการการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ทั้งในมิติของมาตรฐานและความปลอดภัย ตลอดจนการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และความเข้มแข็งทางสังคมวัฒนธรรม โดยยกระดับมาตรฐานการให้บริการในด้านความปลอดภัยและสุขอนามัย พร้อมทั้งส่งเสริมการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและคุณภาพการให้บริการให้โดดเด่นและน่าประทับใจ กำหนดกลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายเฉพาะที่มีความเต็มใจจ่ายสูง เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงอาหารและวัฒนธรรม การท่องเที่ยวเชิงธุรกิจและ MICE การท่องเที่ยวเชิงกีฬา และการท่องเที่ยวเชื่อมโยงภูมิภาคบนพื้นฐานของความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะชุมชนที่เป็นผู้ใกล้ชิดและได้รับผลกระทบโดยตรงให้เข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการการท่องเที่ยว โดยการให้ชุมชนรอบแหล่งท่องเที่ยวมีการออกแบบการท่องเที่ยวคุณภาพที่เหมาะสมกับพื้นที่คำนึงถึงขีดความสามารถในการรองรับของแหล่งท่องเที่ยวของพื้นที่ตนเอง ตลอดจนปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานและบริการด้านการเดินทางเข้าสู่พื้นที่ให้มีความสะดวกสบายและมีความปลอดภัยมากขึ้นโดยคำนึงถึงความสวยงามและกลมกลืนกับสภาพพื้นที่และแหล่งท่องเที่ยว

๔) การเคลื่อนย้ายของแรงงานแฝงและแรงงานต่างด้าวเข้ามาในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและคุณภาพในการดำรงชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออก โดยภาคตะวันออกเป็นแหล่งที่ตั้งของนิคมอุตสาหกรรมขนาดใหญ่และโรงงานอุตสาหกรรมจำนวนมาก ทั้งในพื้นที่เขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก รวมทั้งจังหวัดปราจีนบุรี ซึ่งกระบวนการผลิตของโรงงานอุตสาหกรรมและการคมนาคมขนส่งจำนวนมาก สภาพการจราจรที่แออัด รวมทั้งการเพิ่มขึ้นของประชากรและการขยายตัวของเมือง ทำให้เกิดการเคลื่อนย้ายของคนเข้ามาอยู่ในเมืองใหญ่มากขึ้น ส่งผลให้เกิดประชากรแฝงจำนวนมาก โดยเฉพาะในจังหวัดชลบุรีและระยอง รวมทั้งพฤติกรรมของประชาชนในการจัดการขยะชุมชนที่ไม่เหมาะสม ได้ก่อให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ฝุ่นละอองขนาดเล็กทั้ง PM₁₀ และ PM_{2.5} ขยะและน้ำเสียชุมชน และปัญหาด้านความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนที่ลดลง จากปัญหาอาชญากรรมและยาเสพติดที่มีความรุนแรงเพิ่มขึ้น ประกอบกับรูปแบบการใช้ชีวิต (Lifestyle) ที่มีแนวโน้มให้ความสำคัญกับความต้องการที่เป็นปัจเจกและตอบสนองตนเองมากขึ้น จะส่งผลให้วัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนเมืองที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันเลือนหายไปจากสังคม และถูกแทนที่ด้วยกระแสการซึมซับวัฒนธรรมจากต่างชาติที่ถูกเร่งเร้าด้วยการแสวงหารายได้และการแข่งขัน ซึ่งแตกต่างไปจากรากฐานที่เป็นทุนทางวัฒนธรรมดั้งเดิมในหลายพื้นที่เป็นจุดแข็งที่ช่วยส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว นอกจากนี้ การที่เมืองและพื้นที่เศรษฐกิจสำคัญของภาคตะวันออกมีประชากรแฝง แรงงานต่างชาติและต่างด้าว

เป็นจำนวนกว่า ๓ แสนคน หรือคิดเป็นสัดส่วนกว่าร้อยละ ๑๔.๐ ของแรงงานต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตของประเทศ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง จะส่งผลต่อขีดความสามารถและความครอบคลุมในการให้บริการด้านสาธารณสุขโรค สาธารณูปการ รวมถึงความทั่วถึงและเป็นธรรมของระบบสาธารณสุข การศึกษา การบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมที่คนในเมืองและพื้นที่ชนบทในภาคตะวันออกเฉียงเหนือควรต้องได้รับการขึ้นพื้นฐานอย่างเพียงพอ

ด้วยข้อจำกัดและประเด็นท้าทายดังกล่าว การพัฒนาภาคตะวันออกเฉียงเหนือเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตของประชาชนควบคู่กับการรักษาอัตลักษณ์ทางวิถีชีวิตและวัฒนธรรมชุมชน พร้อมกับการสร้างความเจริญทางเศรษฐกิจในภาคการผลิตที่เป็นศักยภาพของพื้นที่ จึงมีความจำเป็นต้องเร่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาเมืองที่เป็นศูนย์กลางความเจริญเติบโตในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้มีสภาพแวดล้อม ทั้งทางเศรษฐกิจที่ทันสมัยเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม ความเป็นอยู่ของคนในสังคมที่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างพื้นฐานเมืองและสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ สอดรับกับความต้องการของคนทุกกลุ่ม ทรัพยากรธรรมชาติที่มีการใช้ประโยชน์อย่างมีประสิทธิภาพ และภาครัฐในพื้นที่ที่มีความทันสมัยตอบโจทย์กับความต้องการของประชาชนในบริบทของพื้นที่อย่างรวดเร็ว โปร่งใส เพื่อสร้างนิเวศแวดล้อมในทุกมิติของเมืองให้เอื้อต่อการเสริมสร้างศักยภาพของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือให้สามารถมุ่งพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมไปสู่การเป็นพื้นที่ยุทธศาสตร์ ที่เป็นเครื่องยนต์หลักในการเสริมสร้างความเจริญเติบโตให้กับประเทศ (Growth Engine) ได้อย่างยั่งยืน บนพื้นฐานของการกระจายความเจริญและประโยชน์จากพื้นที่เมืองลงสู่พื้นที่ชนบทด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยคำนึงถึงบริบทของแต่ละพื้นที่ ตลอดจนอัตลักษณ์และวิถีชีวิตพื้นที่ เพื่อให้คนในทุกช่วงวัยของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีคุณภาพชีวิตโดยรวมดีขึ้น

๕) การขยายตัวของกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และการเติบโตของเมืองในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อผนวกเข้ากับการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศจะส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ รวมถึงคุณภาพชีวิตของประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยพื้นที่ป่าไม้ของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีสัดส่วนคิดเป็นเพียงร้อยละ ๒๒.๐ ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือทั้งหมด ซึ่งต่ำกว่าค่าเป้าหมายตามนโยบายป่าไม้แห่งชาติของประเทศที่กำหนดสัดส่วนไว้ที่ร้อยละ ๔๐.๐ ซึ่งเป็นระดับที่ทำให้สมดุลและความหลากหลายทางชีวภาพในระบบนิเวศสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประกอบกับ การขยายตัวการดำเนินกิจกรรมของภาคอุตสาหกรรมในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ยังส่งผลให้ปริมาณกากของเสียโรงงานอุตสาหกรรมที่อันตรายมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยปี ๒๕๖๔ ปริมาณกากของเสียโรงงานอุตสาหกรรมที่อันตรายมีสัดส่วนถึงร้อยละ ๖๐.๐ จากปริมาณกากของเสียโรงงานอุตสาหกรรมที่อันตรายทั้งประเทศ นอกจากนี้พื้นที่การเกษตรของภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังประสบกับภัยแล้งซ้ำซากในรอบ ๑๐ ปีที่ผ่านมา คิดเป็นสัดส่วนร้อยละ ๓๔.๐ ของพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งมีแนวโน้มของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะมีความถี่ในการเกิดภัยและรุนแรงมากยิ่งขึ้น จะยิ่งส่งผลให้พื้นที่ดังกล่าวจะต้องประสบกับปัญหาภัยแล้งซ้ำซาก และจะส่งผลกระทบต่อขีดความสามารถในการแข่งขันทางการเกษตรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รวมถึงคุณภาพชีวิตเกษตรกรในพื้นที่

ดังนั้น เพื่อให้ภาคตะวันออกเฉียงเหนือยังคงรักษาขีดความสามารถในการแข่งขันของพื้นที่ไว้ได้ บนพื้นฐานการพัฒนาที่สมดุลระหว่างเศรษฐกิจเติบโตอย่างยั่งยืนด้วยความเป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม จึงควรมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพ รู้คุณค่าและยั่งยืน ร่วมกับการสร้างความพร้อมให้กับภาคส่วนในพื้นที่ ในการป้องกันและรับมือกับปัญหาภัยพิบัติได้อย่างเหมาะสมและทันทั่วถึง ด้วยการสนับสนุนและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ตลอดจนให้ความสำคัญกับการบริหารจัดการปริมาณขยะอันตรายในภาคอุตสาหกรรม และมุ่งเน้นการสร้างสมดุลระหว่างการอนุรักษ์ พื้นฟู คุ้มครองป่าไม้ และการใช้ประโยชน์ที่สอดคล้องกับขีดความสามารถในการฟื้นฟูของทรัพยากรแต่ละประเภทอย่างเหมาะสม

๔. เป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาค

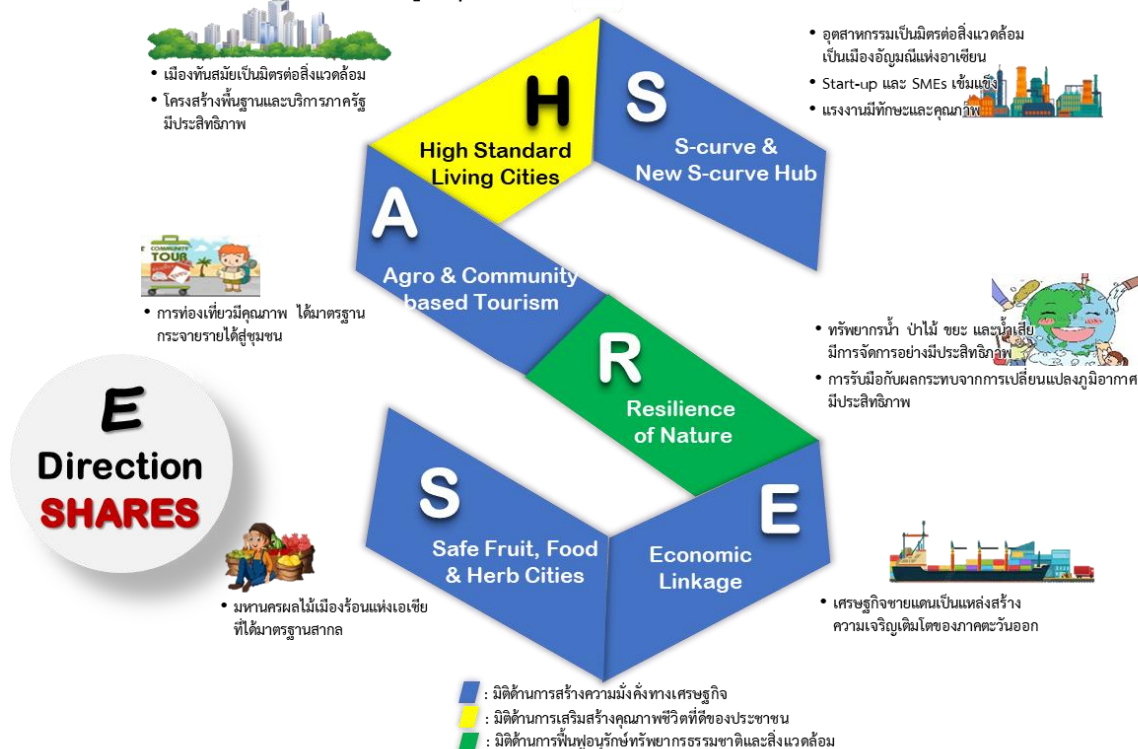
๔.๑ บทบาทของภาค ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติที่ผ่านมา ภาคตะวันออกมีความสำคัญต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเป็นที่ตั้งของเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก ซึ่งเป็นฐานอุตสาหกรรมเป้าหมายที่สำคัญของประเทศ มีโครงข่ายคมนาคมขนส่งที่มีประสิทธิภาพทั้งทางถนน ทางราง ทางอากาศ และทางทะเล และเป็นแหล่งการค้าชายแดนกับราชอาณาจักรกัมพูชาที่สามารถเชื่อมโยงการค้ากับประเทศในภูมิภาคอาเซียน และเอเชียแปซิฟิกได้อย่างสะดวก นอกจากนี้ยังเป็นแหล่งผลิตสินค้าเกษตรที่สำคัญของประเทศ โดยเฉพาะผลไม้ สุกกร ไข่ กุ้งทะเล รวมทั้งมีศักยภาพในการต่อยอดการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ขณะเดียวกัน ยังมีแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญทั้งในระดับชาติและนานาชาติ ทั้งการท่องเที่ยวชายทะเล การท่องเที่ยวเชิงสุขภาพและการแพทย์ การท่องเที่ยวเชิงผจญภัย และการท่องเที่ยวเชิงอารยธรรม

ดังนั้น ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ ภาคตะวันออกจะยังคงเป็นจักรกลสำคัญในการสนับสนุนให้เกิดการพลิกโฉมและขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศให้สามารถเติบโตได้อย่างยั่งยืน และสามารถรับมือกับการเปลี่ยนแปลงและปรับตัวให้อยู่รอดอย่างมั่นคง ท่ามกลางสภาวะวิกฤติทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้บรรลุเป้าหมายหลักของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ “เศรษฐกิจสร้างคุณค่า สังคมเดินหน้าอย่างยั่งยืน” ตามบทบาทของภาคตะวันออกที่ยังคงมุ่งเน้นการพัฒนาฐานอุตสาหกรรม การผลิตอาหารปลอดภัย ได้มาตรฐาน การท่องเที่ยวคุณภาพ การค้าชายแดน และการเป็นศูนย์กลางเชื่อมโยงการค้า การท่องเที่ยว และโลจิสติกส์ ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ รวมทั้งการรักษาความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม

๔.๒ ทิศทางการพัฒนาภาค การพัฒนาภาคตะวันออกในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ มุ่งเน้นการพัฒนาที่สอดคล้องกับศักยภาพและบริบทของภาคให้เป็น “ฐานเศรษฐกิจสีเขียวชั้นนำของอาเซียน ควบคู่กับคุณภาพการดำรงชีวิตของประชาชนที่ดี” โดยกำหนดทิศทางการพัฒนาภาคตะวันออก (Eastern Direction) ที่ให้ความสำคัญกับการสร้างความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน และการฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ใน ๖ ประเด็นการพัฒนาที่ต้องบรรลุ (SHAREs) ได้แก่ (๑) การพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายในพื้นที่ภาคตะวันออก (S-curve & New S-curve Hub: S) (๒) การพัฒนาพื้นที่ที่มีความทันสมัย นวัตกรรม สอดรับกับความต้องการของคนทุกกลุ่ม (High Standard Living Cities: H) (๓) การส่งเสริมและพัฒนากการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและชุมชน (Agro and Community based Tourism: A) (๔) การฟื้นฟูอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชน และเตรียมความพร้อมรับมือกับภัยพิบัติทางธรรมชาติและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศ (Resilience of Nature: R) (๕) การพัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดนและเมืองชายแดน เชื่อมโยงเศรษฐกิจและการค้าภายในประเทศและระหว่างประเทศในอาเซียน (Economic Linkage: E) และ (๖) การผลิตผลไม้คุณภาพสูงมุ่งสู่การเป็น “มหานครผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชีย” และการผลิตอาหารและผลิตภัณฑ์สมุนไพรปลอดภัยที่มีมูลค่าเพิ่มสูง (Safe Fruit, Food and Herb Cities: S)

Eastern Direction 2566 - 2570

“ฐานเศรษฐกิจสีเขียวชั้นนำของอาเซียน
ควบคู่กับคุณภาพการดำรงชีวิตของประชาชนที่ดี”

๔.๓ เป้าหมายการพัฒนาภาค ภาคตะวันออกมีเป้าหมายการพัฒนาที่มุ่งพัฒนาเศรษฐกิจให้เกิดการขยายตัวอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน และเกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงทุกพื้นที่ ควบคู่กับคุณภาพชีวิตของประชาชนที่ดี โดยมีรายละเอียด ดังนี้

๔.๔ ตัวชี้วัดและค่าเป้าหมาย

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
๑. อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาค ตะวันออก (ร้อยละ)	มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคแบบปริมาณลูกโซ่ เฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ ๑,๗๓๒,๔๓๘.๒๑ ล้านบาท อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาค เฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ ร้อยละ ๑.๐ ต่อปี	อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคเฉลี่ย ร้อยละ ๖.๐ ต่อปี
๒. สัมประสิทธิ์ความไม่เสมอภาค (Gini Coefficient) ในการกระจายรายได้ของภาคตะวันออก	ปี ๒๕๖๒ ๐.๓๙๒	ลดลงต่ำกว่า ๐.๓๙๒

๔.๕ แนวทางการพัฒนา เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาภาคตะวันออกให้สอดคล้องและเชื่อมโยงกับแผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ และแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ ๑๓ ที่มุ่งเน้นการยกระดับเศรษฐกิจ ทั้งภาคการผลิตและบริการให้มีมูลค่าสูง เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงและเป็นธรรม การเสริมสร้างความเข้มแข็งของครอบครัว เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม และการรักษาฐานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมให้มีความอุดมสมบูรณ์และมีคุณภาพที่ดี พร้อมทั้งเป็นมรดกตกทอดส่งต่อสู่คนรุ่นหลัง โดยมีเป้าหมายและแนวทางการพัฒนาภาคตะวันออก ดังนี้

๔.๕.๑ พัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายให้เป็นกำลังหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจสีเขียวของภาคตะวันออก โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรมสีเขียว ผลิตร่างกายคนให้มีศักยภาพ และเพิ่มขีดความสามารถของผู้ประกอบการรายย่อย โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์สาขาอุตสาหกรรม ภาคตะวันออก (ร้อยละ)	มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคสาขาอุตสาหกรรม แบบปริมาณลูกโซ่ เฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ ๘๘๒,๖๕๗.๗๓ ล้านบาท อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ สาขาอุตสาหกรรม เฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ ร้อยละ ๑.๑ ต่อปี	อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ สาขาอุตสาหกรรม เฉลี่ยร้อยละ ๒.๔ ต่อปี

๑) พัฒนาเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (Eastern Economic Corridor: EEC) ในพื้นที่จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา และระยอง ให้เป็นไปตามแผนและเป้าหมายที่กำหนดไว้

- **เสริมสร้างศักยภาพของอุตสาหกรรมเป้าหมาย** โดยประยุกต์ใช้นวัตกรรม และพัฒนา และนำโมเดลเศรษฐกิจใหม่ (BCG) มาประยุกต์ใช้ตลอดกระบวนการผลิต รวมทั้งการลดการปล่อยเสียในภาคอุตสาหกรรม ร่วมกับการส่งเสริมการใช้องค์ความรู้ด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีขั้นสูง และนวัตกรรมที่เหมาะสมกับศักยภาพและความพร้อมของอุตสาหกรรมเป้าหมายในพื้นที่ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการเปลี่ยนผ่านอุตสาหกรรมที่มีศักยภาพของพื้นที่ไปสู่การเป็นพื้นที่หลักของอุตสาหกรรมแห่งอนาคตที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และมีการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในระดับต่ำ สามารถสร้างมูลค่าเพิ่มสูง เชื่อมโยงสู่การซื้อขายคาร์บอนเครดิต และมีการกระจายผลประโยชน์ลงสู่ทุกภาคส่วนในระดับพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง อาทิ การพัฒนาอุตสาหกรรมยานยนต์ และชิ้นส่วนยานยนต์แห่งอนาคต (ยานยนต์ไฟฟ้า) การพัฒนาอุตสาหกรรมอิเล็กทรอนิกส์ที่มีความซับซ้อนมากขึ้น (อาทิ ระบบอิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในยานยนต์และเครื่องใช้ไฟฟ้าอัจฉริยะ)

- **พัฒนาศักยภาพของวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) และวิสาหกิจ SMEs ตลอดห่วงโซ่อุปทาน** ให้สามารถปรับตัวเข้าสู่เวทีการแข่งขันรูปแบบใหม่ โดยการเสริมสร้างความรู้ด้านการผลิตและความรู้พื้นฐานทางธุรกิจ โดยเฉพาะความรู้และทักษะด้านดิจิทัล การเงิน การตลาดยุคใหม่ การเข้าถึงตลาดส่งออก รูปแบบธุรกิจต่าง ๆ ผ่านสถาบันการศึกษา สถาบันวิจัยและพัฒนาในพื้นที่ หรือเขตนวัตกรรมระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก (EECi) และเขตส่งเสริมอุตสาหกรรมพิเศษต้นแบบ (EECd) เพื่อบ่มเพาะความรู้ และพัฒนาศักยภาพให้แก่ผู้ประกอบการ ตลอดจนการเพิ่มช่องทางการเข้าถึงแหล่งเงินทุนของผู้ประกอบการ SMEs และ Startup ในพื้นที่ เพื่อให้สามารถเชื่อมโยงตัวเองเข้าสู่ห่วงโซ่มูลค่าการผลิตของอุตสาหกรรมเป้าหมายได้ ส่งเสริม

การสร้างเครือข่ายและพันธมิตรธุรกิจ จับคู่และสนับสนุนการให้ความช่วยเหลือของผู้ประกอบการรายใหญ่ที่มีศักยภาพ กับ Startup และ SMEs ในพื้นที่

๒) ส่งเสริมการลงทุนในอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงในพื้นที่เศรษฐกิจใหม่ที่มีศักยภาพ โดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับบริบทและศักยภาพของพื้นที่ บนพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจากภาคีการพัฒนาในพื้นที่ ด้วยการส่งเสริมให้เกิดการลงทุนในกลุ่มอุตสาหกรรมที่ใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและอุตสาหกรรมแห่งอนาคต โดยนำรูปแบบการพัฒนาอุตสาหกรรมเป้าหมายในเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออกมาเป็นต้นแบบ อาทิ การกำหนดสิทธิประโยชน์และแรงจูงใจ และการสร้างความพร้อมด้านแรงงานที่มีทักษะสูง

๓) ส่งเสริมอุตสาหกรรมอัญมณีให้สามารถสร้างมูลค่าเพิ่ม และก้าวสู่การเป็นเมืองอัญมณีแห่งอาเซียน รวมทั้งสามารถเชื่อมโยงสู่การท่องเที่ยวมูลค่าสูง โดยการสนับสนุนให้ผู้ประกอบการสามารถเข้าถึงแหล่งวัตถุดิบที่มีปริมาณเพียงพอและราคาที่เหมาะสม การเพิ่มจำนวนแรงงานที่มีทักษะฝีมือ ความชำนาญเฉพาะและความประณีตในการเจียระไนเพชรและพลอย การส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีขั้นสูงและความคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบ การเจียระไน และการผลิตอัญมณีและเครื่องประดับให้สอดคล้องกับความต้องการ และรสนิยมของผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว รวมทั้งการตรวจสอบรับรองมาตรฐาน ตลอดจนพัฒนาจังหวัดจันทบุรีให้เป็นศูนย์กลางอัญมณีแห่งอาเซียน ที่มีศักยภาพในการเจียระไนอัญมณี และเป็นแหล่งค้าขายอัญมณีที่มีคุณภาพได้มาตรฐานสากล และส่งเสริมการสื่อสารประชาสัมพันธ์ให้ตลาดอัญมณีเป็นแหล่งท่องเที่ยวในอีกรูปแบบหนึ่งของภาคตะวันออก

๔) พัฒนาผลิตภาพแรงงานของอุตสาหกรรมหลัก โดยการสร้างเครือข่ายระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งผู้ประกอบการ สถาบันการศึกษา ศูนย์ฝึกอบรมของทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีศักยภาพ เพื่อยกระดับทักษะฝีมือแรงงานด้วยการสร้างทักษะใหม่ ยกระดับทักษะเดิม และปรับเปลี่ยนทักษะที่มีอยู่ให้ตรงกับความต้องการของอุตสาหกรรมเป้าหมายในพื้นที่ (New skill/Upskill/Reskill) รวมทั้งสนับสนุนการจ้างงานผู้สูงวัยที่มีศักยภาพ มีความรู้และความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เพื่อลดปัญหาการขาดแคลนแรงงานในภาคอุตสาหกรรม

๕) ส่งเสริมการรับรองมาตรฐานสากลของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นต่อคุณภาพของผลิตภัณฑ์จากอุตสาหกรรมเป้าหมาย โดยอำนวยความสะดวกให้ผู้ประกอบการ โดยเฉพาะวิสาหกิจเริ่มต้น (Startup) และวิสาหกิจ SMEs สามารถเข้าถึงการรับรองมาตรฐานผลิตภัณฑ์ได้อย่างสะดวก ทั่วถึง และในราคาที่เหมาะสม

๔.๕.๒ พัฒนาการเกษตรคุณภาพให้เชื่อมโยงสู่การผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรปลอดภัยสู่ห่วงโซ่การผลิตในระดับประเทศ และการให้บริการส่งเสริมสุขภาพ อาทิ การใช้อาหารบำบัด พืชสมุนไพรทางการแพทย์ เพื่อให้เกิดการยกระดับกระบวนการการผลิตและการตลาด รวมทั้งการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าเกษตรหลักของภาค โดยการส่งเสริมการผลิตและการตลาดสินค้าเกษตรและผลิตภัณฑ์เกษตรแปรรูปที่มีมูลค่าเพิ่มสูง ด้วยการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม การส่งเสริมคุณภาพมาตรฐานสากล และการบริหารจัดการด้านการเก็บรักษาและการขนส่ง โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร ภาคตะวันออก	มูลค่าผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร แบบปริมาณลูกโซ่ เฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ ๘๕,๔๑๕.๙๘ ล้านบาท อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาค เกษตร เฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๓ ร้อยละ ๒.๗ ต่อปี	อัตราการขยายตัวผลิตภัณฑ์ภาคเกษตร เฉลี่ยร้อยละ ๔.๐ ต่อปี

๑) เสริมสร้างผลิภาพการผลิตผลไม้ของภาคตะวันออกให้มีประสิทธิภาพได้มาตรฐานสากล เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม และสอดคล้องกับความต้องการของตลาด นำไปสู่การพัฒนาให้ภาคตะวันออกเป็นมหานครผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชียที่มีรสชาติเฉพาะถิ่น ซึ่งเป็นที่ยอมรับในระดับสากล ด้วยการใช้เทคโนโลยี นวัตกรรม และงานวิจัยที่พร้อมใช้ ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่น และระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพในการปรับปรุงการใช้ทรัพยากรการผลิตด้านการเกษตรของภาคตะวันออกให้มีประสิทธิภาพสูง โดยเฉพาะทรัพยากรดิน เพื่อให้มีคุณภาพและความพร้อมสำหรับการเพาะปลูก การบริหารจัดการการผลิตและการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรน้ำเพื่อการเกษตร ด้วยการพัฒนาแหล่งน้ำพร้อมทั้งระบบการกระจายน้ำในพื้นที่เกษตรนอกเขตชลประทาน เพื่อให้ได้ผลผลิตและผลิตภัณฑ์ที่มีคุณภาพ ปลอดภัยและได้มาตรฐานสากล ตลอดจนการพัฒนากระบวนการเก็บรักษาและการขนส่งสินค้าเพื่อคงคุณภาพความสดใหม่ก่อนถึงมือผู้บริโภค

๒) พัฒนาประสิทธิภาพการเพาะเลี้ยงและแปรรูปสัตว์น้ำเศรษฐกิจที่สำคัญของภาคตะวันออก เพื่อเพิ่มรายได้ให้กับเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนอย่างทั่วถึง โดยใช้งานวิจัยและนวัตกรรมในการผลิตสัตว์น้ำ โดยเฉพาะพ่อแม่พันธุ์แม่พันธุ์และการแปรรูปสัตว์น้ำที่มีคุณภาพ ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีในการจัดการฟาร์มและส่งเสริมการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำแบบระบบปิด เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต และลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมกำกับการทำประมงชายฝั่งอย่างรับผิดชอบ และมีมาตรฐาน การปฏิบัติบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน

๓) ยกกระดับพืชสมุนไพรให้เป็นธุรกิจสมุนไพรสู่ตลาดสากล โดยส่งเสริมการวิจัยและพัฒนา การใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และนวัตกรรมในการผลิตพืชสมุนไพรเพื่อการพาณิชย์ให้ได้มาตรฐานเกษตรอินทรีย์ ยกกระดับการแปรรูปสมุนไพรให้มีคุณภาพตามมาตรฐานสากลและต่อยอดไปสู่การผลิตสารสกัดให้ตรงตามความต้องการของตลาดทั้งในและต่างประเทศ พัฒนาระบบการตรวจรับรองมาตรฐานการผลิตพืชสมุนไพรให้มีประสิทธิภาพ และเร่งเพิ่มช่องทางการจัดจำหน่ายและสร้างความเชื่อมั่นในความปลอดภัยของพืชสมุนไพรและผลิตภัณฑ์สมุนไพรไทย

๔) สนับสนุนการใช้พลังงานทดแทนจากพืชพลังงาน เพื่อช่วยลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจกทั้งในระดับภาคและประเทศ โดยการพัฒนาและส่งเสริมการบริหารจัดการการผลิตมันสำปะหลังและอ้อยโรงงานที่สามารถต้านทานต่อโรค และมีปริมาณและคุณภาพผลผลิตที่เหมาะสม สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ด้วยการใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมทั้งภูมิปัญญาท้องถิ่น ตลอดจนเสริมสร้างประสิทธิภาพการผลิตไบโอเอทานอลจากมันสำปะหลังและอ้อยโรงงานที่มีคุณภาพ

๕) เสริมสร้างศักยภาพการผลิตและพัฒนาคุณภาพมาตรฐานสินค้าปศุสัตว์สำคัญของภาคตะวันออก ให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคทั้งในและต่างประเทศ โดยการสนับสนุน ส่งเสริมให้เกษตรกรสามารถเข้าถึงและใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีการผลิตที่ทันสมัยและพันธุ์สัตว์ที่มีคุณภาพได้โดยง่าย เพื่อนำมาใช้ในการปรับปรุงผลผลิตให้มีคุณภาพในระดับพรีเมียมและมีมาตรฐานสากล

๖) สนับสนุนการรวมกลุ่มของเกษตรกรเพื่อเข้าถึงเทคโนโลยีและเพิ่มขีดความสามารถด้านการตลาด เพื่อให้ผลผลิตและผลิตภัณฑ์เกษตรกรสอดคล้องและตอบสนองกับตามความต้องการของกลุ่มลูกค้าเฉพาะ (Customized Marketing) อาทิ กลุ่มผู้รักสุขภาพ ร่วมกับการพัฒนาระบบการเก็บรักษาและการขนส่งสินค้า เพื่อลดต้นทุนและการสูญเสีย และเสริมสร้างศักยภาพของโครงสร้างพื้นฐานด้านการเกษตรและระบบฐานข้อมูลการเกษตร ทั้งข้อมูลด้านการผลิต (Supply Side) และความต้องการผลผลิต (Demand Side) และผลิตภัณฑ์เกษตรทั้งในประเทศและต่างประเทศให้เหมาะสม และการส่งเสริมการใช้ระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ (Electronic Commerce)

๔.๕.๓ ยกระดับการท่องเที่ยวของภาคตะวันออกสู่การเป็นจุดหมายการท่องเที่ยวของโลกที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน รวมทั้งการพัฒนาธุรกิจเกี่ยวเนื่องที่เน้นคุณค่า อัตลักษณ์ ความยั่งยืนและเหมาะสมกับคนทุกช่วงวัย เพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวภาคตะวันออกสู่ระดับโลก และเกิดการกระจายรายได้สู่ท้องถิ่นอย่างทั่วถึง โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
อัตราการขยายตัวรายได้จากการท่องเที่ยวภาคตะวันออก (ร้อยละ)	รายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ๒๓๓,๖๔๐.๔๕ ล้านบาท อัตราการขยายตัวรายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ หดตัวร้อยละ ๒๓.๕ ต่อปี	อัตราการขยายตัวรายได้จากการท่องเที่ยวเฉลี่ยร้อยละ ๑๔.๐ ต่อปี

๑) พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาคตะวันออกให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ โดยกำหนดพื้นที่เป้าหมายสำหรับนักท่องเที่ยวคุณภาพ การพัฒนามาตรฐานและความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว การพัฒนาธุรกิจบริการด้านการท่องเที่ยว ด้วยการสนับสนุนผู้ประกอบการในการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีในการให้บริการ การพัฒนาศักยภาพบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับมาตรฐานสากลและเพียงพอต่อความต้องการ และการรักษาและสร้างจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรการท่องเที่ยว ทั้งนี้การท่องเที่ยวที่มีศักยภาพของภาคตะวันออกที่สามารถพัฒนากิจกรรมเพื่อสร้างมูลค่าและคุณค่าเพิ่มจากศักยภาพเดิมที่มีอยู่ อาทิ การท่องเที่ยวชายทะเลนานาชาติ การท่องเที่ยวเชิงการแพทย์ (Medical Tourism) การท่องเที่ยวธุรกิจไมซ์ (MICE Business Travel) และการท่องเที่ยวเชิงกีฬา (Sport Tourism)

๒) ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนของภาคตะวันออก ให้เป็นการท่องเที่ยวทางเลือกที่มีคุณภาพ มีความคิดสร้างสรรค์ มีอัตลักษณ์ และมีความยั่งยืน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างเหมาะสม เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่มและรายได้จากการท่องเที่ยวสู่ชุมชนและผู้ประกอบการให้มากขึ้น ด้วยการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร เชิงนิเวศ เชิงสุขภาพ ด้วยการแพทย์แผนไทยและสมุนไพร เชิงวัฒนธรรม โดยการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกและความปลอดภัย

ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่และชุมชน ร่วมกับการพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการบริการด้านการท่องเที่ยวให้กับชุมชนในพื้นที่ และยกระดับการขนส่งสาธารณะที่สามารถเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวได้อย่างสะดวก

๓) **ยกระดับผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเชื่อมโยงการท่องเที่ยวมูลค่าสูง** แสดงถึงอัตลักษณ์ของพื้นที่ และสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยว โดยการพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่น ให้มีความทันสมัยและเกิดการเพิ่มมูลค่า แต่ยังคงรักษาอัตลักษณ์ของพื้นที่ ด้วยการผสมผสานการใช้ความคิดสร้างสรรค์ เทคโนโลยี และภูมิปัญญาท้องถิ่นในการผลิต อาทิ ผลิตภัณฑ์อัญมณีและเครื่องประดับ จักสานพบนสิณคม เสื้อกันบูท เวชสำอาง จากสมุนไพรไทย หรือผลิตแปรรูปจากไม้ผลหรืออาหารทะเลเพื่อยกระดับหรือเพิ่มมูลค่า อาทิ ไอศกรีมทุเรียนทุเรียนอบกรอบ และดำเนินการฝึกอบรมอาชีพให้กับวิสาหกิจชุมชนและส่งเสริมการทำงานร่วมกันในลักษณะเครือข่าย ทั้งหน่วยงานภาครัฐ เอกชน วิสาหกิจชุมชน และสถาบันการศึกษา ในการร่วมวิจัยและพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นให้มีความแปลกใหม่ตอบสนองต่อความต้องการของตลาดและนักท่องเที่ยว ตลอดจนอำนวยความสะดวกให้กับวิสาหกิจชุมชนในการเข้าถึงบริการภาครัฐสำหรับสินค้าที่ต้องมีการตรวจสอบคุณภาพหรือรับรองมาตรฐานสินค้า และการพัฒนากิจกรรมหรือช่องทางทางการตลาดให้มีความหลากหลาย

๔.๕.๔ พัฒนาเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษจังหวัดสระแก้วและตราด รวมทั้งพื้นที่เศรษฐกิจชายแดนที่มีศักยภาพให้เป็นประตูเชื่อมโยงการค้า การลงทุนที่ทันสมัยกับประเทศเพื่อนบ้าน โดยการจัดทำผังเมืองที่มีประสิทธิภาพ และมีความยืดหยุ่น มุ่งเน้นการเสริมสร้างความพร้อมด้านโครงสร้างเพื่อเชื่อมโยงด้านการค้าชายแดน และการเพิ่มประสิทธิภาพการเชื่อมโยงการค้าภายในประเทศและประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ตัวชี้วัด	คำฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
อัตราการขยายตัวของมูลค่าการค้าชายแดนภาคตะวันออกเพิ่มขึ้น (ร้อยละ)	อัตราการขยายตัวมูลค่าการค้าชายแดนเฉลี่ยปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ร้อยละ ๖.๕ ต่อปี	อัตราการขยายตัวมูลค่าการค้าชายแดนเฉลี่ยมากกว่าร้อยละ ๖.๕ ต่อปี

๑) **วางผังการใช้ประโยชน์ที่ดินบริเวณเขตพัฒนาเศรษฐกิจพิเศษชายแดน** ให้มีความพร้อมสามารถรองรับ และเชื่อมโยงกิจกรรมทางเศรษฐกิจกับประเทศเพื่อนบ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ บนหลักของการมีส่วนร่วมจากภาคีการพัฒนาในพื้นที่ และท้องถิ่นทุกระดับ

๒) **สร้างความพร้อมด้านโครงสร้างพื้นฐานและสิ่งอำนวยความสะดวก รวมถึงระบบโลจิสติกส์ บริเวณโดยรอบเขตเศรษฐกิจพิเศษ และด่านพรมแดน** ให้เพียงพอและได้มาตรฐานระหว่างประเทศ มีความสะดวกต่อการดำเนินกิจกรรมทางการค้าและการผ่านแดน รวมทั้งการเพิ่มศักยภาพของผู้ประกอบการ และบุคลากรในพื้นที่ให้มีขีดความสามารถในการปรับตัวได้เท่าทันกับเทคโนโลยี เพื่อประยุกต์ใช้ในการประกอบธุรกิจ และการให้บริการด้านโลจิสติกส์ ได้อย่างมีประสิทธิภาพดียิ่งขึ้น

๓) **เสริมสร้างสมรรถนะของท้องถิ่นในการบริหารจัดการพื้นที่เศรษฐกิจชายแดน และจุดผ่านแดนได้อย่างมีประสิทธิภาพ** เพื่อส่งเสริมการค้าและการลงทุนในพื้นที่ บนการแข่งขันที่เป็นธรรมและรับผิดชอบต่อสังคม โดยอำนวยความสะดวกในการประกอบธุรกิจ การกำหนดสิทธิประโยชน์ในระดับพื้นที่ที่สามารถดึงดูดการลงทุน รวมถึงกำลังแรงงานที่มีคุณภาพ และมีความเชี่ยวชาญให้เข้ามาทำงานในพื้นที่และสาขาที่เน้นศักยภาพของภาค ร่วมกับการเปิดโอกาสให้ภาคส่วนในพื้นที่เข้ามามีส่วนรับรู้และช่วยรับผิดชอบในการผลักดันการพัฒนาพื้นที่เศรษฐกิจพิเศษ เป้าหมายที่เป็นศักยภาพของภาค

๔.๕.๕ พัฒนาพื้นที่และเมืองให้เป็นเมืองอัจฉริยะน่าอยู่ เพื่อเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับประชาชนทุกกลุ่มในพื้นที่ โดยมุ่งเน้นการพัฒนาสภาพแวดล้อมเมืองและพื้นที่ชนบทให้มีความพร้อม สามารถรองรับการเจริญเติบโตในทุกมิติทั้ง เศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม รวมถึงเสริมสร้างคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อให้ประชาชนทั้งในเขตเมืองและชนบทได้รับประโยชน์จากการเจริญเติบโต โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
การพัฒนาคนด้านการคมนาคมและการสื่อสารภาคตะวันออก เพิ่มขึ้น	ค่าดัชนีการพัฒนาคมนาคมและการสื่อสาร ปี ๒๕๖๓ ๐.๖๗	ค่าดัชนีการพัฒนาคมนาคมและการสื่อสาร ไม่ต่ำกว่าค่าฐาน

๑) พัฒนาเมืองให้เป็นเมืองอัจฉริยะน่าอยู่ เจริญเติบโตได้อย่างเท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติ โดยการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลและสนับสนุนทุกภาคส่วนในโครงสร้างเศรษฐกิจของภาคตะวันออกในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัล ในการสร้างมูลค่าเพิ่มให้แก่สินค้าและบริการ การส่งเสริมเมืองเชิงนิเวศ ที่มีระบบการบริหารจัดการคุณภาพสิ่งแวดล้อมที่ทันสมัยและครบวงจร เช่น ขยะและน้ำเสียชุมชน เป็นต้น รวมทั้งเพิ่มประสิทธิภาพการใช้พลังงานทดแทนของเมือง เพื่อลดการพึ่งพาพลังงานจากระบบโครงข่ายหลัก และลดการปล่อยก๊าซเรือนกระจก และให้ความสำคัญกับการเพิ่มประสิทธิภาพ และการเชื่อมโยงของระบบขนส่งและการสัญจรที่หลากหลายระหว่างเมืองและพื้นที่ชนบท ทั้งโครงข่ายคมนาคมทางถนน ทางราง ทางทะเล และทางอากาศ ที่มีอยู่เดิมและที่จะพัฒนาขึ้นในอนาคต โดยพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ระบบการจัดการจราจรและขนส่งอัจฉริยะ ร่วมกับการเสริมสร้างการให้บริการด้านการอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตของประชาชน ทั้งในมิติของความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน การดูแล ส่งเสริม และรักษาสุขภาพ รวมถึงการให้บริการด้านสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพและสะดวกในการเข้าถึงของประชาชนทุกกลุ่ม และการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกสำหรับการดำรงชีวิตที่เหมาะสมของประชากรเมือง ตลอดจนมุ่งเน้นพัฒนาให้พลเมืองมีความรู้และความสามารถในการใช้เทคโนโลยีและเสริมสร้างความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนการเรียนรู้ในทุกช่วงวัย ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำรงชีวิตท่ามกลางสถานการณ์การเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลันในปัจจุบัน ทั้งนี้ หน่วยงานภาครัฐในพื้นที่จะต้องมีการปรับเปลี่ยนการดำเนินงานที่ทันสมัย สามารถตอบสนองต่อการบริการได้อย่างทั่วถึง รวดเร็ว และมีความโปร่งใส โดยเร่งพัฒนาบริการดิจิทัลของภาครัฐที่มีความคล่องตัว และมีประสิทธิภาพ ในการให้บริการกับประชาชนทุกกลุ่ม

๒) พัฒนาพื้นที่ชนบทของภาคตะวันออกให้มีขีดความสามารถในการรองรับการขยายตัวของเมืองอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยเร่งพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานทางกายภาพเพื่อการขนส่งสินค้า บริการ และการเคลื่อนย้ายคนจาก เมือง - ชนบท - เมือง และโครงสร้างพื้นฐานด้านดิจิทัลให้สอดคล้องกับบริบทของชนบท เพื่อสนับสนุนให้พลเมืองมีขีดความสามารถในการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี และการเสริมสร้างการเรียนรู้ทั้งในระบบและนอกระบบได้อย่างเป็นรูปธรรม และเพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจได้อย่างเป็นรูปธรรม ทั้งนี้การพัฒนาพื้นที่ชนบทให้พร้อมรองรับการขยายตัวของเมืองดังกล่าว ต้องพัฒนาไปพร้อมกับการเพิ่มประสิทธิภาพด้านการบริหารจัดการภาครัฐในระดับพื้นที่ให้มีขีดความสามารถ และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างโปร่งใส ทั่วถึง และเท่าเทียม

๔.๕.๖ อนุรักษ์ฟื้นฟูทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ตลอดจนเพิ่มประสิทธิภาพการรับมือภัยพิบัติทางธรรมชาติและผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยมุ่งเน้นการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างรู้คุณค่าและยั่งยืน และการสร้างความพร้อมในการป้องกันและแก้ไขปัญหาภัยพิบัติ รวมทั้งผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศได้อย่างเหมาะสมและทันที่ ด้วยการมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน โดยมีแนวทางการพัฒนา ดังนี้

ตัวชี้วัด	ค่าฐาน	ค่าเป้าหมาย ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐
สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ของภาคตะวันออก	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาค ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ เฉลี่ย ๕.๑๒ ล้านไร่ (ร้อยละ ๒๒.๔ ของพื้นที่ภาค)	สัดส่วนพื้นที่ป่าไม้ต่อพื้นที่ภาค ไม่น้อยกว่า ร้อยละ ๒๓.๐
สัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องและนำกลับมาใช้ใหม่ของภาคตะวันออก (ร้อยละ)	สัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องและนำกลับมาใช้ใหม่ เฉลี่ย ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ ร้อยละ ๖๗	สัดส่วนปริมาณขยะมูลฝอยที่ถูกกำจัดอย่างถูกต้องและนำกลับมาใช้ใหม่ ไม่น้อยกว่าร้อยละ ๖๗
ค่าเฉลี่ยคุณภาพน้ำผิวดินของแหล่งน้ำสำคัญภาคตะวันออก (ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (Water Quality Index)	ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (WOI) เฉลี่ย ปี ๒๕๖๐ - ๒๕๖๔ อยู่ในเกณฑ์พอใช้ (๖๕ คะแนน)	ดัชนีคุณภาพน้ำแหล่งน้ำผิวดิน (WOI) ไม่ต่ำกว่า ๖๕ คะแนน

๑) อนุรักษ์และฟื้นฟูระบบนิเวศป่าไม้ภาคตะวันออก โดยการปลูกป่า ฝักระวังและติดตามการบุกรุกและจับสัตว์ป่า รวมทั้งการลดผลกระทบจากสัตว์ป่าต่อชุมชน ด้วยเครือข่ายชุมชน ส่งเสริมให้ประชาชนและทุกภาคส่วนในพื้นที่มีการตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่ป่าไม้และสัตว์ป่า และมีจิตสำนึกในการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ คุ้มครอง และฟื้นฟูพื้นที่ป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์ พร้อมทั้งฟื้นฟูแหล่งที่อยู่อาศัยและอาหารของสัตว์ป่า และกำหนดมาตรการในการป้องกันการบุกรุกของสัตว์ป่านอกเขตพื้นที่ป่าที่เหมาะสมกับบริบทของพื้นที่

๒) ยกระดับการบริหารจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำของภาคตะวันออกอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ และสร้างความมั่นคงด้านน้ำ เพื่อลดความขัดแย้งในการใช้น้ำระหว่างภาคอุตสาหกรรม เกษตรกรรม และการอุปโภค-บริโภค โดยการวางแผนบริหารจัดการน้ำในระดับลุ่มน้ำที่เป็นระบบและถูกต้องแม่นยำด้วยการใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และข้อมูล Big Data การมีส่วนร่วมของประชาชน และการใช้ประโยชน์จากน้ำใต้ดินอย่างเหมาะสม รวมทั้งสนับสนุนการเพิ่มอุปทานของน้ำในพื้นที่ภาคตะวันออก อาทิ การกลั่นน้ำทะเลเป็นน้ำจืด (Desalination)

๓) แก้ไขปัญหาขยะและน้ำเสียชุมชน และกากของเสียจากภาคอุตสาหกรรมอย่างมีประสิทธิภาพ บนพื้นฐานความร่วมมือของทุกภาคส่วน โดยการสร้างแรงจูงใจในการลดมลพิษ ณ แหล่งกำเนิด การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการเก็บขยะและระบบกำจัดขยะมูลฝอยชุมชน รวมทั้งเร่งลดขยะมูลฝอยในพื้นที่ การจัดการและพัฒนาระบบบำบัดน้ำเสียที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ และเพิ่มประสิทธิภาพการรวบรวมน้ำเสียจากทุกพื้นที่ ทั้งชุมชน ศูนย์กลางทางการค้า และแหล่งท่องเที่ยว และพัฒนาระบบการจัดการกากอุตสาหกรรมและของเสียจากกระบวนการผลิตให้มีประสิทธิภาพ รวมถึงการบังคับใช้กฎหมาย กฎ และระเบียบที่เกี่ยวข้องในการควบคุมการลักลอบทิ้งของเสียจากอุตสาหกรรมสู่พื้นที่สาธารณะอย่างเข้มงวดและให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

๔) ยกระดับขีดความสามารถของพื้นที่เสี่ยงภัยในการรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ โดยการมุ่งเน้นสร้างความตระหนักถึงความสำคัญของปัญหาการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่จะส่งผลให้ภาคตะวันออกเผชิญกับภัยพิบัติที่มีแนวโน้มรุนแรงและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาภัยแล้ง สนับสนุนจังหวัดและท้องถิ่นในการเตรียมความพร้อมรับมือกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศในระดับพื้นที่ เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการภัยพิบัติในทุกกระดับให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

๔.๖ ตัวอย่างแผนงานสำคัญ

๔.๖.๑ แผนงานมหานครผลไม้เมืองร้อนแห่งเอเชีย

๑) **สาระสำคัญ** ภาคตะวันออกเป็นแหล่งผลิตผลไม้หลักของประเทศ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นทุเรียน ลำไย และมังคุด โดยเฉพาะจังหวัดจันทบุรี ระยอง และตราด และมีตลาดส่งออกหลัก ๒ แห่ง คือ สาธารณรัฐประชาชนจีนและสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ประกอบกับนโยบายรัฐบาลที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาภาคตะวันออกให้เป็นแหล่งผลิตอาหารที่มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล ดังนั้น การพัฒนาภาคตะวันออกให้เป็นแหล่งผลิตผลไม้เมืองร้อนที่มีคุณภาพ ปลอดภัย และได้มาตรฐาน จะสามารถช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้านการเกษตรของประเทศได้อย่างชัดเจน และสนับสนุนการกระจายรายได้อย่างทั่วถึง

๒) ห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value Chain) ของแผนงาน

ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาเทคโนโลยี นวัตกรรม และงานวิจัย ควบคู่กับภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเพิ่มประสิทธิภาพและลดต้นทุนการผลิต พัฒนาความมั่นคงด้านน้ำ ด้วยการจัดหาแหล่งน้ำและพัฒนาระบบการกระจายน้ำที่มีประสิทธิภาพ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานด้านดินและด้านคมนาคม ให้เหมาะสม พัฒนาระบบบริหารจัดการการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> ส่งเสริมการแปรรูปและพัฒนาบรรจุภัณฑ์ตามศักยภาพการผลิตของเกษตรกรและวิสาหกิจชุมชนของแต่ละพื้นที่ พัฒนาและรักษามาตรฐานคุณภาพการผลิตและการแปรรูปผลไม้และอาหาร ในระดับสากล ส่งเสริมการประกันภัยการเกษตร 	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาระบบฐานข้อมูลการเกษตร ทั้ง ข้อมูลด้านการผลิต (Supply Side) และความต้องการผลผลิต (Demand Side) เสริมสร้างความเชื่อมั่นให้กับคู่ค้าหรือผู้บริโภคในเรื่องมาตรฐานความปลอดภัย โดยการใช้เทคโนโลยีการสื่อสารสมัยใหม่ พัฒนาระบบการเก็บรักษาและการขนส่งสินค้าให้มีประสิทธิภาพ ขยายช่องทางการตลาดสู่ตลาดนานาชาติใหม่ๆ โดยไม่มุ่งเน้นตลาดใดตลาดหนึ่ง

๔.๖.๒ แผนงานยกระดับการท่องเที่ยวภาคตะวันออกสู่การท่องเที่ยวเชิงคุณภาพและมีมูลค่าสูง

๑) **สาระสำคัญ** ภาคตะวันออกมีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลระดับนานาชาติที่มีชื่อเสียง อาทิ พัทยา บางแสน เกาะช้าง และเกาะเสม็ด ที่เป็นแม่เหล็กสำคัญในการดึงดูดนักท่องเที่ยว โดยเฉพาะนักท่องเที่ยวต่างชาติ มีแหล่งท่องเที่ยวทางทะเลที่มีศักยภาพที่สามารถยกระดับให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวที่สำคัญ ที่มุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มศักยภาพหรือนักท่องเที่ยวระดับบน ทั้งชาวต่างประเทศและชาวไทย อาทิ เกาะหมาก เกาะกูด มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่หลากหลาย อาทิ อุทยานแห่งชาติ น้ำตก ที่สามารถจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงผจญภัยที่หลากหลาย ทั้งวิ่ง trail ล่องแก่ง และมีพื้นที่ที่มีภูมิอากาศและธรรมชาติที่เอื้อต่อการพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ หรือเป็นที่อยู่อาศัยชั้นดี อาทิ หุบโปรงทอง อุทยานแห่งชาติปางสีดา ตลอดจนภาคตะวันออกยังคงมีความโดดเด่นด้านวัฒนธรรม ประเพณี และศาสนา ที่มีเอกลักษณ์ของแต่ละพื้นที่ ซึ่งสามารถพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ที่สามารถเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวอื่น ๆ และแหล่งท่องเที่ยวกระแสหลักได้อย่างหลากหลายตลอดทั้งปี

๒) ห่วงโซ่แห่งคุณค่า (Value Chain) ของแผนงาน

ต้นทาง	กลางทาง	ปลายทาง
<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาแหล่งท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์ของพื้นที่ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐานและระบบขนส่งสาธารณะเชื่อมโยงแหล่งท่องเที่ยวให้มีความเหมาะสม พัฒนาบุคลากรด้านการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล 	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของแหล่งท่องเที่ยว และความต้องการของนักท่องเที่ยว ผ่านความร่วมมือของชุมชน พัฒนาผลิตภัณฑ์และกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชน พัฒนาระบบการให้บริการการท่องเที่ยวที่ได้มาตรฐานและเข้าถึงได้สะดวก อาทิ การพัฒนา Platform ด้านการท่องเที่ยวที่สามารถเชื่อมโยงการเดินทาง การจองที่พัก การจองสินค้า รวมทั้งนักท่องเที่ยวสามารถตรวจสอบย้อนกลับได้ 	<ul style="list-style-type: none"> พัฒนาช่องทางการตลาดการท่องเที่ยวให้มีความหลากหลายและมุ่งเน้นนักท่องเที่ยวกลุ่มเฉพาะ ประชาสัมพันธ์เพื่อสร้างความมั่นใจความปลอดภัยและการจดจำที่ดีในการท่องเที่ยว รวมทั้งสินค้าชุมชนต่าง ๆ ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีประสิทธิภาพ ขยายช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์และบริการด้านการท่องเที่ยว